

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Neža BRIC

**UPORABA OVČARSKIH PSOV PRI PAŠI OVC V
SLOVENIJI**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Neža BRIC

UPORABA OVČARSKIH PSOV PRI PAŠI OVC V SLOVENIJI

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

HERDING DOGS USED ON SHEEP FARMS IN SLOVENIA

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2011

S tem diplomskim delom končujem študij kmetijstva – zootehnike. Opravljeno je bilo na Katedri za govedorejo, konjerejo, rejo drobnice, perutninarstvo, akvakulturo, etologijo in sonaravno kmetijstvo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Ivana Štuhca.

Recenzent: prof. dr. Peter DOVČ

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Antonija HOLCMAN

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Ivan ŠTUHEC

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Peter DOVČ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora: 15. april 2011

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje diplomske naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, popolnoma enaka tiskani verziji.

Neža Bric

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 636.3:636.74(043.2)=163.6
KG	ovčereja/ovčarski psi/pastirski psi/borderski ovčar/paša s psi/ovce/kinologija/etologija/obnašanje živali/ankete/Slovenija
KK	AGRIS L01/5240
AV	BRIC, Neža
SA	ŠTUHEC, Ivan (mentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2011
IN	UPORABA OVČARSKIH PSOV PRI PAŠI OVC V SLOVENIJI
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XII, 66 str., 2 pregl., 26 sl., 5 pril., 36 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	V Trenti in na Velikem Rakitovcu smo opravili anketo o uporabi delovnih psov na ovčerejskih kmetijah in prikaz dela borderskega ovčarja z ovcami. S pomočjo ankete smo poskušali ugotoviti, če ovčerejci uporabljajo pse za delo z živino in kakšne pasme so ti psi. Ugotovili smo, da večina ovčerejcev ne uporablja psov. Tisti, ki jih imajo, pa nimajo podatkov, kje bi lahko prišli do psa primerne pasme. Iz ankete je bilo tudi razvidno, da večinoma rejci šolajo pse sami in ne v okviru kinoloških društev. Iz pogovorov s kinologi lahko sklepamo, da se paša s psi v Sloveniji šele razvija in zato zaenkrat še ni usposobljenih strokovnjakov za šolanje ovčarskih psov v ta namen. S prikazom paše ovc s pomočjo borderskega ovčarja smo rejcem približali to disciplino in ponazorili, kako lahko pes pripomore k vsakdanjemu delu z ovcami. Iz anket smo prišli do sklepa, da je najpogostejše uporabljena ovčarska pasma psa v Sloveniji borderski ovčar.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	UDC 636.3:636.74(043.2)=163.6
CX	sheep breeding/herding dogs/livestock guarding dogs/border collie/herding with sheep dogs/sheep/cynology/ethology/animal behaviour/questionnaires/Slovenia
CC	AGRIS L01/5240
AU	BRIC, Neža
AA	ŠTUHEC, Ivan (supervisor)
PP	SI-1230 Domžale, Groblje3
PB	University of Ljubljana, Biotechnical faculty, Department of Animal Science
PY	2011
TI	HERDING DOGS USED ON SHEEP FARMS IN SLOVENIA
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	XII, 66 p., 2 tab., 26 fig., 5 ann., 36 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	In Trenta and on Veliki Rakitovec a survey about the usage of working dogs on sheep farms, and a practical presentation of the Border Collie working with sheep were carried out. The purpose of the survey was to find out if breeders use herding dogs and which breed of dogs they use. We found out that most breeders do not use dogs and the ones who have dogs do not have the information of where to find an appropriate herding dog breed. One of the results of the survey was that breeders train dogs without the help of kennel clubs. Some interviews with cynologists indicated that sheep dog herding is still developing in Slovenia, and consequently we have no experts that know how to work with herding dogs. Presentation of the Border Collie herding showed breeders this discipline and how the dog can help in the everyday work. It has been concluded that most of sheep breeders use Border Collies to help them working with sheep.

KAZALO VSEBINE

	Str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VIII
Kazalo slik	IX
Kazalo prilog	XI
Okrajšave in simboli	XII
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 O DELOVNIH PSIH	3
2.2 PASTIRSKI IN OVČARSKI PSI	3
2.2.1 Pastirski psi	4
2.2.2 Ovčarski psi	6
2.3 PASME OVČARSKIH IN PASTIRSKIH PSOV	7
2.3.1 Opisi pasem psov	10
2.3.2 Kraševci	10
2.3.3 Avstralski ovčar	13
2.3.4 Avstralski govedar	15
2.3.5 Hrvaški ovčar	17
2.3.6 Madžarski puli	20
2.3.7 Borderski ovčar	21
2.3.7.1 Zgodovina pasme	21
2.3.7.2 Opis pasme	24
2.3.7.3 FCI standard za borderskega ovčarja	25

2.4	ŠTIRI NAČELA PRI DELU PSA Z ŽIVINO	27
2.4.1	Pašni nagon	28
2.4.2	Naravna sposobnost psa za delo z živino	28
2.4.3	Pritisk	29
2.4.4	Ravnotežje	29
2.5	UČENJE ZAZNAVANJA ŽIVALI NA PAŠI	30
2.5.1	Obnašanje in socialna struktura pri ovcah	30
2.5.2	Občutki in čutila ovc	31
2.5.3	Delo z ovcami s pomočjo psa	32
2.6	KINOLOŠKA ZVEZA SLOVENIJE IN PAŠA S PSI	33
2.6.1	Paša s psi v Sloveniji	33
2.6.2	Borderski ovčar v Sloveniji	34
2.7	OVČEREJA PO SVETU IN V SLOVENIJI	35
3	MATERIAL IN METODE	38
4	REZULTATI	40
4.1	REZULTATI ANKETE	40
4.1.1	Regija, iz katere prihajajo rejci	40
4.1.2	Proizvodna usmeritev rejcev	41
4.1.3	Velikost tropa	42
4.1.4	Rejcem drobnice poznani ljudje z ovčarskimi ali pastirskimi psi	43
4.1.5	Pomoč psa pri delu z drobnico	44
4.1.6	Nakup mladiča ovčarske pasme	45
4.1.7	Trajanje šolanja ovčarskega psa	46
4.1.8	Imeti psa za delo z živino	47
4.1.9	Pasma psa	48
4.1.10	Število delovnih psov na posamezni kmetiji	49
4.1.11	Uporaba psa za delo z živino	50
4.1.12	Psi z rodovnikom ali brez	51

4.1.13	Javni nastop s psom	52
4.1.14	Šolanje psa	53
4.2	REZULTATI PREDSTAVITVE DELA BORDERSKEGA OVČARJA Z OVCAMI	54
4.2.1	Praktični prikaz dela v Trenti	54
4.2.2	Praktični prikaz dela na Velikem Rakitovcu	56
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	58
5.1	RAZPRAVA	58
5.2	SKLEPI	61
6	POVZETEK	62
7	VIRI	63
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	Str.
Preglednica 1: Ovčarski psi (Strokovni ..., 2004)	8
Preglednica 2: Pastirski psi (razen švicarskih planšarskih psov) (Strokovni ..., 2004)	10

KAZALO SLIK

	Str.
Slika 1: Kraševcevec (Foto: Žgavec R., 2007)	11
Slika 2: Avstralski ovčar (Foto: Žlender N., 2010)	14
Slika 3: Avstralski govedar (Foto: Močnik K., 2011)	16
Slika 4: Hrvaški ovčar (Foto: Košak B., 2008)	18
Slika 5: Madžarski puli (Foto: Vrhovec M., 2011)	20
Slika 6: Borderski ovčar pri delu z ovco (Foto: Bric N., 2011)	22
Slika 7: Število vseh ovc v Sloveniji po letih (SI – stat ..., 2011)	36
Slika 8: Število ovčerejskih kmetijskih gospodarstev v Sloveniji po letih (SI –stat ..., 2011)	37
Slika 9: Delež anketiranih rejcev drobnice po posameznih regijah	40
Slika 10: Proizvodna usmeritev rejcev drobnice	41
Slika 11: Delež rejcev po velikosti tropa	42
Slika 12: Delež rejcev drobnice, ki poznajo ljudi z ovčarskimi in pastirskimi psi kot pomočniki pri delu z živalmi	43
Slika 13: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, če bi jim delovni pes lahko kakorkoli pomagal pri delu z živalmi	44
Slika 14: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, če bi kupili ovčarskega psa in koliko bi zanj odšteli	45
Slika 15: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, koliko časa je potrebno za izšolanje ovčarskega psa	46

Slika 16: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, če imajo psa za delo z živino	47
Slika 17: Pasemska struktura psov, ki jih uporabljajo slovenski rejci drobnice za delo z živino	48
Slika 18: Število psov za delo z živino pri slovenskih rejcih drobnice	49
Slika 19: Uporaba psa za delo z živino	50
Slika 20: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, ali imajo psa z rodovnikom ali brez rodovnika	51
Slika 21: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, ali so imeli s psom kakšen javni nastop	52
Slika 22: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, kje so psa za delo z živino šolali	53
Slika 23: Prikaz zganjanja psa, kar pomeni, da pes uravnoteži gibanje ovc, ki hodijo za vodnikom (Foto: Jelinčič A., 2010)	55
Slika 24: Prikaz privedbe ovc v ravni črti proti vodniku (Foto: Jelinčič A., 2010)	56
Slika 25: Spravljanje ovc v ogrado (Foto: Cvirn M., 2010)	56
Slika 26: Zganjanje tropa ovc (Foto: Cvirn M., 2010)	57

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketa

Priloga B: Splošne določbe komisije za pašo

Priloga C: Delovni preizkus na paši "FCI – HWT"

Priloga D: Mednarodni pravilnik za preizkušnje psov ovčarjev

Priloga E: Vzrejni pravilnik britanskih ovčarskih pasem

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

FCI	Federation cynologique internationale – Mednarodna kinološka zveza
ISDS	International Sheep Dog Society – Mednarodno združenje za ovčarske pse
DLVKOS	Društvo ljubiteljev in vzrediteljev kraških ovčarjev Slovenije
KZS	Kinološka zveza Slovenije
SKBOP	Slovenski klub britanskih ovčarskih pasem
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

1 UVOD

Ljudje gojijo hišne živali, kot so mačke, akvarijske ribice, plazilci in druge. Toda že od nekdaj imajo psi prav posebno mesto v človekovem življenju. Pse redijo ljudje že zelo dolgo, kar dokazujejo najdbe kosti psov ob grobovih ljudi in poslikave na jamskih stenah. Ljudje so začeli pse rediti iz preprostega razloga: potrebovali so žival, ki bi njih in njihovo premoženje skupaj z živino varovala pred napadi zveri in jih branila ter opozarjala pred tatovi. Prav pes je bil najbolj primeren za opravljanje te naloge, saj je včasih lahko že z laježem odgnal vsiljivce.

Psi služijo človeku že tisočletja kot varuhi, pomočniki in nenazadnje prijatelji. Pse so ljudje začeli rediti s točno določenim namenom, da bi jim bili v pomoč pri določenih opravilih. Takrat ljudje niso gledali na zunanost psa, ampak jim je bilo najpomembnejše to, da je pes znal dobro služiti namenu, zaradi katerega so ga redili. Pse so večinoma uporabljali za delo z živino, sprva le za varovanje, kasneje tudi za zganjanje. Uporabljali so jih tudi za lov, kot čuvaje posestva, za zatiranje glodavcev na kmetijah in druga opravila. V današnjem času pa večina pasem psov ne služi več namenu, za katerega so bili vzrejeni, ampak so postali hišni ljubljenci in razstavne živali na lepotnih tekmovanjih. S tem so psi izgubili delo, ki so ga opravljali za človeštvo že stoletja. Zaradi tega imajo ljudje danes z določenimi pasmami psov težave pri vzreji, saj postanejo nasilni, hiperaktivni, razdražljivi, nepredvidljivi, tečejo za vsem, kar se premika, prekomerno lajajo ... in to samo zaradi tega, ker jih poskušajo spremeniti tako, da bi jim zatrli nagon ali pa jih premalo zaposlijo.

V diplomski nalogi sem se osredotočila na ovčarske pse, ki pomagajo živinorejcem pri delu z živino. Takšen način dela je po svetu poznan že stoletja, pri nas pa se je začel razvijati šele pred kratkim. V Sloveniji se zadnja leta povečuje stalež ovac, zato sem se posebej osredotočila na pse, ki pomagajo ovčerejem pri opravljanju vsakdanjih opravil. Ti psi izjemno olajšajo delo z ovcami in drugimi domačimi živalmi. Pomagajo pri pregonu ovc v hlev in iz hleva, pri osamitvi določene živali, če jo je potrebno ostriči ali tretirati proti zajedavcem, pri seljenju s pašnika na pašnik, ovco lahko stisnejo v kot, da jagnje sesa, če mu drugače ne dovoli, in še pri drugih opravilih. Takšni psi bi ovčerejem zelo pomagali.

V zadnjih letih se je povečalo zanimanje za pašo s psi, tako pri ovčerejih kot pri

kinologih. Prav zaradi povečanega zanimanja ovčerejcev in zanimivosti dela z ovčarskimi psi sem se odločila za to diplomsko nalogo. Namen diplomske naloge je proučiti, če slovenski ovčerejci uporabljajo ovčarske pse pri zganjanju ovac in pri drugih ovčerejskih opravilih. Cilj diplomske naloge je ugotoviti, koliko pozornosti rejci posvečajo izbiri ovčarskega psa primerne pasme in katera pasma bi najbolj ustrezala slovenskim razmeram.

2 PREGLED OBJAV

2.1 O DELOVNIH PSIH

Od davnine so psi pastirjem širom po svetu pomagali zganjati in varovati črede (Zahariaš, 2005). Čeprav se je ponekod to sodelovanje ohranilo v skoraj nespremenjeni obliki vse do danes, pa je ob sodobnih načinih reje živali po vsem svetu potreba po pastirskih in ovčarskih psih upadla in vloga teh psov se je spremenila. Iz mnogih ovčarskih pasem so se razvili izvrstni službeni psi, ki so poleg bistrosti, volje za delom in vodljivosti ohranili tudi precejšen del dediščine ovčarskih psov. Pastirske pse, nekdanje varuhe čred, pa danes cenimo kot zanesljive čuvaje. V okoljih, kjer se način življenja nikoli ni močno spreminjal, so psi svojo prvotno vlogo ob čredah ohranili vse do danes. V zadnjem času pa se tudi tam, kjer so bili psi ob čredah le še nostalgichen spomin, ob vse močnejšem zavedanju o ranljivosti naravnega ravnovesja spet krepi zanimanje za uporabo delovnih pastirskih in ovčarskih psov. Zanimiva postaja vzreja psov z dobrimi delovnimi sposobnostmi, čeprav včasih na račun lepotnih idealov, rodovniške vzreje in pasemske čistosti. Vse večja pozornost je namenjena tudi vzgoji zanesljivih pastirskih psov in urjenju psov za delo z živino.

2.2 PASTIRSKI IN OVČARSKI PSI

Pomembno je razumeti razliko med ovčarskimi in pastirskimi psi (Livestock ..., 1999). Ovčarski psi (to so borderski ovčar, avstralski ovčar in drugi) ženejo ovce iz kraja v kraj s ščipanjem živali, gonjenjem ali lajanjem. Ovčarski psi delajo po ukazih (žvižgi, glasovni ukazi ali telesna govorica) vodnika. Na splošno ti psi niso nikoli puščeni sami z ovci. Pastirski psi navadno ne zganjajo ovc, vodniki jih odvrčajo od grizenja, preganjanja in lajanja nad ovci. Najpomembnejša razlika med ovčarski in pastirskimi psi pa je, da slednji delujejo neodvisno od ljudi.

Delo pastirskega psa je, da je pozoren na živino in odžene stran vsiljivce (McGrew in Blakesley, 1982, cit. po Rigg, 2001). Coppinger in sod. (1988, cit. po Rigg, 2001) domnevajo, da se pastirskim psom že pred skotitvijo zaustavi razvoj plenilskega obnašanja. To zabriše prepoznavanje različnih vrst živali in dovoli pastirskim psom, da vzpostavijo vez z živalmi, kot so ovce. Ovčarski psi pa so nasprotno ohranili plenilski nagon, ki ga

lahko vidimo v njihovem »hipnotičnem pogledu« na živino. Ta plenilski nagon je nepopoln, saj ovčarski psi ne lovijo in ubijajo živine. Na kratko, pastirski psi se obnašajo do živine, kot bi bili bratje in sestre, medtem ko se ovčarski psi obnašajo, kot bi zasledovali plen.

Na splošno gledano so pastirski in ovčarski psi sposobni delati skupaj (Rigg, 2001). Pastirski in ovčarski pes morata biti seznanjena drug z drugim, potrebno pa ju je odvracati od skupnega igranja. Ovčarski pes mora ostati v območju delovanja vodnika in delati pod njegovim vodstvom, medtem pa mora pastirski pes mirovati in ne posegati v delo ovčarskega psa. Socialna povezava med ovčarskim in pastirskim psom lahko povzroči, da pastirski pes zapusti ovce in odide za ovčarskim psom domov.

Pastirskega psa moramo naučiti, da je njegova vloga drugačna kot vloga ovčarskega psa (Livestock ..., 1999). Nezreli psi čuvaji lahko poskušajo oponašati ovčarskega psa pri zganjanju tropa. Tega ne smemo dopustiti. Mladi čuvaji se lahko vmešajo v delo psa zganjača in zato jih moramo med delom s tropom odstraniti (privezati ali pridržati). Med dozorevanjem se pastirski pes nauči, da je občasno ovčarski pes »glavni« (med zganjanjem ovc), on pa ima ves preostali čas dominantno vlogo. Občasno lahko pride do kratkih spopadov med varuhom in zganjačem tropa, dokler se uči prave vloge.

Mnogi se sprašujejo, če se ovce odzovejo na ovčarskega psa, ko so navajene na pastirskega (Livestock ..., 1999). Ovce prepoznajo posamezne pse in se odzovejo glede na njihovo obnašanje. Tako se naučijo ignorirati pastirskega psa, ki se potihoma približa tropu, ko pa zagledajo ovčarskega psa, ki jih lovi, začnejo bežati in se strnejo v trop.

2.2.1 Pastirski psi

V Evropi in Aziji sega uporaba pastirskih psov za varovanje živine pred plenilci, divjimi psi in tatovi tisočletja v zgodovino (Rigg, 2001). Skozi stoletja so se oblikovale številne pasme psov od Portugalske do Tibeta. Ti psi so znani kot pastirski psi, varuhi živine.

Pastirski psi ne pomagajo zganjati živine kmetu, kot je to značilno za ovčarske pse, ampak varujejo živali pred zunanjimi grožnjami (Rigg, 2001). Ponavadi so veliki (70 cm plečne višine in težji od 45 kg), samostojni, trmasti in inteligentni. So manj energični kot ovčarski psi. Večina pasem ima veliko glavo in povešena ušesa.

Kot vsi ostali psi so tudi pastirski socialna bitja – imajo veliko potrebo po vključitvi v

skupino, posebno s posamezniki, ki jih poznajo od mladosti (Rigg, 2001). To značilnost so podedovali od volkov, prvotnih prednikov domačih psov, ljudje pa smo jo uporabili za socializacijo mladih pastirskih psov z živino. Odrasli pastirski psi nato sledijo in branijo trop, kot bi bili del njega. Barva kože pastirskih psov je odvisna od izgleda živali, ki jih varujejo: beli psi varujejo bele ovce, pisani (rjavi ali sivi) psi pa varujejo pisane ovce in koze. To poveča možnost, da živina sprejme psa medse, da živinorejec razloči psa od plenilca in hkrati da psu prednost pred plenilcem, ker pes ne izstopa zaradi barve kože.

Pastirski pes je delovni pes in obravnavati ga moramo kot takšnega, ne pa kot hišnega ljubljénčka (Livestock ..., 1999). Prvi pogoj, da je pastirski pes uspešen varuh, je razvit nagon za varovanje živine. Naslednja pomembna pogoja sta primerna socializacija in izkušnje z ovci. Vendar nam niti kakovostno urjenje niti zgodnje seznanjenje z ovci ne zagotovita, da pes postane uspešen varuh tropa. V nekaterih situacijah bodo psi neučinkoviti, v drugih pa bodo storili vse, kar je potrebno, da branijo živali.

Pastirski pes ostane pri ovcih, ne da bi jim škodoval, a hkrati agresivno odžene napadalce tropa (Livestock ..., 1999). Pes si izbere ostati z ovci, ker je že kot mladič odraščal z njimi. Pasje zaščitniško obnašanje je nagonsko, zato je potrebnega malo urjenja, razen občasnega popravljanja nezaželenega obnašanja, kot so: žvečenje ušes ovc, preveč igranja z ovci in prekomerni obhodi pašnikov, ko se pes preveč oddalji od tropa. Pastirski pes ni ovčarski pes, ampak polno zaposlen član tropa. Uspešnost psa je rezultat dobre genske zasnove in primerne urjenja. Uspeh bo zagotovljen, če je pastirski pes popolnoma vključen v rejo ovc. Psi niso kot stroji in ne delujejo avtomatsko, ampak se njihovo obnašanje spreminja. Živinorejci, ki uspešno uporabljajo pastirske pse, morajo nekoliko spremeniti svojo rutino upravljanja in s tem pridobijo koristi ob uporabi psa. Ta sprememba upravljanja lahko vključuje: rejo ovc na različnih pašnikih, ločevanje in grupiranje ovc, premikanje krme in vode, menjanje načina ograjevanja pašnikov in pogostejše preverjanje tropa.

Pastirski pes se mora odzvati nagonsko med varovanjem tropa (Livestock ..., 1999). Pašnik mora pregledovati in se agresivno odzvati na vsiljivce, kljub vsemu pa mora biti pozoren na ovce, da jih ne poškoduje. Pes, ki preveč preiskuje teritorij in je preveč agresiven, ni najboljši za varovanje tropa, saj se ne bo zadrževal v njegovi bližini. Prav tako mora biti pes fizično zdrav in dobre konstitucije. Ne sme imeti resnih telesnih hib, kot sta displazija

kolkov in slab ugriz.

Naslednja skupna lastnost pastirskih pasem psov je neodvisno obnašanje (Livestock ..., 1999). Nekatere pasme psov so selekcionirane glede na njihovo odzivnost na ljudi, toda pastirski psi so bili že od nekdaj selekcionirani zaradi njihove sposobnosti neodvisnega obnašanja v vlogi čuvaja. Zaradi te njihove lastnosti so relativno trmasti in neodzivni na ukaze vodnika. Nekaj urjenja kot mladič in seznanitev z vodnikom lahko pomaga rešiti to težavo pri odraslem psu. Na splošno gledano pastirski psi odraščajo počasi. Ko pes doseže določeno stopnjo zrelosti, začne kazati teritorialnost in zaščitniško obnašanje do tropa, ki ga ogrožajo plenilci. Ta stopnja zrelosti niha od psa do psa, tako da ni določene starosti, pri kateri lahko pričakujemo, da bo pes postal učinkovit varuh. Za učinkovitega varuha potrebuje pes tudi veliko izkušenj.

2.2.2 Ovčarski psi

Vemo, da so že v prazgodovini našli kosti psov pri človeških okostjih in da so našli jame s poslikavami psov, ki so ljudem pomagali pri lovu (Longton in Sykes, 1997). Zelo verjetno je, da so ti psi izhajali iz volkov in šakalov. Sklepajo, da so bili volkovi krdelne živali, medtem ko so se šakali bolj zadrževali znotraj lastne družine. Iz tega lahko povzamemo, da izhaja ovčarski pes iz šakala. Šakali so živeli predvsem v južni Evropi, Aziji, severni Afriki in Indiji. Šakali so bili manjši od volkov, z ozkim gobcem in košatim repom. Ta teorija, da ovčarski psi izhajajo iz šakala, je delno potrjena z dokazi, delno pa domneva (Longton in Sykes, 1997).

Nekdanji ovčarji so uporabljali ovčarske pse kot varuhe, da so jih varovali pred volkovi in ostalimi plenilci (Longton in Sykes, 1997). Težko verjamemo, da so za to uporabljali šakale, saj so premajhni in prešibki za boj z volkovi. Verjetno so udomačili volkove in le-te uporabljali kot varuhe. Najprej je ovčerejec od psa zahteval varovanje in branjenje tropa pred napadi plenilcev in pred tatovi živine (Musso, 2001). Šele kasneje, ko je moralo pašništvo začeti živeti v sožitju s poljedelstvom, so potrebovali psa, ki je bil sposoben voditi trope preko obdelane zemlje, poti in cest do pašnikov. Ni znano, kdaj točno je bil ovčarski pes spodbujen k delu z živino in ne samo varovanju črede (Longton in Sykes, 1997). Verjetno so takrat ovčarji opazili, da pes teče skupaj z njimi za čredo in da se čreda

tako lažje premika, zato so začeli te pse uriti, da so postali uporabni za vodenje živine.

V Avstraliji, Novi Zelandiji in delu Združenih držav Amerike, kjer še vedno obstajajo ogromni tropi ovc (nekaj tisoč glav) in je struktura terena posebna, so se razvili posebni tipi ovčarskih psov, ki ščipajo živino v bicelj in premikajo ovce z lajanjem, t. i. »heelers«, ki so sposobni hoditi po hrbtih ovc in jih voditi na zelo dolge razdalje (Musso, 2001). V Veliki Britaniji in v različnih delih Združenih držav Amerike pa je postal borderski ovčar najbolj cenjen ovčarski pes.

Predhodnika današnjih ovčarskih psov so verjetno razvili z vedno boljšo selekcijo (Longton in Sykes, 1997). V 18. stoletju so v Evropi opazili, da imajo ovčarski psi izredno skoncentriran ali t. i. »hipnotični pogled« (ang. »eye«) na živino.

Ovce imajo velik nagon po združevanju v skupino kot odziv na grožnjo in prav zaradi te lastnosti so najbolj primerne za delo z ovčarskim psom (Simmons in Ekarius, 2009). Kako uporaben je pes za ovčerejca, je odvisno od kakovosti urjenja psa, primerne urejenosti kmetije, ovčerejčevega razumevanja uporabnosti psa in, kar je najpomembnejše, ovčerejčeve volje do dela s psom. Dober pes lahko ovčerejcu zelo pomaga, saj ne potrebuje toliko opreme za rokovanje z ovcami. Pes lahko vodi ovce s pašnika na pašnik, pomaga pri nalaganju ene ovce ali celega tropa na tovornjak, dela z ovčerejcem pri pregledu brejih ovc, striženju in tretiranju proti zajedavcem. Dober pes lahko osami ovco brez premikanja ostalega tropa. Med jagnjitvami lahko pomaga pri premeščanju brejih ovc s pašnika v hlev. Lahko pomaga pri štetju živali, s tem, da jih stisne ob ograjo in spušča eno po eno. Pes lahko pomaga med krmljenjem, tako da drži ovce stran, med tem ko ovčerejec daje seno ali močno krmo v krmilnike. Resnično pa ovčerejec spozna pravo vrednost ovčarskega psa, ko mu ovce zbežijo, saj jih pes z lahkoto pripelje nazaj na pašnik. Ovčarski pes je tako lahko bolj uporaben kot več delavcev hkrati.

2.3 PASME OVČARSKIH IN PASTIRSKIH PSOV

Po klasifikaciji FCI (Mednarodna kinološka zveza) so pasme psov razdeljene na deset skupin (Strokovni ..., 2004). Skupine temeljijo na razlikah, kot sta videz ali namen rabe. Ovčarski in pastirski psi spadajo v prvo FCI skupino. Prva FCI skupina se deli na dve

sekciji, in sicer, pod sekcijo 1 spadajo ovčarski psi (Preglednica 1), pod sekcijo 2 pa pastirski psi (razen švicarskih planšarskih psov) (Preglednica 2).

Preglednica 1: Ovčarski psi (Strokovni ..., 2004)

Domovina pasme	Ime pasme v izvirniku	Slovensko ime
Avstralija	Australian Kelpie	Avstralski kelpi
Belgija	Chien de Berger Belge – Groenendael	Črni dolgodlaki belgijski ovčar
	Chien de Berger Belge – Laekenois	Resasti belgijski ovčar
	Chien de Berger Belge – Malinois	Kratkodlaki belgijski ovčar
	Chien de Berger Belge – Tervueren	Dolgodlaki belgijski ovčar
	Schipperke	Šiperke
Hrvaška	Hrvatski ovčar	Hrvaški ovčar
Nemčija	Deutscher Schäferhund	Nemški ovčar
Španija	Ca de Bestiar – pelo largo	Malorški ovčar – dolgodlaki
	Ca de Bestiar – pelo corto	Malorški ovčar – kratkodlaki
	Gos d'Atura Catalá – pelo liso	Katalonski ovčar – kratkodlaki
	Gos d'Atura Catalá – pelo largo	Katalonski ovčar – dolgodlaki
Francija	Berger de Beauce – noir et feu	Beauceron – črno rjav
	Berger de Beauce – arlequin	Beauceron – harlekin
	Berger de Brie – noir ardoise	Briard – črn
	Berger de Brie – fauve, gris	Briard – rjav, siv
	Berger de Picardie	Pikardijski ovčar
	Chien de Berger des Pyrenees à poil long	Dolgodlaki pirenejski ovčar z dolgodlakim gobcem
	Chien de Berger des Pyrénées à face rase	Dolgodlaki pirenejski ovčar s kratkodlakim gobcem
Velika Britanija	Bearded Collie	Bradati škotski ovčar
	Border Collie	Borderski ovčar
	Collie Rough	Dolgodlaki škotski ovčar
	Collie Smooth	Kratkodlaki škotski ovčar

“se nadaljuje”

“nadaljevanje”

Domovina pasme	Ime pasme v izvirniku	Slovensko ime
Italija	Old English Sheepdog	Staroangleški ovčar – bobtail
	Shetland Sheepdog	Šetlandski ovčar
	Welsh Corgi Cardigan	Valižanski ovčar Cardigan
	Welsh Corgi Pembroke	Valižanski ovčar Pembroke
	Cane da Pastore Bergamasco	Bergamski ovčar
	Cane da Pastore Maremmano-Abruzzese	Maremansko-abruški ovčar
Madžarska	Komondor	Komondor
	Kuvasz	Kuvaš
	Mudi	Mudi
	Puli – fekete, szurke, fako	Puli – črn, siv, svetlo siv
	Puli – feher	Puli – bel
	Pumi	Pumi
Nizozemska	Hollandse Herdershond – kortharige	Nizozemski ovčar – kratkodlaki
	Hollandse Herdershond – langharige	Nizozemski ovčar – dolgodlaki
	Hollandse Herdershond – ruwharige	Nizozemski ovčar – resasti
	Saarlooswolfhond	Saarloosov volčjak
	Nederlandse Schapendoes	Schapendoes
Poljska	Polski owczarek nizinny	Poljski nižinski ovčar
	Polski owczarek podhalanski	Podhalanski ovčar
Portugalska	Cão da Serra de Aires	Portugalski ovčar
Slovaška	Československy vlčak	Českoslovaški volčjak
	Slovenský čuvač	Slovaški ovčar
Rusija	Ioujnorousskaïa ovtcharka	Južnoruski ovčar
ZDA	Australian Shepherd	Avstralski ovčar
Švica	Berger blanc Suisse	Švicarski beli ovčarski pes

Preglednica 2: Pastirski psi (razen švicarskih planšarskih psov) (Strokovni..., 2004)

Domovina pasme	Ime pasme v izvirniku	Slovensko ime
Avstralija	Australian Cattle Dog	Avstralski govedar
Belgija	Bouvier des Ardennes	Ardenski govedar
Belgija/Francija	Bouvier des Flandres/Vlaamse koehond	Flandrijski govedar
Portugalska	Cão fila de Sao Miguel	Azorski govedar

Druga FCI skupina se deli na tri sekcije, in sicer pinči in šnavcerji, molosi in švicarski planšarski psi. Sem lahko uvrščamo pastirske pse, kot so šarplaninec, tibetanski mastif, kraški ovčar, kavkaški ovčar, tornjak ... (Strokovni..., 2004).

2.3.1 Opisi pasem psov

V nadaljevanju bomo opisali nekaj najprimernejših pasem ovčarskih psov. Ker v Sloveniji praktično nimamo nobene priznane pasme ovčarskih psov, imamo pa kraševca, smo se vseeno odločili, da mu namenimo nekaj odstavkov. Kraševca je sicer pastirski pes za varovanje živine. Pasma ovčarskih psov, ki jih bomo opisali, so avstralski ovčar, avstralski govedar, hrvaški ovčar in madžarski puli. Za prvi dve pasmi smo se odločili, ker sta to eni izmed boljših pasem ovčarskih psov, za drugi dve pa, ker izhajata iz držav, ki so blizu Slovenije in ju ponekod še uporabljajo za zganjanje živine. Zadnja pasma, ki jo bomo opisali, je borderski ovčar, ki je med vsemi ovčarji najboljši.

2.3.2 Kraševca

Edina slovenska avtohtona pasma je kraševca, ki so ga uporabljali kot pastirskega psa, danes pa poskušajo to vlogo kraševca obuditi. Nekateri menijo, da so nekoč kraševce uporabljali kot kombinirano pasmo, se pravi za varovanje in zganjanje živine, vendar to ni dokazano.

Kraševca kot pastirskega psa v vlogi varuha tropa so skozi proces selekcije oblikovali pastirji drobnice na področju današnjega Krasa, pivškega in Istre (Emeršič, 2010). Potrebovali so zaščitnika tropov, ki so bile izpostavljene divjim zverem. Teorije o tem, kdo

so predniki kraševca in kako je prišel na to področje, so različne. Ena teh govori, da je prednik kraševca tibetanska doga, iz katere so nastale različne pastirske pasme na področju nekdanje Grčije in Balkana. Na področje Slovenije so predniki kraševca lahko prišli z nomadskimi plemeni (verjetno z Vlahi oziroma Čiči), ki so naselili področje današnje Primorske (Čičarijo), na kar kaže tudi eno od njegovih poimenovanj – čič. Že v 17. stoletju je polihistor Janez V. Valvasor (1994) v Slavi Vojvodine Kranjske opisal močne in pogumne pse iz

Slika 1: Kraševac (Foto: Žgavec R., 2007)

okolice Pivke: »Med psi niso kranjski najslabši, zlasti na Krasu in Pivki, kjer so tako veliki in močni, da volku krepko kožuh stresejo; zato jih imajo pastirji vedno pri sebi«. Še starejšo omembo najdemo pri avtorjih, ki opisujejo zgodovino lipicancev, in preberemo, da je upravitelj Lipice Franc Jurko leta 1558 za zaščito plemenskih kobil in žrebcev pred zvermi nabavil pse (Emeršič, 2010). Z imenom istrski ovčar ga je omenjal tudi dunajski zoolog in vzreditelj C. Kammerer, ki je svojim sodobnikom opisal tako zunanje kot značajske lastnosti, ki so še danes značilne za kraševca. Z imenom kraški ovčar ga je v reviji Športni pes leta 1925 opisal znani slovenski kinolog Ivan Lovrenčič. Zgodnje

pričevanje o kraševcu izvira tudi iz zapisa v časopisu Slovenec, kjer lahko v letu 1926 preberemo zapis o tem, da bo na razstavi psov prvič tudi kraški ovčar. Slovenski kinolog Teodor T. Drening je v Stockholmu leta 1939 predstavil referat, na podlagi katerega je FCI pasmo prvič mednarodno priznala pod imenom ilirski ovčar. Imenu kraški ovčar so se zaradi nasprotovanja italijanskih kinologov odpovedali, saj je bil v tem času Kras pod Italijo. Druga svetovna vojna je pasmo zdesetkala, saj je ostalo vsega skupaj le nekaj živali. Z naporu zagnanih kinologov in vzrediteljev se je pasma ohranila in razširila. Ker je po obeh svetovnih vojnah vzrejna baza postala premajhna in bi bilo potrebno parjenje v ozkem sorodstvu, so s kraševcem križali nekaj šarplanincev. Zaradi teh križanj je pasma skoraj izgubila svoje mednarodno priznanje, saj so pasmo ilirski ovčar, kjer so vodili kraševca in šarplaninca kot tip A in B, konec šestdesetih let prejšnjega stoletja enostavno preimenovali v »jugoslovanski pastirski pes šarplaninec«. Šele po desetletjih prizadevanj slovenskih kinologov je bila pasma leta 1968 ponovno priznana pod imenom kraški ovčar. Zaradi premajhne vzrejne baze je bilo tudi v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja potrebno vkrižanje druge pasme, zato je bil v pasmo vkrižan manjši novofundlanec.

Kraševac je danes predvsem družinski pes in pes čuvaj, ki ga odlikuje velika privrženost svojim vodnikom in članom družine (Emeršič, 2010). Ima dolgo železno sivo dlako in zaobljeno, plemenito glavo s spuščnimi ušesi in prijaznim izrazom (Slika 1). Kot pri drugih pastirskih pasmah je nujno, da ga že v zgodnji dobi ustrezno socializiramo ter da pri tem vzpostavimo zdravo avtoriteto in doslednost v vzgoji.

Pasma vedno znova dosega vrhove in padce v smislu številčnosti in obsega genske baze (Emeršič, 2010). Tako je bilo po pozitivnem obdobju širitve pasme v sedemdesetih letih zaznati padec, ponovno pa si je pasma opomogla v letu osamosvojitve Slovenije, ko so nacionalna čustva pomagala vzbuditi zanimanje za slovensko pasmo. Po letu 2000 se je zanimanje za kraševca zaskrbljujoče zmanjševalo, vendar se je po letu 2006 z dodatnimi ukrepi trend začel počasi ponovno obračati v pozitivno smer. Še vedno pa ni doseženo optimalno število skotenih mladičev, saj bi bilo za normalno vzdrževanje pasme potrebnih vsaj sto mladičev letno. Leta 2006 je populacija kraševca ocenjena na 600–700 živali, vendar jih je v vzrejo vključenih manjši del. Nosilec vzrejno-strokovnih in promocijskih dejavnosti kraševca je Društvo ljubiteljev in vzrediteljev kraških ovčarjev Slovenije –

DLVKOS, ki deluje pod okriljem Kinološke zveze Slovenije (KZS) in Mednarodne kinološke zveze. V letu 2006 je DLVKOS pričelo sodelovati z Univerzo v Ljubljani na področju genskih raziskav in pri oblikovanju javno dostopnega informacijskega sistema, ki zajema podatke in slike o vseh živalih, njihovih rodovnikih in vzrejnih značilnostih. Pred letom 2006 je pasma nezadržno tonila v vedno večje težave. Imeli so veliko težavo s sindromom tako imenovanih popularnih plemenjakov in večjim številom paritev v zelo ozkem sorodstvu. Vzrejna populacija je bila in je še vedno majhna, legel pa je vedno manj. Naj spomnimo, da je kraševce kot pasma bolj kot ne prisoten samo v Sloveniji in glede na številčnost pasme spada med ogrožene. Takrat so se na ravni društva odločili, da morajo začeti na novih temeljih, ki bodo upoštevala najnovejša dognanja na področju genetike ter ravnanja z občutljivimi in majhnimi populacijami. Glavni cilj je bil osvojiti »srca in glave« vzrediteljev, ki so seveda ključni del vzreje, po drugi strani pa stopiti na pot novega znanja in sprememb. Vsekakor je to bila in ostaja zelo težka naloga, ki zahteva veliko potrpežljivosti, vizije, energije in časa. Rešitev se je in se še vedno kaže v nenehnem trudu na področju opozarjanja na težave in negativne posledice za pasmo ob nadaljevanju negativnih trendov ter preko iskanja skupnih rešitev. Preko posebnega pilotnega projekta so v DLVKOS od leta 2006 uspešno pomagali ponovno vpeljati v funkcijo varuha tropa nekaj kraševcev. Preko varovanja drobnice s kraševcem kot dodatnega načina zaščite drobnice pred napadi velikih zveri bi lahko bolj učinkovito vplivali na ohranjanje biotske pestrosti Slovenije oziroma ohranitev velikih zveri v Sloveniji. Njihovo znanje in poznavanje problematike so prepoznali tudi v Državnem zboru Slovenije, kjer so lahko o svojih zamislih in izkušnjah spregovorili na skupnem sestanku odbora za kmetijstvo (zaščita kmeta in kulturne krajine) in odbora za okolje (zaščita divjih zveri), ki sta sprejela priporočilo o uporabi kraševca kot zaščitnika tropov.

V rodovno knjigo je letos vpisanih 2.872 kraševcev (Juvan, 2011). To število morda ni najbolj točno, saj so lahko med njimi tudi psi, ki so že poginili in jih lastniki niso odjavili.

2.3.3 Avstralski ovčar

Obstaja mnogo teorij o izvoru pasme avstralski ovčar (Slika 2), toda pasma, kot jo poznamo danes, se je razvila izključno v Združenih državah Amerike (ZDA) (Australian

Shepherd ..., 1997). Zasledimo lahko, da so mnogo njegovih prvih predstavnikov pripeljali iz Avstralije (History ..., 2009). Ovčerejci na zahodni obali ZDA so imeli konec 18. stoletja »majhne modre pse s kupiranim repom«. Ovce so v ZDA uvozili iz Francije, Španije, Anglije, Nove Zelandije in Avstralije skupaj z ovčerejci in njihovimi psi. V zahodnih ZDA so ovčerejci z njihovimi majhnimi »modrimi psi« predstavljali to, kar Škoti z njihovimi ovčarji v Veliki Britaniji. Brez dvoma lahko trdimo, da je pasma avstralski ovčar nastala v zahodnem delu ZDA kot rezultat dela živinorejcev, ki so jo uporabljali za delo z živino. Zaradi dejstva, da je postal ta pes uporaben tudi za pregon goveda, je postal zelo uporaben za različna dela na kmetijah. Populacija avstralskih ovčarjev se je hitro povečevala, še posebej po drugi svetovni vojni. Pasma je širša javnost spoznala preko rodeov, konjskih razstav, filmov in televizije (Australian Shepherd ..., 1997).

Slika 2: Avstralski ovčar (Foto: Žlender N., 2010)

Ameriški živinorejci so pasmo razvijali tako, da so ohranili inteligenco psa in močan pašni nagon (Australian Shepherd ..., 1997). Njegovo običajno delo je bilo vodenje velikih tropov ovc in čred goveda od poletja do zime, prepoditi govedo, ki zaide v gosto grmovje, iz grmovja in gnati živino po ozkih poteh (Working ..., 2009). Avstralski ovčar je

kategoriziran kot »loose – eyed« pasma ovčarskih psov, to so t. i. »heeler/driver« psi. Ker uporablja »loose – eyed« pristop, pogosto ščipa živino v bicelj, laja, prav tako pa s »hipnotičnim pogledom« nadzoruje živino. Je samozavesten, avtoritativen delavec z edinstvenim slogom, ki se razlikuje od »strong – eyed« pasem, kot je borderski ovčar, ki ima izrazit »hipnotični pogled«. Je spreten, pokončen in dela blizu živine. Te lastnosti uporablja zato, da lahko nadzira vse tipe živine na učinkovit in premišljen način. Avstralski ovčar je energičen in živahen pes, ki ga z lahkoto vzgajamo za delo z živino. Pri delu z živino je za tropom ali čredo, ki jo drži skupaj in goni naprej. Ščipanje uporabi samo za pregon »težkih« živali. Avstralski ovčar lahko uščipne žival za zadnjo nogo ali za nos, da prežene posamezno žival. Lajež uporablja za premikanje cele črede, če obtiči na kakšni ozki poti, ali pa za zbiranje črede iz gostega grmovja. Ker je »loose – eyed« pasma, raje uporablja svojo avtoriteto in prisotnost za pregon živine kot pa »hipnotični pogled«.

Po FCI standardu (FCI – Standard No. 342 ..., 2009) spada avstralski ovčar v prvo FCI skupino. Je nekoliko daljši kot visok, srednje rasti in konstitucije. Kožuh ima različnih barv, dlaka je srednje dolga, ravna ali skodrana. Je inteligenčen pes, z močnim pašnim nagonom. Rep ima naravno kratek ali dolg. Samci so visoki 51–58 centimetrov, samice pa 46–53 centimetrov.

V Sloveniji je v rodovno knjigo vpisanih petinpetdeset psov, pogojni rodovnik pa ima osem psov (Juvan, 2011).

2.3.4 Avstralski govedar

Avstralskega govedarja (Slika 3) so razvili za delo z govedom v velikih tropih, ki jih je moral voditi skozi negostoljubno divjino Avstralije (Breed ..., 2002). Ta potovanja so trajala tudi tedne preko širnih planjav, rančev in ulic Sydneyja do pašnikov. Na pol divje govedo in ekstremno težke razmere so bile takšne, da tradicionalne pasme ovčarskih psov tega niso zmogle. Leta 1840 je Thomas Hall s križanjem kratkodlakih »blue-merl« škotskih ovčarjev s selekcioniranimi dingi ustvaril govedarja, ki je imel kombinacijo moči dinga in sposobnosti škotskih ovčarjev. Čez nekaj let sta dva brata Jack in Harry Bagust začela izboljševati pasmo, tako da sta ji dodala izbrane krvne linije dalmatincev in kasneje še kelpijev. Tako sta uspela dobiti inteligentnega delovnega psa, ki je ohranil lastnost ščipanja

govedi med pregonom.

Avstralski govedar je neodvisni mislec in ko je enkrat vzgojen, je sposoben sam delati določena dela (Breed ..., 2002). Zaradi njihove inteligence so avstralski govedarji sposobni reševati zapletene težave. Znajo najti in kaznovati živino, ki dela težave, istočasno pa so nežni s teleti in jagnjeti. Zaradi te njihove lastnosti lahko delajo z različnimi kategorijami goveda, tekmujejo na tekmovanjih ali delajo na kmetiji z ovcami, prašiči in perutnino.

Slika 3: Avstralski govedar (Foto: Močnik K., 2011)

Govedar je »loose – eyed« pasma. »Hipnotični pogled« uporablja, če je izzvan od živali, ki je trmasta, ko pa jo premaga, znova popusti »pogled« (Breed ..., 2002). To mu omogoča nadzor nad več stoglavo čredo goveda in tako lahko preusmeri pozornost na tiste živali, ki

jo potrebujejo. Njegov pristop do živine je preračunljiv in preusmerjen na živali, ki jih je potrebno pripraviti h gibanju. Avstralski govedar dela blizu živine.

Znan je kot »heeler« zaradi njegovega nagonskega ščipanja živine v bicelj (Breed ..., 2002). Trmasto in divje govedo potrebuje močnejše ugrize, dokler ni navajeno na psa, medtem ko kravam molznicam lahko zadošča že prisotnost psa. Pravilen ugriz je nizko na zadnji nogi in zelo hiter, da se pes izogne brci živali. Je tihi delovni pes in zato med delom ne laja. Lajanje je zaželeno le, če je govedo močno trmasto, a ga ne sme biti preveč.

Po FCI standardu spada avstralski govedar v prvo FCI skupino (Australian cattle ..., 2010). Je delovni pes s kompaktnim simetrično grajenim telesom. Ima močno razvito glavo in gladek kožuh z gosto podlanko. Lahko je modre ali rdeče barve z lisami. Samci so visoki 46–51 cm, samice pa 43–48 cm.

V Sloveniji so v rodovno knjigo vpisani štirje psi pasme avstralski govedar (Juvan, 2011).

2.3.5 Hrvaški ovčar

Hrvaški ovčar (Slika 4) je avtohtona hrvaška pasma psa (Mareković A. in Mareković S., 2009). Prvi pisni viri o hrvaškem ovčarju so iz 14. stoletja (Romić, 1977). Duhovnik iz Džakova, po imenu Petar, je v svojem zapisu iz leta 1374 zapisal, da so Hrvati tega ovčarskega psa pripeljali s seboj, ko so prispeli iz svoje prvotne domovine. Opisuje ga kot 45 cm visokega, poraslega s srednje dolgo skodrano dlako črne barve. Glavo ima poraslo s kratko dlako in štrlečimi do polštrlečimi uhlji. Piše pa tudi, da je zelo dober čuvaj vseh domačih živali. Leta 1719 je džakovski duhovnik Petar Bakić zapisal, da se hrvaški ovčar ni od leta 1374 nič spremenil. To pasmo so od tistih časov stalno redili na Hrvaškem, predvsem v Slavoniji (Mareković A. in Mareković S., 2009). V preteklosti so ga pogosto rabili za pregon prašičev v hrastovih gozdovih. V nekem starem dokumentu je celo zapisano, da je ta pasma zganjala tudi konje. Dandanes si le redki hrvaški ovčarji v Slavoniji služijo kruh z delom z živino, saj so pašniki postali njive in ovce so zaprte v hlevih. Prihodnost pa ni tako slaba, saj se je pasma razširila po vsej Hrvaški.

Hrvaški ovčar je pozoren, spreten, navdušen in inteligen pes s polno energije in močno potrebo po človeški družbi (Mareković A. in Mareković S., 2009). Je zdrav, odporen na bolezni in ni zahteven za rejo. Je pes, ki je izjemno zvest gospodarju, pogumen in

neustrašen ter zanesljiv. Ponavadi posluša samo eno osebo. Odlično se odziva na treninge v poslušnosti, vendar samo kot hišni ljubljencek, brez kakršnegakoli dela, postane nadležen in celo uničevalen. Potrebuje nežno, a strogo rokovanje ter veliko treninga, preko katerega preprečimo razvoj agresivnega obnašanja. Psi te pasme so ubogljivi in se hitro učijo.

Slika 4: Hrvaški ovčar (Foto: Košak B., 2008)

Premore dobro izražen pašni nagon in je odličen pes čuvaj (Mareković A. in Mareković S., 2009). Od njegovih prednikov pa je odvisno, kakšen nagon ima za delo z živino. Pri njegovem delu je intenzivnejši in bližje tropu, kot so ostale pasme, vendar ni zato nič manj učinkovit. Je gospodar svojih ovc, pogosto jim steče kar po hrbtih, da pride čim prej do

točke, kjer jih ima pod nadzorom. Hrvaški ovčar je intenziven delovni pes in v zgodnjih fazah treninga veliko laja, vendar s časom s tem preneha in laja samo ob pravem trenutku. Pri treh do štirih mesecih je mladiček odpeljan v trop. Poleg starejšega psa se uči in pri starosti pol leta je že pripravljen za delo s tropom. Najpogosteje uporabljajo te pse za usmerjanje živine v pravilno smer ali pa za pregon s pašnika. Uporabni so tudi za »shedding« (razdelitev ovc na dve skupini) in »penning« (spravljanje ovc v ogrado). Na zvočni ukaz, ukaz s palico, kimanje z glavo ali žvižganje bo pes izvedel želeno vajo. Vedno je za petami gospodarja in pogosto ga gleda v oči z vprašujočim pogledom: »Kaj sledi?« Ta ovčarski pes ima prav tako predispozicijo za delo z govedom. Z uboganjem vsakega ukaza lastnika pripelje vsako žival, ki pobegne, nazaj. Nekateri kmetje trdijo, da pozna hrvaški ovčar vsako glavo goveda že po tem, da sliši njeno ime. Med pregonom goveda se ta majhen pes z izjemnim pogumom požene nad najnevarnejšega bika in ga prisili v poslušnost.

Iz pogovora z gospo Polono Bonač (2010), ki je vzrediteljica hrvaških ovčarjev in inštruktorica agilityja, smo razbrali, da ta pasma psov ni primerna za ljudi, ki nimajo izkušenj s psi. Ti psi so precej temperamentni in začetnik bi jih težko obvladal. Prav tako nam je povedala, da jih v današnjem času bolj malo uporabljajo za pašo. Ponekod na Hrvaškem, predvsem v Slavoniji, imajo rejci še vedno hrvaške ovčarje, ki jim pomagajo, če ovce zbežijo, nikakor pa ti psi niso podvrženi kašnemu urjenju. Ovčerejci psa obdržijo le, če pokaže pašni nagon.

Po FCI standardu spada hrvaški ovčar v prvo FCI skupino (FCI Standard No. 277, 2009). Psi te pasme so srednje rasti, njihova osnovna barva kože je črna, dovoljene pa je nekaj bele barve. Je daljši kot visok. Rep je lahko naravno dolg ali kratek. Dlaka na glavi je zmeraj kratka, na hrbtu pa dolga od 7 do 14 centimetrov, mora pa biti skodrana. Samci in samice so visoki od 40 do 50 centimetrov.

V Sloveniji je v rodovno knjigo vpisanih sedemnajst psov, pogojni rodovnik pa jih ima štirinajst (Juvan, 2011).

2.3.6 Madžarski puli

Puli (Slika 5) je starodavni madžarski ovčarski pes, ki so ga pripeljali na Madžarsko Magyars iz centralne Azije pred preko tisoč leti (Szeremy, 2000). Po zapisih sodeč so puliji delali na madžarskih ravninah že od 9. stoletja naprej. Nekateri verjamejo, da je puli obstajal kot ovčarski delovni pes tisočletja prej, celo 4.500 let pr. Kr.. Nomadski madžarski ovčerejci so ocenjevali, da so njihovi ovčarski psi puliji vredni toliko kot celoletni zaslužek. Bili so neusmiljeni pri izbiri psov z odličnimi delovnimi sposobnostmi, saj so ostale pse brez teh sposobnosti takoj odstranili. Da je puli preživel, je moral biti fizično zdrav, umsko sposoben, spreten in pripravljen delati.

Slika 5: Madžarski puli (Foto: Vrhovec M., 2011)

Pulijev kožuh je rezultat okolja (Szeremy, 2000). Ko se je skupaj z nomadi selil po madžarskih planjavah, se mu je razvil vrvičast kožuh, ki ga ni varoval samo pred krutim mrzlim vetrom, ampak tudi pred poletno toploto. Ta vrvičasti kožuh je puliju služil kot izolator, hkrati pa ga ni oviral pri gibanju, kar je bilo ključno pri njegovem delu z ovcami.

Pulija so ovčerejci strigli skupaj z ovcami spomladi, tako da mu je kožuh zrasel pred zimo. Pulija so uporabljali za vodenje tropov preko širnih ravnin in za pregon velikih tropov ovc. Delal je skupaj s komodorjem, ki je pastirski pes. Prav tako so pulija uporabljali kot psa na kmetiji, ki je zganjal govedo in varoval kmetijo.

Puliji so ohranili pašni nagon, inteligenco, sposobnost in voljo do dela (Szeremy, 2000). V njegovem temperamentu prevladujeta prav pašni nagon in nagon po varovanju. Puli je zvest pes, previden do neznancev, pogosto poln energije, ki je včasih ne moremo obvladovati.

Po FCI standardu spada puli v prvo FCI skupino (Seidler C. in Peper E., 2000.). Puli je srednje velikosti, močne konstitucije in dobro omišičen. Celo telo prekriva vrvičasti kožuh. Dolžina telesa je enaka višini telesa v vihru. Rep je srednje dolg, dobro prekrit z vrvičastim kožuhom, ki je valovit ali skodran. Kožuh je lahko črne ali biserno bele barve. Samci so visoki 39–45 centimetrov, samice pa 36–42 centimetrov.

Pulijev je v slovensko rodovno knjigo vpisanih 158 (Juvan, 2011).

2.3.7 Borderski ovčar

2.3.7.1 Zgodovina pasme

Že v neolitiku so redili ljudje udomačene ovce s pomočjo prastaršev ovčarskih psov (Musso, 2001). Ti ovčerejci so bili ponavadi na čelu nomadskih skupnosti, ki so jih vodili na nova ozemlja. Zaradi teh preseljevanj so nastale različne lokalne pasme psov za delo z živino, ki so v začetku služile predvsem za varovanje, najprej ljudi in njihovega premoženja in nato še tropov, ki so se pasli v bližini taborov nomadov. Inteligenca in vodljivost teh psov sta se razvili zaradi tesne vezi s človekom. V državi izvora borderskega ovčarja, Veliki Britaniji, so značilni ogromni tropi ovc. Te živali so morali občasno pregnati s pašnikov na kmetije zaradi strižnje, jih gnati na tržnico ali premestiti z enega pašnika na drug pašnik. V Veliki Britaniji so ustvarili različne pasme psov v te namene: dolgodlaki in kratkodlaki škotski ovčar, bradati ovčar, bobtail, valižanski ovčar cardigan in valižanski ovčar pembrok ter šetlandski ovčar. Vse te pasme izvajajo naročene naloge, a

nobena ni tako posvečena delu kot borderski ovčar (Slika 6).

V svoji knjigi John Caisus (1576, cit. po Musso, 2001), omenja t. i. »shepherd's dogge« oziroma ovčarskega psa, za kar lahko domnevamo, da je prvi pisni vir, v katerem je omenjen britanski ovčarski pes, ki dela z ovcami. Napisal je, da je ovčarski pes srednje velikosti, saj ni potrebno, da ovce ščiti pred volkovi, ker jih v Veliki Britaniji ni več. Ovčarski pes z ukazi ovčerejca lahko vodi trop kamorkoli.

Slika 6: Borderski ovčar pri delu z ovco (Foto: Bric N., 2011)

Sheila Grew (1985, cit. po Musso, 2001) je v svoji knjigi napisala, da so bili ovčarski psi stoletje nazaj še močni psi, težko vodljivi in grobi z živino. Imeli pa so izostren nagon in neverjetno moč za obvladovanje ovc ali ostale živine. S križanjem in selekcijo so hoteli ustvariti bolj vodljivega ovčarja. Tako je leta 1894 Adamu Telferju v Northumbriji na angleško škotski meji uspelo dobiti ravno pravšnjega kolija, ki ga danes poznamo kot borderski ovčar (Herding ..., 2001). Borderski ovčar, ki ga poznamo danes, izhaja prav iz tega psa (Musso, 2001). Je hiter, poln energije, reaktiven, izredno vodljiv in ubogljiv, sposoben cel dan delati z ovcami v kakršnihkoli razmerah in terenu za svojega gospodarja. Ovčarski psi so bili stoletja križani v ožjem sorodstvu zaradi izolacije in velikih razdalj, ki so ločevale kmetije med seboj. Ovčerejci so takrat izvajali intenzivno selekcijo, saj so pustili živeti samo toliko psov, kot so jih potrebovali za delo. Med temi psi je prišlo do stika samo, če je ovčerejec šel na drugo kmetijo ali na tržnico. Iris Combe (1993, cit. po

Musso, 2001) meni, da so ob teh priložnostih, ko so se ovčerejci srečevali in prirejali tudi tekmovanja s psi (ang. »sheep dog trials«), začeli bolj ceniti zmagovalne pse. Zaradi tega so pse in psice z boljšo sposobnostjo dela z ovcmi pogosteje parili med seboj. S časom je postalo jasno, da so psi, ki so zmagovali, imeli določeno skupno obnašanje: hodili so prihuljeni k tlom, proti ovcm so napredovali počasi, kot plenilci, z ovcmi so delali mirno. Te zmagovalce so označili kot pse s »hipnotičnim pogledom«. Na tekmovanjih v paši ovc so začeli psi s »hipnotičnim pogledom« prevladovati, ovčerejci pa so lažje parili dobre pse med sabo zaradi boljših prometnih povezav.

Obstaja veliko domnev o izvoru imena »border collie« in ena izmed njih je, da ime »collie« izhaja iz anglosaške besede »col«, ki pomeni črna barva (Longton in Sykes, 1997). Pred stoletji so bile na Škotskem ovce pretežno črne barve in zato so jih klicali »colleys«. Prav tako so imeli pse črne barve, ki so jih imenovali »colley dogs«. Čez čas je izraz postal splošen za vse ovčarske pse, ne glede na barvo kože (DeVine, 2007). Ti psi so se v zunanjem videzu močno razlikovali drug od drugega. Combe (cit. po The Border ..., 2011) trdi, da ime »collie« izhaja iz galske besede uporaben. Naslednja domneva povezuje besedo »collie« z nemško besedo »kuli«, ki pomeni deloven (The Border ..., 2011). Besedo »border« lahko povežemo z Jamesom Reidom, tajnikom ISDS, ki je leta 1915 prvi poimenoval ovčarske pse z imenom »border collie« (Dupre, 2011).

Novejša zgodovina borderskega ovčarja se je začela šele konec 19. stoletja (Combe, 1993, cit. po Musso, 2001). Z rojstvom legendarnega Old Hempa leta 1893 in Old Kepa leta 1901 je nastal današnji borderski ovčar. Old Hemp je bil tribarvni pes, ki ga je vzgojil Adam Telfer. Hemp je bil potomec Roya, ki je bil zares lep pes, a brez talenta za delo, in Meg, ki je imela tako močan »pogled«, da bi lahko hipnotizirala še samo sebe. Hemp je tako podedoval same pozitivne lastnosti staršev. Ko je začel Hemp s tekmovanji pri starosti enega leta, ni bil niti enkrat poražen. Zato so ga mnogi uporabili za parjenje s samicami in način dela Old Hempa je postal način dela borderskega ovčarja. Nekateri domnevajo, da teče kri Old Hempa še danes skoraj v vsakem borderskem ovčarju. Old Kep pa je pasmi prispeval krotkost. Medtem ko so bili prvi borderski ovčarji nezaupljivi do tujcev, je bil Kep izredno prijazen pes. Še en prispevek pasmi pa je bil njegov »hipnotični pogled«.

2.3.7.2 Opis pasme

Borderski ovčar je pogosto označen kot: »super pes«, hiperaktiven pes, najboljši pes ... (Musso, 2001). Ampak to ni vedno res. Predvsem je potrebno vedeti, da dajo različne krvne linije različen značaj psov (psi za »sheepdog« so posebej selekcionirani na podlagi dosežkov prednikov na tekmovanjih v paši). Druga pomembna stvar, ki jo moramo vedeti, pa je, da je pes ogledalo lastnika. Posebno psi, kot je borderski ovčar, ki so občutljivi in vodljivi, postanejo fotokopija značaja lastnika. Torej sta značaj in obnašanje psa odvisna od izbire mladiča in sposobnosti lastnika za šolanje psa.

Borderski ovčar je pes, ki potrebuje zaposlitev zato, da se dobro počuti (Musso, 2001). Obstajajo pa tudi psi, ki so samo za družbo lastniku, in to še ne pomeni, da se počutijo slabo. Oseba, ki se rada sprehaja, vozi kolo ali hodi v hribe, bo imela mirnega psa (mogoče ne bo razvil vseh svojih sposobnosti), tudi če tak pes ni imel nikakršnega šolanja. Ti psi niso hiperaktivni. Res je, da je borderski ovčar praktično neutrudljiv, vendar lahko tudi samo počiva v senci. Gotovo ima boljše življenje, če mu je na razpolago velika površina, da porabi svojo energijo. Za dobro počutje pa ni dovolj le vrt, ampak potrebuje predvsem stik z lastnikom. Psi te pasme so resnično inteligentni. To je prednost, če je lastnik sposoben obvladati takšnega psa. Njegova inteligenca pa se lahko sprevrže v tragedijo, če lastnik ni zanesljiv vodja. Ker v pasjem svetu ne obstaja krdelo brez vodje, bo poskušal pes prevzeti to mesto. Prav zaradi njegove inteligence bo začel ukazovati članom družine, kdaj hoče jesti, kdaj hoče na sprehod, kdaj se hoče igrati... in tako privede družino do popolnega stresa. Borderski ovčar je zelo krotek in vodljiv pes. Prav zaradi njegove krotkosti in sposobnosti sprejeti človeka za vodjo krdela je ta pasma zmagovalna v različnih športnih disciplinah. Po drugi strani pa borderski ovčar ne bo nikoli sprejel neodločne osebe za svojega vodjo. Torej se lahko zmagovalen pes v neizkušanih rokah spremeni v katastrofo.

Ti psi se radi počutijo uporabni (Musso, 2001). Borderskemu ovčarju ni dovolj, da se počuti del družine, kot to velja za večino ostalih pasem psov. Če imamo borderskega ovčarja samo zato, da ga dvakrat dnevno nahranimo, je to premalo. Če mu lastnik ne da zaposlitve, si jo borderski ovčar poišče sam, kar pomeni, da bo lastnik čez nekaj mesecev imel težave. Ni nujno, da mora preskakovati ovire, loviti žogice ali pasti ovce. Borderski

ovčar se lahko dobro počuti, če pospremi otroke v šolo, pazi mačke ... Vsakršno delo z živalmi mu je všeč. Njegova največja želja bi vsekakor bila preganjati trop ovc, ampak če mu tega ne moremo omogočiti, si lahko omislimo druge zaposlitve. Pomembno je, da ga ne prepustimo samega sebi niti v majhnem stanovanju niti v velikem parku. Borderskega ovčarja ne osrečuje količina prostora, ki ga ima na voljo, ampak kakovost odnosa z lastnikom in družino.

Borderski ovčar je bil še pred par leti v Sloveniji nepoznan (Musso, 2001). Njegov uspeh je predvsem potrebno predpisati odličnosti v agilitiju. Ampak športni in krotek borderski ovčar je rojen ovčarski pes in v srcu je ostal predvsem ovčar. Tako se zahvaljujoč tej pasmi tudi pri nas začneja razvijati star in plemenit šport, težak, ampak poln zadoščenja: »sheepdog«, to je paša ovc. V tem športu je borderski ovčar resnično enkraten in se lahko izrazi z vsemi svojimi vrlinami. Borderski ovčar je lahko vesel tudi v stanovanju, gotovo se zelo zabava pri agilitiju, je eleganten na lepotnih tekmovanjih in izredno ljubeč pri doggydancingu. Ampak samo kadar se nahaja na prostranem pašniku, med njegovimi ovcami, mu oči žarijo od življenja, ker je tam, kjer mu je od nekdaj namenjeno biti.

2.3.7.3 FCI standard za borderskega ovčarja

Številka FCI standarda: 297 (Novak B., 2006)

Domovina: Velika Britanija

Uporabnost: Pes zganjač čred, sposoben težkega in vztrajnega dela, dobre vodljivosti.

FCI Klasifikacija: FCI skupina 1 (ovčarski psi), z delovnim izpitom.

Kratka zgodovina pasme: Borderski ovčar je nastal iz srednje starih ovčarskih psov zganjačev (collies) in je bil v novjšem času največ vzrejan v mejnem območju med Škotsko in Anglijo, imenovanem »Border Countie«. Selekcija je bila usmerjena na pse, ki delajo z očesnim fiksiranjem. Leta 1910 se je pojavila označba imena border collie. Pasma je od leta 1906 za potrebe dela z ovcami spremljala organizacija ISDS (Mednarodno združenje za ovčarske pse), leta 1976 pa je bila kot pasma priznana s strani Kennel Club-a – Angleške kinološke zveze.

Splošen videz psa: Splošen videz borderskega ovčarja mora psa pokazati kot skladnega, pri

čemer morajo biti izražene gibčna zunanost, gracioznost in popolna harmonija v povezavi z dovolj mase. Prav tako mora borderski ovčar že na pogled kazati svojo veliko vzdržljivost. Vsaka tendenca k okornosti ali slabotnosti je nezaželena.

Pomembna razmerja: Lobanjski del in gobec približno enake dolžine. Telo je v primerjavi s plečno višino nekoliko daljše.

Obnašanje in karakter: Bister, pozoren, vodljiv in inteligenen. Ni nervozen ali agresiven.

Glava:

- Lobanjski del: Lobanja precej široka, zatilnica ni izražena. Stop: zelo poudarjen.
- Obrazni del:
 - o Smrček: črn, razen pri rjavih ali čokoladno obarvanih psih, ko sme biti rjav. Pri modrih psih naj bi bil škrlnate barve. Nosnice dobro razvite.
 - o Gobec: Gobec se oži proti smrčku, srednje kratek in močan.
 - o Lica: Niti polna niti zaokrožena.
 - o Zobje in čeljusti: Močne z enakomernim in popolnim škarjastim ugrizom, to pomeni, da sekalci zgornje čeljusti tesno segajo čez sekalce spodnje čeljusti, zobje pa so nasajeni pravokotno v čeljusti.
 - o Oči: Postavljene daleč narazen, ovalne, srednje velikosti in rjave barve, razen pri blue merlih, kjer je lahko eno oko ali sta obe očesi delno ali v celoti modri. Izraz mehek, čuječ, pozoren in inteligenen.
- Uhlja: Uhlja srednje velikosti in teksture, stoječa daleč narazen, nošena pokončno ali polpokončno, izrazito gibljiva.
- Vrat: Srednje dolg, močan, mišičast, rahlo obokan. Širi se proti plečem.

Telo: Telo atletskega videza.

Prsi: Globoke in precej široke. Rebra dobro obokana.

Ledja: Mišičasta, vendar ne pritegnjena. Pes je nekoliko daljši kot visok.

Križ: Širok in mišičast, gledano s strani enakomerno padajoč do nastavka repa.

Rep: Srednje dolg, z zadnjim vretencem segajoč vsaj do skočnega sklepa, nizko nastavljen, dobro odlakan, nekoliko zavihan na konici, ki zaokroža ljubke obrise in harmonično zgradbo psa. Kadar je pes razburjen, lahko dvigne rep, vendar ne čez hrbet.

Spolovilo: Samci morajo imeti dva normalno razvita testisa, ki ležita v mošnji.

Okončine:

- Sprednje okončine: Sprednje noge so gledane od spredaj paralelne, zapestje, gledano s strani, nekoliko poševno. Kostni močne, vendar ne težke. Plečka dobro pomaknjena nazaj, komolci tesno ob telesu.
- Šape: Šape ovalne, blazinice močne, polne in zdrave, prsti obokani, ležeči tesno drug ob drugem, kremplji kratki in močni.
- Zadnje okončine: Stegno dolgo, močno in mišičasto, z dobro okotenim kolenskim sklepom ter močnim in nizko nastavljenim skočnim sklepom. Od skočnega sklepa do tal močne kosti. Zadnje okončine so, gledane od zadaj, paralelne.

Gibanje: Gibanje naj bi bilo prosto, tekoče in neutrudno, pri čemer naj bi se šape dvigovale tako malo kot le mogoče, da se pes lahko giba plazeče in z veliko hitrostjo.

Kožuh:

- Struktura dlake: Priznani sta dve različici dlake: srednje dolga in kratka dlaka. Pri obeh različicah je krovna dlaka priležna in srednje teksture, podlanka mehka in priležna, kar nudi borderskemu ovčarju dobro vremensko odpornost. Pri srednje dolgi dlaki tvori bogata dlaka grivo, hlače in zastavice. Na obrazu, uhljih in sprednjih okončinah (če izvzamemo zastavice) in zadnjih okončinah od skočnega sklepa do tal mora biti dlaka kratka in ravna.
- Barva: Dovoljene so raznotere barve, pri čemer ne sme biti bela nikoli prevladujoča.

Velikost: Idealna višina: samci 53 centimetrov, samice nekoliko manj.

Napake: Vsak odmik od zgornjih točk je treba obravnavati kot napako, pri čemer je njihova vrednost odvisna od teže napake.

2.4 ŠTIRI NAČELA PRI DELU PSA Z ŽIVINO

Holland (1994), je v svoji knjigi opisal štiri načela, ki so pomembna pri ovčarskem psu, ki dela z živino. Ta štiri načela so: pašni nagon, naravna sposobnost psa za delo z živino, pritisk in ravnotežje.

2.4.1 Pašni nagon

Pri ovčarskih psih je nagon osnova, iz katere izhajajo vsa načela paše živine (Holland, 1994). Pašni nagon je želja psa, da »nekaj« počne z živino. Obstaja mnogo razlik in variant v načinu, kako se ta nagon kaže. Te razlike se kažejo med pasmami ovčarskih psov in med posameznimi psi znotraj vsake pasme. Na splošno lahko ovčarske pse razdelimo v dva tipa glede na način dela z živino: psi, ki zganjajo (ang. »gathering dogs«), in psi, ki vodijo (ang. »heeling/driving dogs«). Psi zganjači želijo združevati in zbirati živino v krog, pri tem načinu dela uporabljajo predvsem »hipnotični pogled«. Psi, ki vodijo čredo, pa potiskajo živino stran od vodnika in ne želijo po zbirati živine. Psi vodniki pa pri delu raje kot »hipnotični pogled« uporabljajo lajanje, ščipanje v bicelj in lastno prisotnost. Zaradi teh razlik pri delu potrebujejo psi zganjači in psi vodniki živine različen pristop urjenja. Pri nekaterih pasmah lahko opazimo različne stopnje obeh načinov dela. Določene pasme kažejo željo po združevanju živine, določene pa po vodenju. Borderski ovčar je tipičen zganjač živine. Na splošno lahko rečemo, da imajo avstralski ovčar, hrvaški ovčar in avstralski govedar večjo naravnost za vodenje živine kot zganjanje. Ob prvem stiku z živino začnejo ponavadi psi z nagonom po zbiranju živine krožiti okoli živine, živino pripeljejo vodniku ali pa jo skušajo zadržati na določenem mestu ob ograji. Ti psi delajo tam, kjer imajo živali glavo. Psi vodniki pa od zadaj hodijo za živino in jo vodijo v določeno smer. Obe skupini psov pogosto želita živino zadržati nepremično. Vsakič, ko se živina poskuša premakniti ali začne teči, jo bosta oba tipa psov poskušala zaustaviti pri glavi. Kakorkoli, vsak izučen ovčarski pes mora biti sposoben obeh načinov dela.

2.4.2 Naravna sposobnost psa za delo z živino

Naravna sposobnost dela z živino je del pašnega nagona psa in se nanaša na sposobnost psa, da prebere živino in preuči položaj ter se nanj primerno odzove (Holland, 1994). Ta naravna sposobnost je začela pri psih izginjati, ko so jih začeli selekcionirati za tekmovanja, namesto da bi jih glede na sposobnost paše živine. Nimajo vsi psi z nagonom za pašo tudi naravne sposobnosti za pašo. Psi imajo različne stopnje naravne sposobnosti dela z živino. Psi z manj izraženo naravno sposobnostjo so bolj vodljivi, ker je njihova želja po delu, ki jim je prirojeno, manj izrazita. Ko od takšnih psov kasneje zahtevamo

samostojno delo, bodo imeli težave zaradi manjše stopnje naravne sposobnosti za delo z živino. Takšni psi najpogosteje delajo samo na ukaz vodnika, saj niso sposobni sami preučiti določenega položaja in samostojno delati. Psi z veliko naravne sposobnosti za delo verjetno ne bodo tako lahko učljivi, vendar bodo takšni psi veliko bolj uporabni. Visoka raven naravne sposobnosti je rezultat kombinacije inteligence, dobrega odnosa, želje po delu, želje po ugoditvi vodniku in sposobnost zaznavanja pritiska in ravnotežja nad živino.

2.4.3 Pritisk

Pritisk je moč, ki jo čuti pes in je na začetku ustvarjena z gibanjem živine (Holland, 1994). V naslednjih fazah treninga čuti pes pritisk, ustvarjen s strani živine in vodnika. Drugačna oblika pritiska je lahko ustvarjena tudi od psa, t.j. pritisk na živino, da se premakne. Spet druga oblika pritiska je lahko ustvarjena s strani vodnika na psa, če zahteva preveč od mladega psa. Te pritiske, ustvarjene s strani vodnika, živine in okolja, lahko mlad pes čuti kot stalno potrebo po odzivanju nanje. Mlad pes se ne bo vedno znal odzvati nanj, zato je vodnikova naloga, da te pritiske pozna in jih skuša razumeti ter mlademu psu pomaga, da nanje pravilno reagira.

Sposobnost čutiti pritisk je to, kar naredi pravega ovčarskega psa (Holland, 1994). Pes je tako sposoben prebrati, kaj ovca razmišlja. Različne pasme imajo različno stopnjo sposobnosti na tem področju. Zaradi dolgoletne selekcije pa imajo borderski ovčarji veliko sposobnost branja pritiska ali želje ovce po gibanju, še ko miruje.

2.4.4 Ravnotežje

Ravnotežje je osnova pasje sposobnosti za gibanje živine, ne glede na tip pašnega nagona, ki ga imajo (Holland, 1994). To je najpomembnejša stvar, ki jo mora vodnik poznati. Ravnotežje je osnovano na gibanju živine in pasjih reakcij na to gibanje, tako da se pes postavi primerno glede na živino in vodnika. Z vidika psa je najboljša postavitev takšna, da preprečuje pobeg živine od vodnika. Nagonski cilj psa je vzpostavitev ravnotežja, tako da živina obstane na svojem mestu.

2.5 UČENJE ZAZNAVANJA ŽIVALI NA PAŠI

2.5.1 Obnašanje in socialna struktura pri ovcah

Tako kot se je potrebno naučiti opazovati in razumeti počutje in ravnanje psa, je potrebno tudi pašne živali ves čas opazovati in se učiti od njih, kako ravna v določenem položaju (Simmons in Ekarius, 2009). Razumevanje obnašanja živali prav tako olajša delo z njimi. Obnašanje lahko opredelimo kot odziv posamezne živali ali skupine živali na okolje. Obnašanje lahko razdelimo v tri kategorije: normalno, nenormalno in naučeno. V primeru ovc je večina njihovega obnašanja pogojena z njihovim položajem v prehranjevalni verigi – so plen – in kot take dokaj ranljive. Ovce se naučijo privajanja na novo okolje ali nove pogoje znotraj njihovega okolja.

Pri nobeni drugi vrsti domačih živali ni tako močno izražene značilnosti čredne živali kot pri ovcah (Kolb, 1982, cit. po Štuhec, 1996). Po Lynchu in sod. (1992, cit. po Štuhec, 1996) so ovce gregarične živali (»gregarious animals«), ker imajo majhno individualno in socialno razdaljo. Individualna razdalja je tista najkrajša razdalja, do katere se žival približa drugi živali iste vrste. Socialna razdalja je največja razdalja oddaljitve od drugih živali znotraj tropa. Kljub dejstvu, da so ovce gregarične živali, obstajajo razlike med pasmami in posameznimi živalmi (Simmons in Ekarius, 2009). Zveze so ponavadi močnejše med živalmi iste vrste kot z živalmi različnih vrst (npr. konjem, psom). V tropu ovc pa so zveze močnejše z družinskimi člani. V nevarnosti se živali v tropu še bolj stisnejo skupaj (Kilgour in Dalton, 1984, cit. po Štuhec, 1996). Obstaja še razdalja bega. To je tista razdalja, do katere se lahko približa nevaren subjekt, preden se žival požene v beg. Za rejca je razdalja bega zanimiva s stališča ravnanja z živalmi.

Kot večina živali, ki so plen in se združujejo v skupine, ima tudi trop ovc hierarhično lestvico (Simmons in Ekarius, 2009). Na pašniku ti hierarhični odnosi nimajo tako velikega vpliva na posamezne živali kot v zaprtem sistemu reje. Dominantne živali so preprosto bolj agresivne. Ta agresivnost je lahko posledica starosti, velikosti, spola ali zgodnjih izkušenj. Dominantna ovca bo imela dominantne hčerke, vendar se ne ve, ali je to podedovana lastnost ali bolj priučen položaj.

Če obstaja možnost, tvorijo ovce skupine po 10–30 živali (Štuhec, 1996). Takšne skupine imenujemo »home range« oziroma osnovna socialna enota ovc. Če je trop večji, nastane več socialnih enot, ki se med seboj običajno ne pokrivajo (Sambraus, 1978, cit. po Štuhec, 1996). Ena osnovna socialna enota je organizirana matriarhalno, saj je v njej samica s svojim ženskim potomstvom. Vzrok za tako socialno strukturo je v tem, da jagnjeta sledijo materam in ta lastnost ostaja prisotna še več let. Ovni niso člani osnovnih socialnih enot, ampak potujejo med njimi, še posebej v času parjenja. Znotraj osnovne socialne enote se ustvari socialna hierarhija, v kateri se živali običajno podredijo starejšim živalim. V skupini ovnov se ustvari hierarhija samo s pomočjo borb, ki so tipične za vrsto. Živali se z razdalje do 20 metrov zaletita ena proti drugi in z vso silo trčita skupaj z glavama. To ponavljata tako dolgo, dokler se poraženec ne obrne proč in prizna poraz. Do velikosti skupine dvajset živali je možen jasen socialni red.

2.5.2 Občutki in čutila ovc

Čutila so orodje, s katerim ovce dojemajo njihovo okolje, občutki pa vplivajo na njihove vidne reakcije na okolje (Simmons in Ekarius, 2009). Ovce so sposobne izražati vse občutke, od jeze do veselja, najpogosteje pa ljudje vidimo izražen strah. Znanstveniki so odkrili, da so spomini strahu shranjeni v možganih in zato ostanejo ti strahovi pri živali dolgo časa. Reakcija strahu pa je genetsko programirana v ovcah, da jim omogoča preživetje. Ovce so plen, zato je hitrost, s katero odreagirajo v določenem položaju, del njihovega obrambnega mehanizma pred plenilci. Ko ovca vidi človeka, vidi plenilca. S potrpežljivostjo in treniranjem si lahko človek pridobi njihovo zaupanje.

Kot plen se ovce močno zanašajo na vid (Simmons in Ekarius, 2009). Ovca ima oči na obeh straneh glave, tako lahko vidi med 270° in 320°, odvisno od količine volne, s katero je poraščena. Tako široko vidno polje ji omogoča, da vidi plenilca že na veliki razdalji in skoraj v vseh smereh. Ovce ne vidijo neposredno pred seboj in za seboj. Prav tako imajo majhno površino binokularnega vidnega polja. To vidno polje jim omogoča vid z obema očesoma in zato tudi globinski vid.

Za vidom je verjetno sluh drugo najpomembnejše čutilo ovc (Simmons in Ekarius, 2009). Ovce slišijo veliko višje frekvence kot ljudje. Nizki toni jih ne motijo, visoki, kot npr.

človeško vpitje, jih bodo poslali v beg. Zelo glasni in visoki toni jim povzročajo stres. Po drugi strani se lahko ovce naučijo, da nekateri visoki toni pomenijo določeno stvar, npr. s piščalko lahko ovcam sporočimo, da bodo dobile krmo. Žival, ki je ločena od tropa, se bo oglašala toliko časa, dokler ne bo priklicala ostalih ovc.

Voh je izredno pomemben pri ovcah in je veliko boljši od človeškega (Simmons in Ekarius, 2009). Voh je prvo čutilo, ki ga ovce uporabijo, da prepoznajo lastno jagnje ob jagnitvi. Prav tako uporabljajo ovni voh, da zaznajo ovco, ki se mrka. Voh uporabljajo tudi zato, da zaznajo plenilca.

Okus in tip sta najmanj pomembni čutili ovc (Simmons in Ekarius, 2009). Ovce uporabljajo okus za okušanje krme. Tip uporabljajo, ko se srečajo med sabo, in včasih, da kakšno stvar bolje spoznajo. Ovce večinoma tipajo z nosom. Takšno obnašanje lahko opazimo, če prinesemo kakšno novo stvar k živali: približala se bo z iztegnjenim vratom in vohala po zraku, nato pa se bo stvari dotaknila z nosom.

2.5.3 Delo z ovcami s pomočjo psa

Pri delu z ovcami je potrebno delati potrpežljivo, jih goniti počasi in brez pretiranega hrupa (Simmons in Ekarius, 2009). Delo z ovcami je zanje vedno stresno, zato je treba med delom čimbolj zmanjšati stres živali, da preprečimo poškodbe. Prganjanje tropa ovc po veliki površini je najlažje z ovčarskim psom. Delo s tropom je prav tako lažje z uporabo dobrih delovnih pripomočkov, kot so ograje za lovljenje.

Z zornega kota ovc sta pes in človek plenilca (Kononenko, 2009). V divjini zadošča že migljaj uhlja plenilca, da se trop požene v beg. Zato na pašniku ni zaželeno, da vpijemo na psa in pretirano mahamo s palico, saj to pašne živali spravlja v stres. Živali imajo določeno razdaljo bega in če jo prekoračimo, se bo žival na to odzvala z begom.

Ugotoviti moramo, katera žival je vodilna v tropu, in se ravnati po njej, ker ji ostale vedno sledijo (Kononenko, 2009). Najboljša pozicija psa za delo je na meji razdalje bega. Prekoračitev te razdalje požene ovce v beg. Ko se ovce oddaljijo od psa toliko, da so oddaljene več kot znaša razdalja bega, se ustavijo. Včasih je koristno tudi čakati nekaj sekund, preden psu dovolimo ponovno približevanje v smeri živali. Sami se premikamo

umirjeno, brez sunkovitega mahanja ali tekanja, psu govorimo ukaze z nižjim tonom glasu, odločno in mirno hkrati. Pridobiti občutek kontrole nad živalmi je zelo pomembno za psa in za lastnika. Veliko začetnikov pretirano ukazuje psu, ne da bi se prej naučili zaznavati živali ali dovolili psu, da živali zaznava in se uči o njihovih odzivih. Pes ima ta instinkt precej boljši od človeka in treba mu je dovoliti, da se ga nauči uporabljati in ga razvije, kolikor je le mogoče. Pes, ki je razsoden in ni zaletav, je velika prednost, in kot tak ne bo postal odvisen od ukazov lastnika, kar se lahko zgodi pri bolj odvisnem in neodločnem psu. Z izvajanjem preveč kontrole nad psom lahko pes izgubi sposobnost in željo po delu ter preneha razmišljati in reagirati po svoje. Lahko postane neodločen in se boji, da bo vodnika razočaral v njegovih pričakovanjih. V svojih pričakovanjih moramo biti čim bolj realni in predvsem svojemu psu zaupati. Ne glede na to, koliko smo že delali z živalmi, se moramo neprestano učiti.

2.6 KINOLOŠKA ZVEZA SLOVENIJE IN PAŠA S PSI

Kinološka zveza Slovenije (KZS) je edina organizacija v Sloveniji, ki se načrtno ukvarja z vzrejo pasemskih psov (Strokovni..., 2004). Prav tako ima KZS rodovno knjigo za vse pasme v Sloveniji. Psom izdaja vzrejna dovoljenja pristojen strokovni organ KZS. V ponedeljek, 9. januarja 2011, smo na sedežu KZS opravili pogovor z gospo Lidijo Okleščen, poslovno sekretarko KZS, predsednico Slovenskega kluba britanskih ovčarskih pasem (SKBOP), mednarodno kinološko sodnico in predsednico Komisije za pašo.

2.6.1 Paša s psi v Sloveniji

V pogovoru nam je ga. Lidija Okleščen (2011) povedala, da se je v zadnjih petih letih povečalo zanimanje za borderske ovčarje med ljubitelji psov in posledično tudi zanimanje za pašo ovc s psi. Prvi borderski ovčar je bil vpisan v slovensko rodovno knjigo 20. marca 1999, in sicer Wendevick Shade. Borderskih ovčarjev z rodovnikom je 596, 11 psov pa ima pogojni rodovnik (nimajo treh generacij znanih prednikov v rodovniku). To število pa lahko odstopa od pravega, saj nekateri lastniki psov ne odjavijo, ko poginejo. Zaradi povečanega zanimanja za pašo je pod okriljem SKBOP 23. septembra 2010 nastala Komisija za pašo. Komisijo so ustanovili predvsem zaradi potrebe po izdaji delovnih

knjižic, saj brez teh ni možno tekmovati v tujini. S to knjižico je omogočena nadgradnja znanja ljubiteljem psov, ki so pripravljene svoje znanje o uporabi psov pri paši poglobiti. Zaenkrat je cilj Komisije za pašo prirediti seminarje, ki bi jih imeli tuji predavatelji za izobraževanje ljudi, in nato postopoma pridobiti želene strokovnjake na tem področju. S pridobljenim znanjem bi nato čez nekaj let imeli usposobljene ljudi za delo z ovčarskimi psi pri paši in za učenje drugih ljudi. V Splošnih določbah Komisije za pašo so pogoji, pod katerimi lahko posameznik pridobi določene strokovne kinološke nazive v disciplini paše s psom (Priloga B).

Paša s psom se pri nas še razvija (Okleščen, 2011). Težava v Sloveniji je, da ni izrazito ovčerejska država, kot so npr. Velika Britanija, Nova Zelandija ali Avstralija. Zato Komisija za pašo še ni dobila primerne terena za urjenje psov in ovčerejcev z zadostnim številom ovc, ki bi se poleg ovčereje zanimali še za pašo z ovčarskimi psi.

Ta kinološka disciplina je najzahtevnejša med vsemi, saj je potrebno poleg primerne prostora imeti še primerne ovce – takšne, ki so navajene psov, za urjenje mladih psov (ang. »dog broke sheep«) in ovce, primerne za tekmovanje, ki niso navajene dela s psi (Okleščen, 2011). Iz pravil za delovni preizkus v paši (Priloga C) in Mednarodnega pravilnika za preizkušnje psov ovčarjev (Priloga D) je razvidno, kako zahtevna je ta disciplina in katere veščine mora pes obvladati, da lahko najprej opravi pašni izpit in šele nato tekmuje.

2.6.2 Borderski ovčar v Sloveniji

V slovenski vzreji prevladujejo borderski ovčarji, namenjeni za agiliti (Okleščen, 2011). Pri tej disciplini pa se ne vidi naravnih zasnov psa kot pri paši. Pri agilitiju je potrebna eksplozivna hitrost psa, saj so teki kratki in zato pes ne potrebuje veliko kondicije. Psi so s selekcijo za agiliti postali suhi in visokonogi, kot takšni pa popolnoma neprimerni za pašo. Pri paši mora biti pes sposoben cel dan delati z ovcami in zato mora biti dobro kondicijsko pripravljen, sposoben težkega in vztrajnega dela. V standardu borderskega ovčarja je opisan proporcionalno razvit pes, primeren za pašo, ne za agiliti. Prav tako mora imeti borderski ovčar po standardu razvit nagon za pašo. S takšnim načinom vzreje, kot je v Sloveniji za agiliti in druge discipline, ki ne izražajo pašnega nagona psa, ljudje umetno

spreminjajo psihično in fizično stanje psa in posledično tudi pasmo kot tako. Iz vzrejnega pravilnika za britanske ovčarske pasme (Priloga E) so razvidne zahteve za pridobitev vzrejnega dovoljenja tudi za borderske ovčarje.

Najpogostejša hiba pri borderskem ovčarju je displazija kolkov in komolcev (Okleščen, 2011). Verjetno so za to hibo krivi ljudje sami, ker so preveč nestrpni in bi radi čim prej tekmovali s svojimi psi ter jih začnejo trenirati prezgodaj. Počakati bi morali, da je pes star eno leto, saj pred to starostjo še raste in je zato v določenih disciplinah obraba sklepov in hrustanca prevelika. Displazija je težava težjih pasem psov in zato borderski ovčarji ne bi smeli imeti teh težav, saj so lahki psi. V zadnjih desetih letih se je popolnoma spremenila tudi prehrana psov. Včasih so ljudje psom kuhali hrano, sedaj pa zaradi pomanjkanja časa in hitrega življenjskega sloga večina psov uživa že pripravljeno pasjo hrano. Ta hrana je bolj koncentrirana s hranili in zato psi hitreje rastejo. To je tudi možna povezava s povečanim porastom displazije kolkov in komolcev. Druga zdravstvena težava je povezana z očmi borderskega ovčarja, in sicer z boleznijo, ki se imenuje očesna anomalija kolijev (ang. »CEA – collie eye anomaly«) in je dedna (Genetics, 2006). Način dedovanja je preko avtosomnega recesivnega gena, kar pomeni, da bo pes, ki je nosilec dveh kopij gena, obolel, pes s samo eno kopijo gena pa bo zdrav, vendar bo gen prenašal na potomce. Vedno več je psov, ki imajo ta gen (Okleščen, 2011). Če bi med seboj parili samo pse, ki nimajo tega gena, bi zelo hitro prišlo do parjenja v sorodstvu in tako do drugih večjih zdravstvenih težav. Največ tega gena je prisotnega pri škotskih ovčarjih, kljub temu ni skoraj noben pes slep. Kljub temu genu pa je pri borderskem ovčarju malo psov, ki zares oslepijo. Vseeno pa so britanske ovčarske pasme med vsemi ovčarskimi pasmami najbolj zdrave.

Kako se bo paša s psi še naprej razvijala v Sloveniji, je odvisno od razvoja ovčereje, popularnosti borderskih ovčarjev in od ekonomskega stanja ljudi (Okleščen, 2011).

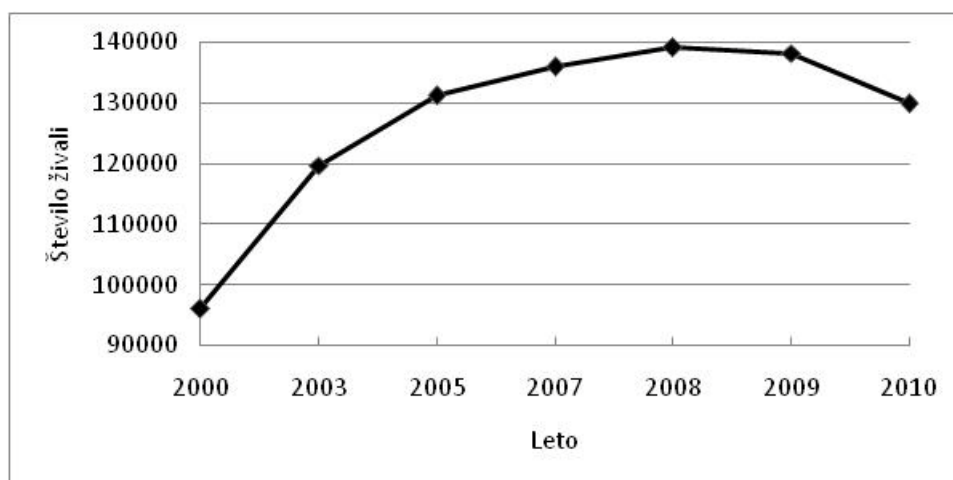
2.7 OVČEREJA PO SVETU IN V SLOVENIJI

Trenutno stanje reje drobnice na svetu je nedvomno rezultat številnih zgodovinskih, agroklimatskih, geopolitičnih in socioekonomskih dejavnikov (Gorjanc, 2002). Drobnica je mnogokrat imela pomembno vlogo v zgodovini ljudi, če ne kar narodov. To pojasnjuje

tesno povezanost med drobnico in človekom, predvsem v načinu življenja. Vse do danes so ovce in koze pogosto redili ljudje, ki so bili ali pa so še relativno nizko v socialni strukturi prebivalstva. V mnogih državah so ti rejci večinoma med tistimi ljudmi, ki od državne pomoči in razvojnih programov ne prejmejo nič ali pa zelo malo.

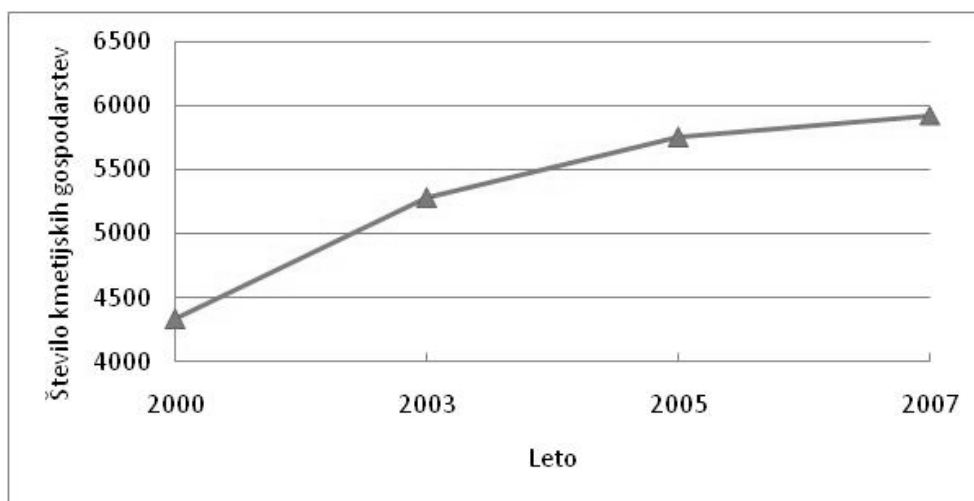
Reja drobnice se je v preteklosti razvijala počasi in je bila močno zapostavljena v primerjavi z drugimi panogami (Gorjanc, 2002). Pri nas je za to krivo predvsem napačno mišljenje o skromnih potrebah ovc. V zadnjih letih opažamo izdatnejše zanimanje in kar nekaj napredka. Zaradi mnogih zunanjih dejavnikov, kot so: globalizacija državnih ekonomij, svetovna in državna urejevanja trgov, spremembe poseljenosti, vedno večja urbanizacija, poplava informacij, nove zahteve do zaščite okolja in živali, spremembe pri porabnikih se bo morala reja drobnice razvijati še naprej. Kako daleč naj bi ta razvoj šel v primerjavi z rejo drugih vrst domačih živali in hkrati ob ohranitvi tradicionalnih trgov ter kulturne dediščine, ni povsem jasno.

Iz slike 7 je razviden trend zmanjševanja števila ovc od leta 2000 do 2010. Najbolj se je povečalo število ovc od leta 2000 do 2003. Od leta 2000 do leta 2008 se je število ovc povečalo s približno 96.000 na 138.000. Od leta 2008 do 2010 pa se je število ovc zmanjšalo na približno 129.000 glav. V zadnjih desetih letih se je število ovc povečalo za približno 30.000, zato je perspektivno vpeljevanje novosti, kot je paša s psi.

Slika 7: Število vseh ovc v Sloveniji po letih (SI – stat ..., 2011)

Slika 8 prikazuje trend povečevanja števila kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo z ovčerejo. Število kmetijskih gospodarstev se je najbolj povečalo od leta 2000 do leta 2003, od približno 4.300 na 5.200. Do leta 2007 se je število kmetijskih gospodarstev z rejo drobnice povečalo na 5.900 gospodarstev.

Slika 8: Število ovčerejskih kmetijskih gospodarstev v Sloveniji po letih (SI –stat ..., 2011)

3 MATERIAL IN METODE

Podatke smo zbirali z anketo (Priloga A), ki smo jo delili v Trenti 11. septembra 2010 na 15. Državnem tekmovanju v strižnji ovc in 3. oktobra 2010 na Velikem Rakitovcu, kjer je imelo Društvo rejcev drobnice Kamnik strokovno srečanje. V Trenti je anketni obrazec izpolnilo 88 rejcev drobnice, na Velikem Rakitovcu pa 27. Med anketiranci so bili večinoma ovčerejci, nekaj obrazcev pa so izpolnili tudi kozerejci, ki imajo doma delovne pse. Anketiranci so se na anketo odzvali pozitivno in vsi, ki smo jim ponudili anketni obrazec, so z veseljem sodelovali.

Vsi anketni obrazci so bili ustrezno izpolnjeni, tako da smo vse vključili v obdelavo. Odgovore smo obdelali v računalniškem programu Excel. Najprej smo vnesli posamezne odgovore na vprašanje v preglednico v Excelu in izračunali deleže posameznih odgovorov.

Za delo z ovcami smo uporabili dve leti starega psa (samca) pasme borderski ovčar z imenom Fly. Borderski ovčar ima rodovnik in je potomec slovenske psice in italijanskega psa, oba pa izhajata iz t. i. lepote linije psov, saj njuni predniki niso psi za zganjanje ovc. Takšen rodovniški pes je stal 800 evrov. Flyja smo šolali v italijanskem kinološkem društvu, ki se ukvarja z urjenjem psov za zganjanje ovc. Pričeli smo ga šolati, ko je bil star pol leta. Prvo urjenje služi le preverjanju pašnega nagona psa. Ko je inštruktorica ugotovila, da ima Fly pašni nagon, smo ga začeli približno enkrat tedensko voziti na treninge. Sprva poteka urjenje na dobro zagrajenem prostoru v obliki kroga, ki ima premer 15 metrov. Treninigi so kratki, 5 do 10 minut, nato ima pes vsaj pol ure odmora in ponovno 5 do 10 minut treninga. Urjenja so kratka, saj mladega psa zelo utrudijo, tako psihično kot fizično. S tem, ko je pes pridobival izkušnje in postajal starejši, pa smo tudi treninge nekoliko podaljšali. Ko smo imeli psa pod nadzorom, smo pričeli trenirati na pašniku velikosti približno pol hektarja. Ob starosti psa okoli eno leto pa smo že tudi sami pridobili toliko znanja, da smo lahko zganjali lastne ovce jezersko-solčavske, oplemenjene jezersko-solčavske pasme in belokranjske pramenke. Potrebno je vedeti, da so imeli v kinološkem društvu t. i. »dog broke sheep«, ovce, navajene psov, medtem ko naše ovce niso bile navajene psa. Delo na nenavajenih ovcah pa poteka povsem drugače kot na ovcah, navajenih psa. Ko je bil Fly star leto in pol, pa je že dobro nadzoroval tudi naše ovce. Tako smo si lahko z njegovo pomočjo prihranili tekanje za ovcami po pašniku. Pomaga nam pri

premeščanju ovc s pašnika na pašnik, pri lovljenju jagnjet za številčenje, pri zbiranju celega tropa v ogrado za potrebe odbire, strižnje, tretiranja proti zajedavcem, v veliko pomoč pa nam je tudi, če nam včasih kakšna ovca pobegne s pašnika. Za izšolanje ovčarskega psa je potrebno veliko časa, energije in truda, vendar nam je takšen pes potem v neprecenljivo pomoč. Če pa mogoče nimamo časa za šolanje psa in bi ga kljub temu radi imeli, v tujini prodajajo že izšolane pse, vendar ti stanejo par tisoč evrov, odvisno od starosti in znanja psa.

V Trenti in na Velikem Rakitovcu smo opravili praktični prikaz dela borderskega ovčarja Flyja z ovcami. V Trenti je bil trop petih ovc, križank jezersko-solčavske in bovške ovce, spuščen na ograjenem pašniku. Na Velikem Rakitovcu je bil prikaz opravljen na ovcah jezersko-solčavske pasme. Naloga psa je bila obvladati ovce, da niso pobegnile s pašnika, in jih uloviti v za to namenjeno ogrado. Praktični prikaz je služil tudi predstvitvi in izobraževanju rejcev, kako nam ovčarski pes lahko olajša delo z ovcami.

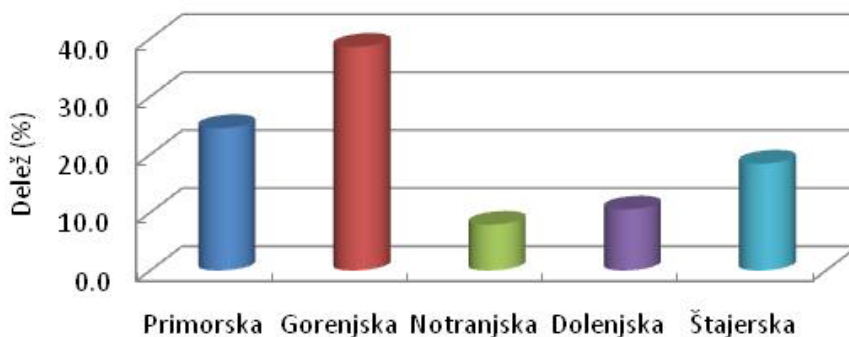
Zaradi pomanjkanja literature v Sloveniji in razmeroma novi panogi – paši s psi – smo opravili tudi nekaj pogovorov s kinologi in rejci drobnice, ki se ukvarjajo z ovčarskimi psmi in želijo, da se paša s psi vpelje tudi v slovensko ovčerejo.

4 REZULTATI

4.1 REZULTATI ANKETE

4.1.1 Regija, iz katere prihajajo rejci

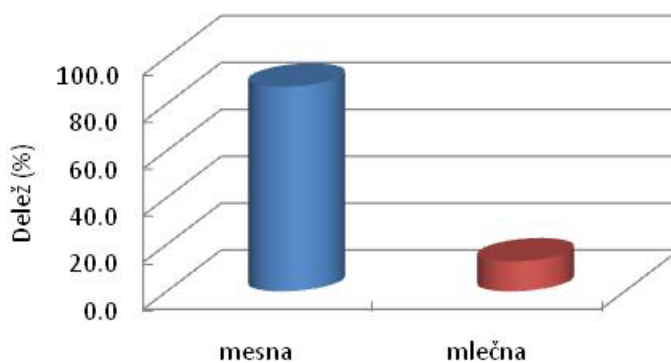
Slika 9 prikazuje regijo, iz katere prihajajo rejci drobnice. Razvidno je, da je največ udeležencev ankete z Gorenjske in to skoraj 40 %, skoraj 25 % pa je Primorcev. Nekaj manj kot 20 % anketirancev je Štajercev, 10 % je Dolenjcev in skoraj 8 % je Notranjcev. Noben anketiranec ni bil iz Prekmurja ali s Koroške. Največ anketirancev prihaja z Gorenjske, ker smo anketo opravili tudi v Društvu rejcev drobnice Kamnik. S tem vprašanjem smo hoteli prikazati, da anketa zajema rejce iz vse Slovenije.

Slika 9: Delež anketiranih rejcev drobnice po posameznih regijah

4.1.2 Proizvodna usmeritev rejcev

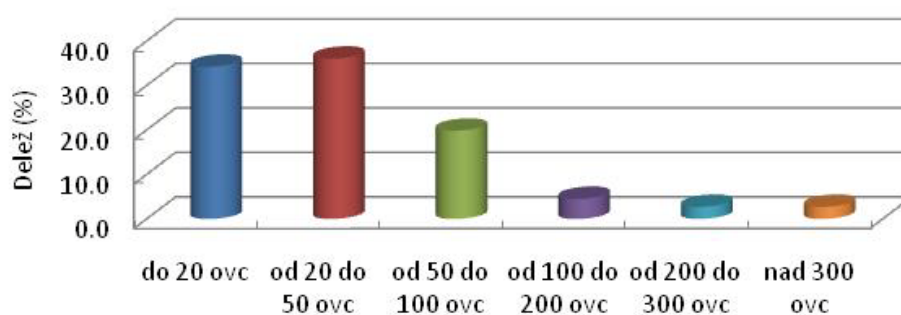
Proizvodna usmeritev je pomembna za naše razmere, saj imajo rejci mlečno drobnico ponavadi navajeno, da hodi po ustaljenih poteh in jim sledi kamorkoli, medtem ko je za mesno drobnico značilno, da je bolj živahne narave. Zato nam ovčarski psi bolje služijo pri upravljanju mesne drobnice. To pa še ne pomeni, da nam pes ni v veliko pomoč tudi pri reji drobnice za prirejo mleka. Slika 10 prikazuje proizvodno usmeritev rejcev drobnice. Razvidno je, da kar 87,3 % sodelujočih v anketi redi mesno pasmo ovc, le 12,7 % pa ima mlečne ovce.

Slika 10: Proizvodna usmeritev rejcev drobnice

4.1.3 Velikost tropa

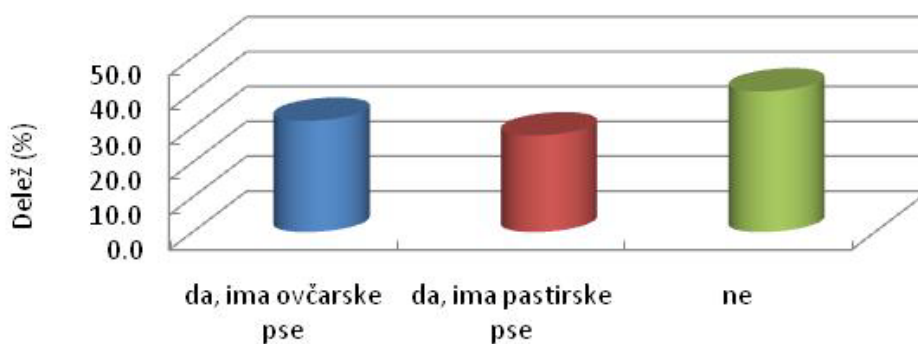
Slika 11 prikazuje velikost tropa, ki ga imajo anketiranci. Anketiranci imajo večinoma v tropih od 20 do 50 ovc (36,0 %) in do 20 ovc (34,2 %). Od 50 do 100 ovc v tropu ima 19,8 % udeležencev ankete. Trop velikosti nad 100 ovc ima izredno malo anketirancev. Od 100 do 200 ovc ima le 4,5 % udeležencev ankete. Le po 2,7 % ovčerejcev ima trop velikosti od 200 do 300 ovc in nad 300 ovc.

Slika 11: Delež rejcev po velikosti tropa

4.1.4 Rejcem drobnice poznani ljudje z ovčarskimi ali pastirskimi psi

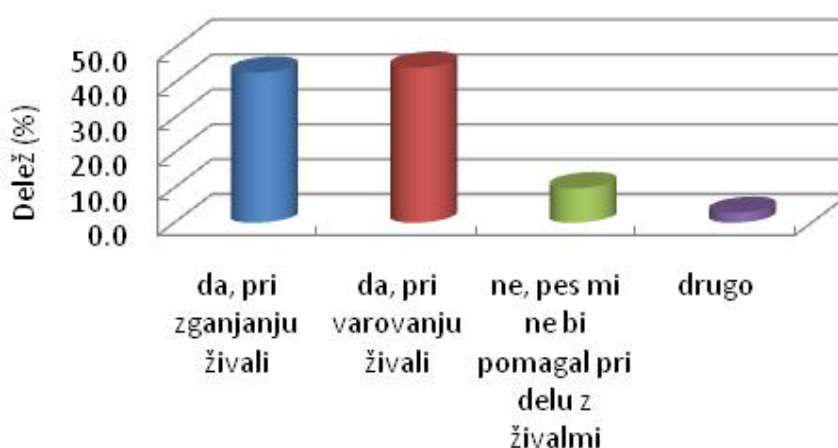
Pri tem vprašanju so nekateri obkrožali dva odgovora, in sicer, da poznajo ljudi, ki imajo tako ovčarske kot pastirske pse za delo z živino. Največ anketirancev je na to vprašanje odgovorilo nikalno, in sicer kar 40,3 % (Slika 12) rejcev ne pozna nikogar, ki bi uporabljal delovne pse na kmetiji. Nekoga, ki uporablja ovčarske pse, pozna 31,9 % vprašanih, 27,7 % pozna nekoga, ki uporablja pastirske pse.

Slika 12: Delež rejcev drobnice, ki poznajo ljudi z ovčarskimi in pastirskimi psi kot pomočniki pri delu z živalmi

4.1.5 Pomoč psa pri delu z drobnico

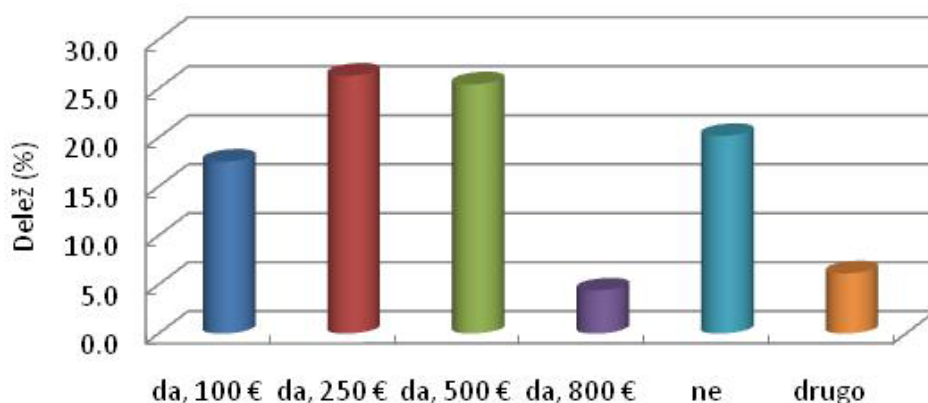
Eno izmed ključnih vprašanj ankete je tudi, če anketirani misli, da bi mu pes lahko kakorkoli pomagal pri njegovem delu z drobnico. Vprašanje je pomembno s stališča, da vidimo, kaj si slovenski kmetje mislijo o delovnih psih in če je perspektivno razmišljati o uvajanju delovnih psov tudi na naše kmetije. Presenetljivo je dejstvo, da kar 87,4 % anketiranih kmetov misli, da bi jim delovni psi pri delu z ovcami pomagali (Slika 13), 44,4 % anketirancev meni, da bi jim pes pomagal pri varovanju drobnice, 43,0 % pa, da bi jim pes pomagal pri zganjanju drobnice. Le 9,9% kmetov je mnenja, da jim pes ne bi pomagal niti pri preganjanju niti pri varovanju ovc. 2,8 % kmetov pa je odgovorilo, da ne ve, ali bi jim pes pomagal, in da ovce niso navajene na psa.

Slika 13: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, če bi jim delovni pes lahko kakorkoli pomagal pri delu z živalmi

4.1.6 Nakup mladiča ovčarske pasme

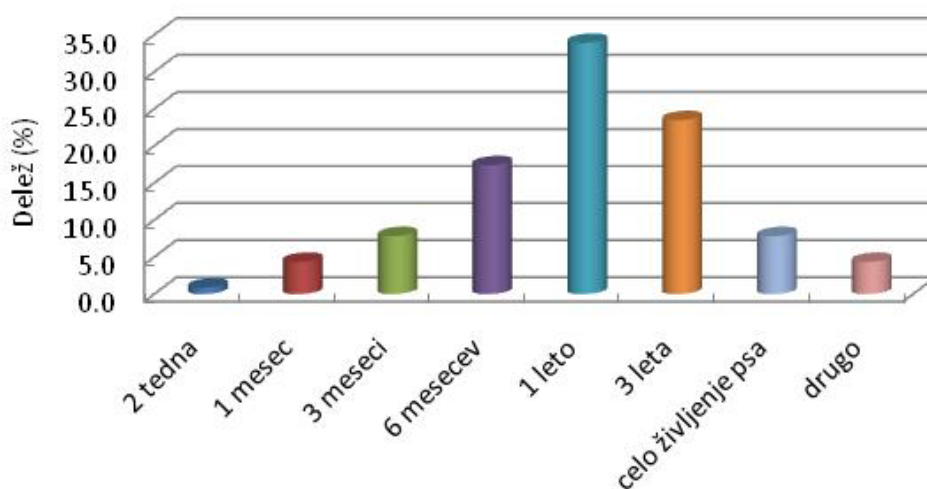
V anketi nas je zanimalo, če so rejci drobnice pripravljeni kupiti psa za zganjanje živine in koliko bi zanj odšteli. Pri tem vprašanju smo želeli izvedeti, če bi bili kmetje sploh pripravljeni kupiti ovčarskega psa in ali imajo predstavo o tem, kakšno ceno dosegajo ti psi pri nas ter koliko bi bili sami pripravljeni odšteti za takšnega psa. Cene, ki smo jih navedli, so realne cene za mladiče borderskega ovčarja na našem trgu, s tem, da so nižje cene za pse brez rodovnikov in višje cene za rodovniške pse. Zavedati se moramo, da kakovost psa ni odvisna od njegove cene, ampak od genov, ki jih nosi od prejšnjih generacij, odnosa z lastnikom in kakovosti urjenja. Seveda navadno pomeni višja cena psa boljše prednike psa. Največ anketirancev (26,3 %) je pripravljenih za mladiča odšteti 250 evrov (Slika 14). Nekaj manj rejcev (25,4 %) bi za mladiča odštelo 500 evrov. 100 evrov je pripravljenih dati 17,5 % rejcev in samo 4,4 % kmetov je pripravljenih odšteti kar 800 evrov. Kar 20,2 % vprašanih ovčarskega psa ni pripravljenih kupiti. 6,1 % anketirancev je na vprašanje odgovorilo s: cena psa naj bo 170 evrov, talentiranost in kakovost psa nista odvisni od njegove cene, že imajo psa, cena psa naj bo sorazmerna s ceno drobnice.

Slika 14: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, če bi kupili ovčarskega psa in koliko bi zanj odšteli

4.1.7 Trajanje šolanja ovčarskega psa

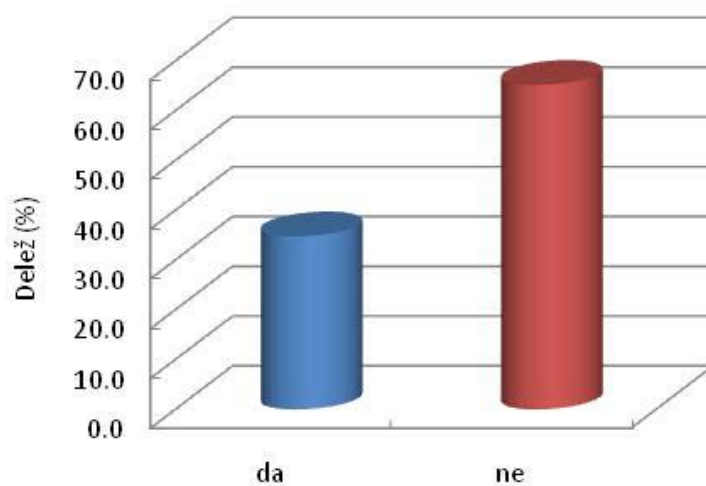
Naslednje vprašanje se nanaša na čas, ki ga potrebujemo, da izučimo ovčarskega psa za delo z živino. Zanimalo nas je, če si rejci sploh predstavljajo, koliko časa je potrebnega, da je pes dobro izučen za delo z drobnico ali govedom. S psi začnemo delati z živino pri različni starosti, ta je odvisna od pasme psa in od zrelosti posameznega psa. Po enem letu treninga je pes že izučen za delo z živino in nam pri vsakdanjih opravilih, kot so preganjanje in lovljenje živine, lahko zelo pomaga. Vsaj tri leta pa potrebujemo, da psa naučimo vseh veščin, potrebnih za obvladovanje živine. Seveda moramo upoštevati, da se s tem urjenje psa še zdaleč ni končalo, saj se pes uči celo življenje. Največ anketirancev (33,9 %) meni, da je potreben čas šolanja psa za delo z živino eno leto (Slika 15). 23,5 % vprašanih meni, da so za to potrebna tri leta. Za šest mesecev učenja psa se je odločilo 17,4 % rejcev. Za tri mesece in celo življenje psa se je odločil enak delež anketirancev, in sicer 7,8 %. Po 4,3 % rejcev se je odločilo za odgovora en mesec in drugo (ta odgovor so izbrali, ker ne vedo, koliko časa potrebuje pes, da se nauči delati z živino). Le en anketiranec (0,9 %) pa se je odločil za odgovor dva tedna. Iz vseh odgovorov lahko razberemo, da imajo ovčerejci kar dobro predstavo o tem, koliko časa porabimo za učenje psa, da zna delati z živino.

Slika 15: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, koliko časa je potrebno za izšolanje ovčarskega psa

4.1.8 Imeti psa za delo z živino

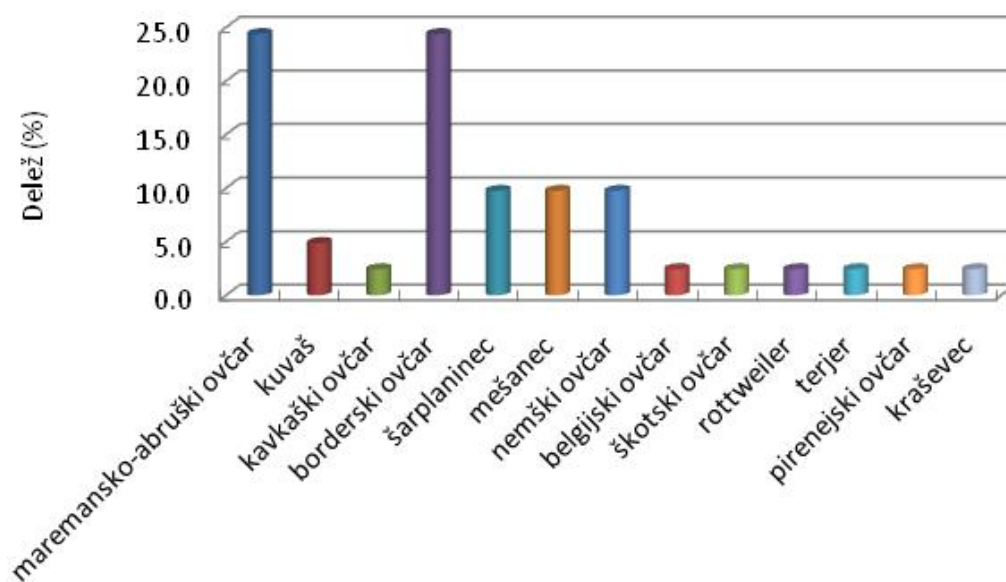
Najpomembnejše vprašanje v anketi pa je seveda, če ima rejec delovnega psa, ki ga tudi uporablja pri delu z drobnico (Slika 16). Vprašanje se je nanašalo le na delovne pse in ne pse kot hišne ljubljence. Večina rejcev je odgovorila, da nima psa za delo z živino (65,2 %). Delovnega psa pa ima kar 34,8 % anketirancev. Iz tega je razvidno, da se tudi rejci v Sloveniji zanimajo za delovne pse in jih tudi sami dejansko uporabljajo pri vsakdanjih opravilih.

Slika 16: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, če imajo psa za delo z živino

4.1.9 Pasma psa

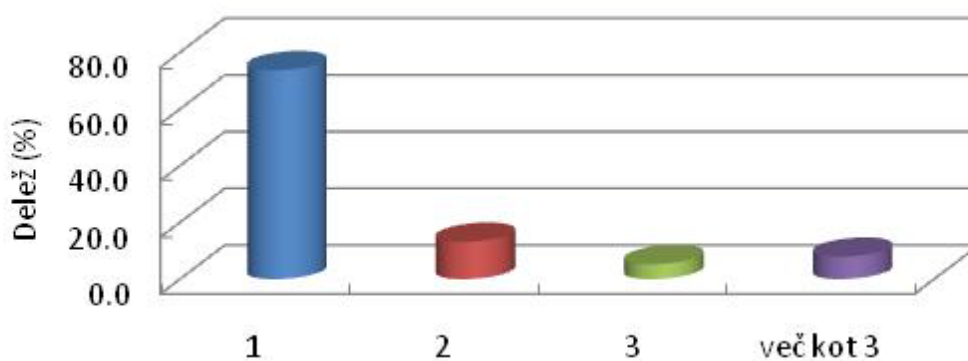
Izredno pomembno je tudi vprašanje, kakšne pasme psa uporabljajo rejci (Slika 17). Največ rejcev uporablja pri delu z drobnico maremansko–abruškega ovčarja in borderskega ovčarja (24,4 %). Naslednje tri pasme psov, ki so zastopane v enakem deležu (9,8 %), so: šarplaninec, mešanec in nemški ovčar. Kuvaša uporablja 4,9 % rejcev. Sledijo pasme, ki so zastopane v enakem deležu (2,4 %), in sicer: kavkaški ovčar, belgijski ovčar, škotski ovčar, rotvajler, terier (rejec ni napisal podatka o pasmi terierja), pirenejski ovčar ter kraševce. Po tako raznoliki pasemski zastopanosti lahko sklepamo, da rejci niso dobro ozaveščeni, katere pasme psov so primerne za delo z živino in da se nimajo kam obrniti po strokovni nasvet ali da preprosto uporabljajo kakršnegakoli psa, ki ga imajo doma.

Slika 17: Pasemska struktura psov, ki jih uporabljajo slovenski rejci drobnice za delo z živino

4.1.10 Število delovnih psov na posamezni kmetiji

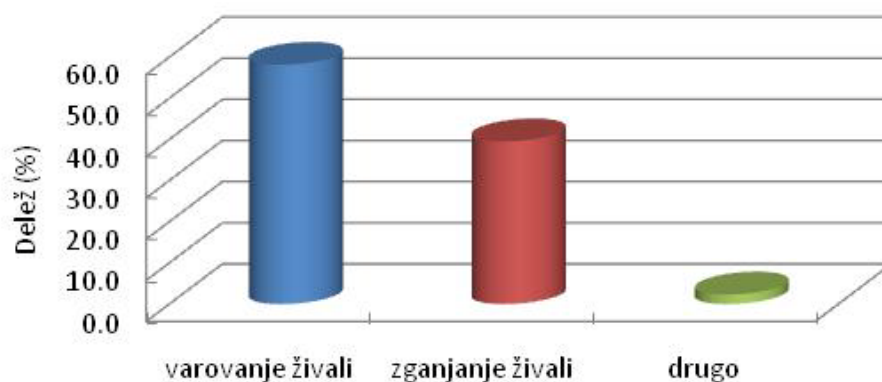
Naslednje vprašanje, ki smo ga zastavili anketirancem, ki imajo delovnega psa, je bilo, koliko delovnih psov imajo na svoji kmetiji (Slika 18). Največ rejcev ima enega psa (73,7 %), 13,2 % vprašanih uporablja dva psa. Tri pse ima 5,3 % anketirancev. Več kot tri pse ima 7,9 % rejcev. Pričakovan rezultat je bil, da ima večina rejcev samo enega psa. Optimalno bi bilo, da bi imeli rejci vsaj dva psa z namenom, da se mlajši pes uči od starejšega. Še pomembnejše pa je dejstvo, da se zavarujejo v primeru, če se enemu od psov kaj pripeti in imajo tako drugega psa, na katerega lahko računajo za nadaljnje delo z drobnico.

Slika 18: Število psov za delo z živino pri slovenskih rejcih drobnice

4.1.11 Uporaba psa za delo z živino

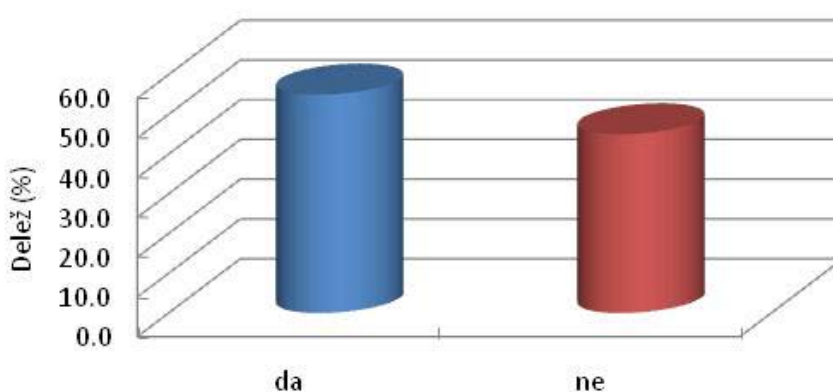
Slika 19 prikazuje, za kakšen namen rejci uporabljajo psa na kmetiji. Za varovanje drobnice uporablja psa 58,1 % rejcev, za pregon drobnice pa uporablja psa 39,5 % rejcev, ki imajo delovnega psa. En rejec je odgovoril drugo, in sicer, da je pes še mladič. Iz rezultatov je razvidno, da več rejcev uporablja pse za varovanje kot za pregon živali. Idealno bi bilo, da bi večina rejcev uporabljala pastirske pse, kjer želijo živino varovati pred zvermi in drugimi vsiljivci. Ovčarske pse pa bi si morali omisliti na vsaki kmetiji, ker so rejcem v izredno pomoč pri vsakodnevnih opravilih z drobnico, kot so pregon tropa, lovljenje posamezne živali ali več živali, pomoč pri sesanju jagenjčkov problematičnih ovc itd.

Slika 19: Uporaba psa za delo z živino

4.1.12 Psi z rodovnikom ali brez

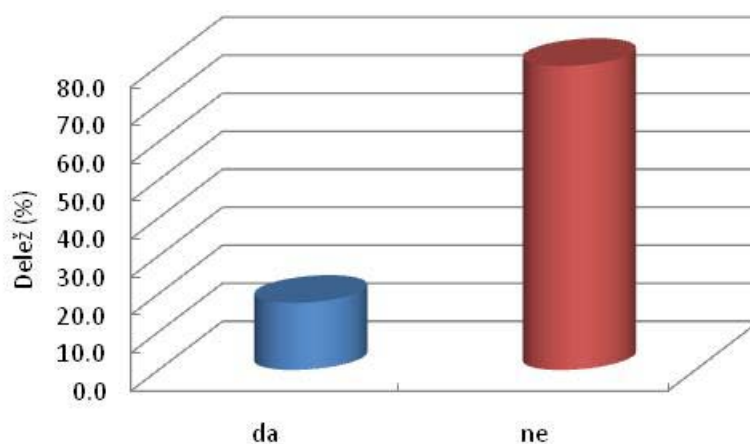
Pomembno je tudi vedeti poreklo psa in zato vprašanje, ali imajo psi, ki jih rejci uporabljajo, rodovnik ali ne (Slika 20). Rezultati ankete kažejo, da ima več kot polovica psov rodovnik (55,0 %). Vseeno pa je tudi veliko število psov brez rodovnika (45,0 %). Od tega, ali ima pes rodovnik ali ga nima, sicer ni odvisno, kako bo delal z živino. Pomembno je, da poznamo poreklo psa in tako vemo, kakšne gene nosi s seboj ter prenaša na naslednje generacije. Rodovnik je pomemben z vidika zdravstvenega stanja psa, saj lahko tako rejci preverijo, če imajo sorodniki psa kakšne prenosljive bolezni ali dedne hibe, ki bi psu zmanjšale delovne sposobnosti. Kar pa je še bolj pomembno, je dejstvo, da so iz rodovnika razvidne delovne sposobnosti sorodnikov psa in tako lahko rejec oceni, kako dober delavec bo njegov pes. Pri psih brez rodovnika ni mogoče napovedati nagnjenosti k določenim boleznim in delovnih sposobnosti psa na osnovi podatkov o prednikih, saj le-ti ne obstajajo.

Slika 20: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, ali imajo psa z rodovnikom ali brez rodovnika

4.1.13 Javni nastop s psom

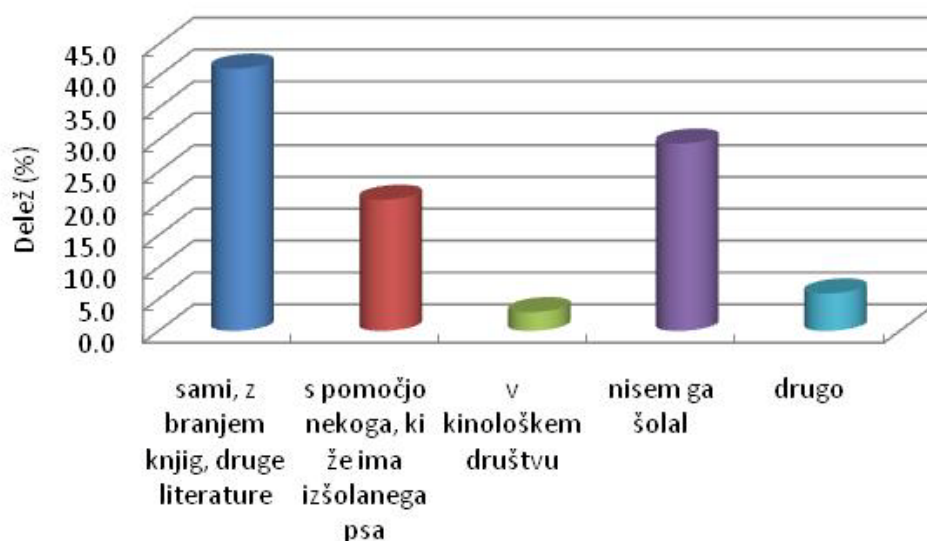
Da vidimo, če imajo rejci izkušnje z javnimi nastopi s svojimi psi in če se vključujejo s psi v različne prireditve, smo rejcem zastavili vprašanje, ali so imeli s svojim psom kakšen javni nastop (Slika 21). Večina rejcev ni imela nikakršnega javnega nastopa in sicer 82,4%. Javni nastop s svojim psom je imelo 17,6% rejcev. Iz tega lahko sklepamo, da paša s psi v Sloveniji še ni dobro razvita, saj prirejajo v državah, kjer se že dolgo ukvarjajo z njo, različna tekmovanja in nastope v paši. To pa prirejajo, da rejci lahko med seboj primerjajo delovne sposobnosti svojih psov in se nato lahko odločijo za paritev lastnega psa/psice s psico/psom drugega lastnika.

Slika 21: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, ali so imeli s psom kakšen javni nastop

4.1.14 Šolanje psa

Zanimivo je vprašanje, kako so rejci drobnice svojega psa šolali (Slika 22). Kar 41,2 % rejcev je psa šolalo doma s pomočjo knjig in druge literature. Velik odstotek rejcev psa sploh ni šolal in to je kar 29,4 %. Veliko rejcev je psa šolalo s pomočjo nekoga, ki že ima izšolanega psa (20,6 %). Le en rejec, to je 2,9 % vprašanih, je psa šolal v kinološkem društvu. 5,9 % rejcev je odgovorilo, da je njihov pes še mladič in da je psu prirojena sposobnost za delo, torej ga ni potrebno šolati. Mislim, da je na šolanju delovnih psov, tako ovčarskih kot pastirskih, potrebno v Sloveniji še veliko postoriti, saj je pravilno šolanje psa izredno pomembno. Res je, da mora imeti pes v osnovi prirojeno sposobnost za preganjanje ali varovanje živali, toda to še ne pomeni, da ne potrebuje nikakršnega šolanja. S pravilno izšolanim psom bo imel rejec veliko manj težav, kot se lahko pojavijo, če psa sploh ne šola.

Slika 22: Delež odgovorov rejcev drobnice o tem, kje so psa za delo z živino šolali

4.2 REZULTATI PREDSTAVITVE DELA BORDERSKEGA OVČARJA Z OVCAMI

V Trenti in na Velikem Rakitovcu smo pripravili praktični prikaz dela borderskega ovčarja z ovcami. Namen predstavitve je bil rejcem prikazati, kako nam je lahko ovčarski pes v pomoč, če nam ovce uidejo, in s kakšno lahkoto jih lahko spravimo, kamor želimo, brez da bi brezglavo tekali po pašniku za njimi. Rejci so lahko videli tudi, da lahko dobro usposobljen pes in vodnik brez težav sama obvladata trop ovc.

4.2.1 Praktični prikaz dela v Trenti

V Trenti ovce niso bile navajene psa in zato precej zbegane. Zato so imele hitre reakcije in so brezglavo tekale po pašniku, a kljub temu jih je pes vedno znova pripeljal do vodnika in tako uspešno prikazal, kako potekajo določeni elementi pri paši s psom, kot so:

- Prehitevanje (ang. »outrun«): Vodnik in pes stojita na začetnih mestih (Priloga D). Pri prehitevanju lahko vodnik psa usmeri v dve smeri, in sicer »away« (po svoji desni) ter »come by« (po svoji levi). Dobro prehitevanje naj bo v hruškasti obliki, ne preveč naravnost in ne preveč široko, brez ustavljanja in povelj. Na koncu prehitevanja je lahko kratko povelje za upočasnitev ali ustavljanje. Prehitevanje je končano, ko pes doseže ravnotežno točko za zganjanje ovc, kar pomeni, da se mora pes ustaviti na ravnotežni točki, s katere lahko v ravni črti prižene ovce, ki so se premaknile z mesta, do vodnika.
- Dvig (ang. »lift«): Na koncu prehitevanja mora biti pristop psa gladek, previden in miren, ne glede na to, ali se je ustavil ali zgolj upočasnil. Ne sme hiteti in plašiti ovc ali počivati in čakati na niz ukazov. Ne sme neupravičeno motiti ovc.
- Privedba (ang. »fetch«): Pes mora ovce privedi v mirnem koraku in v ravni črti od točke dviga do vodnika (Slika 24). Pes ne sme hiteti ali se postavljati bočno glede na ovce, pri čemer se žagasto giblje. Pes mora privedi ovce za vodnika (ki stoji na svojem mestu), v njegovo neposredno bližino.
- Vodenje (ang. »drive«): Ovce so za vodnikom. V ravni črti jih mora pes voditi stran od vodnika. Ovce se morajo gibati umirjeno, preveliko pospeševanje in ustavljanje nista zaželena.

- Zganjanje (ang. »driving together«): Zganja se v vrstnem redu vodnik, ovce in pes (Slika 23). Zganjanje je zelo pomembno za razvoj dobre uravnoteženosti mladega psa in je resnično upoštevanja vreden praktični del pastirskih opravil. Ko so ovce za vodnikom, ta hodi pred njimi po progi, pes pa njihovo gibanje uravnoteži tako, da hodi za ovcami.
- Ograda (ang. »pen«): Vodnik stoji pri vratih in v rokah drži vrv, s katero zapre vrata ograde, dokler niso vse ovce v ogradi, vrata pa zaprta. Pes stoji za ovcami in jih brez pomoči vodnika spravi v ogrado.

Zaradi nenavajenosti ovc in neizkušenosti mlad pes, star le dve leti, ovc v Trenti ni uspel spraviti v ogrado.

Slika 23: Prikaz zganjanja psa, kar pomeni, da pes uravnoteži gibanje ovc, ki hodijo za vodnikom (Foto: Jelinčič A., 2010)

Odziv gledalcev po prikazu je bil pozitiven in nekaj rejcev je tudi vprašalo, kje in kako izšolati ovčarskega psa.

Slika 24: Prikaz privedbe ovc v ravni črti proti vodniku (Foto: Jelinčič A., 2010)

4.2.2 Praktični prikaz dela na Velikem Rakitovcu

Na Velikem Rakitovcu so bile ovce jezersko-solčavske pasme. Tudi te ovce niso bile navajene psa in zato precej zbegane, a nekoliko bolj umirjene kot ovce v Trenti, zato je bilo upravljanje s temi ovcami nekoliko lažje. Fly je ovce dobro obvladal in jih spravil, kamor mu je naročil vodnik. Dobro so bili prikazani prehitevanje, dvig, privedba ovc do vodnika, vodenje, zganjanje in spravljanje ovc v ogrado (Slika 25).

Slika 25: Spravljanje ovc v ogrado (Foto: Cvirn M., 2010)

Slika 26: Zganjanje tropa ovc (Foto: Cvirn M., 2010)

Pes je delal tudi s celim tropom ovc (Slika 26). Trop je štel okoli 30 ovc in pes jih je brezhیبno držal skupaj ter zganjal po pašniku tako, da so sledile vodniku.

Tudi tukaj je bil odziv rejcev zelo pozitiven in po prikazu so pokazali veliko zanimanje za to, kako in kje se ovčarskega psa nauči dela z ovcami in koliko časa je za to potrebno.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Anketo smo v Trenti opravljali med tekmovanjem v strižnji ovc, kar morda ni bilo idealno, saj si nekateri rejci niso vzeli časa, da bi se posvetili samo anketi. Iz odgovorov je bilo razvidno, da kakšnega vprašanja niso prebrali do konca ali pa si niso vzeli dovolj časa, da bi odgovorili na vsa vprašanja. Na Velikem Rakitovcu pa je bilo rejcev manj in jim je bilo lažje razložiti, kako anketo rešiti ter se posvetiti posameznemu rejcu, če ni razumel določenega vprašanja.

Anketiranih je bilo 115 rejcev iz skoraj vseh regij Slovenije. Za bolj točne rezultate bi bilo potrebno anketirati še več rejcev, saj je bilo v letu 2007 kmetijskih gospodarstev z rejo drobnice okoli 5.900 (Slika 8).

Oba praktična prikaza dela z ovcami, tako v Trenti kot na Velikem Rakitovcu, sta bila uspešna. Rejci so videli, kako pes obvlada ovce in jih privede kamorkoli želi vodnik. Prav tako so se s prikazoma nekoliko izobrazili glede dela ovčarskih psov. Odziv rejcev na prikaza je bil pozitiven. Pokazali so tudi veliko zanimanja za pašo z ovčarskimi psi.

Nekateri rejci drobnice imajo pse, ki jim pomagajo tako pri varovanju kot zganjanju živali. Rejci bi verjetno radi imeli kombinirano pasmo psa, ki bi bila primerna tako za varovanje kot za preganjanje živali, saj tako ne bi potrebovali dveh psov. Primerne pasme psa, ki bi opravljal zelo dobro tako delo varuha kot zganjača, ni. Težava pri kombiniranih psih je, da se varovanje in preganjanje izključujeta. Če je pes dober v zganjanju, ni v varovanju in obratno. Ta dva načina dela se izključujeta zaradi razlike v selekciji teh dveh skupin delovnih psov. Ovčarski psi vidijo živino kot plen, medtem ko se pastirski obnašajo kot del tropa. Zato menimo, da je bolje imeti dva psa, in sicer ovčarskega in pastirskega. Iz ankete vidimo, da pri rejcih drobnice prevladujeta maremansko-abruški ovčar in borderski ovčar. Na podlagi rezultatov ankete, vedno večji priljubljenosti pasme pri nas, delovnih sposobnosti, lastnih izkušenj s to pasmo in glede na majhno število pripadnikov ostalih primernih ovčarskih pasem psov pri nas menimo, da je najprimernejši ovčarski pes za delo z drobnico borderski ovčar. Res pa je tudi, da so populacije vseh pasem ovčarskih psov v

Sloveniji bistveno premajhne, da bi lahko izvajali dobro selekcijsko delo.

Veliko rejcev si želi kupiti ovčarskega psa, da bi jim pomagal pri preganjanju drobnice. Iz ankete je razvidno, koliko so pripravljeni odšteti za takšnega psa in za takšno ceno se pri nas že dobi dobre pse. Nimajo pa na voljo podatkov o tem, kakšen pes je primeren za naše razmere reje drobnice in kakšna je primerna pasma psa tako za varovanje kot za preganjanje, saj iz rezultatov vidimo, da uporabljajo številne pasme psov in da te pse izšolajo sami ali s pomočjo nekoga, ki že ima izšolanega ovčarskega psa. Le en izmed rejcev je psa šolal v kinološkem društvu (a ne za delo z ovcami), kar pove, da se KZS premalo zanima za delovne ovčarske pse. Podatke o izbiri psa bi morali dobiti na KZS, MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano) ali KGZS (Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije), vendar te institucije teh podatkov nimajo. Država, KZS in rejci bi se morali povezati ter začeti izobraževati in iskati ljudi, ki bi se bili pripravljeni naučiti dela z ovčarskimi psi ter znanje predati rejcem. Mogoče bi morali rejci pomoč poiskati tudi pri lovcih, ki se ukvarjajo s kinologijo, saj ti selekcionirajo pse glede delovnih sposobnosti in ne le na podlagi zunanjega videza psa, in se organizirati na podoben način glede vzreje primernih ovčarskih psov, tekmovanj ipd.

Kinološka zveza Slovenije je 23. septembra 2010 potrdila Komisijo za pašo. Ta komisija je pod okriljem Slovenskega kluba britanskih ovčarskih pasem, vendar je ta klub namenjen predvsem tistim, ki želijo s svojimi psi tekmovati v paši in dosecati različne nazive na lepotnih tekmovanjih. Trajalo bo še par let, preden bodo ljubitelji ovčarskih psov prišli do ustreznega znanja v zvezi s pašo in preden bodo v Sloveniji ustrezno izobraženi strokovnjaki na področju dela s psi in ovcami. Iz priloge B je razvidno, kakšni so pogoji, da nekdo pridobi določen strokovni naziv na področju paše s psi. Da nekdo pridobi najbolj osnovni naziv, to je »vodnik psa v zbiralnem načinu« (Priloga B), mora sam izšolati psa za zbiralni način do ravni drugi razred (obstajajo trije tekmovalni razredi, prvi je najosnovnejši, tretji pa najzahtevnejši). Pogoj za pristop na tekmovanje je opravljen Delovni preizkus v paši, kjer preverijo pašni nagon psa z osnovnimi vajami v paši (Priloga C). Šele ko ima pes opravljen delovni preizkus, lahko tekmuje v prvem razredu in nato napreduje v višji razred v skladu s pravili. Pravila za tekmovanja v vseh treh razredih so opisana v Mednarodnem pravilniku za preizkušnje psov ovčarjev za zbiralni način (Priloga

D), zbiralni način velja samo za borderske ovčarje in kelpije.

Iz pogovora z gospo Lidijo Oklešččen (2011) s KZS lahko razberemo, da je na strani kinologov nekaj zavzetih ljudi, ki bi radi delali s svojimi psi na ovcah. Težava nastane pri povezavi z ovčerejci, saj niso povezani s kinologi. Ti dve skupini ljudi bi se morali povezati med sabo, če hočeta, da se paša s psi v Sloveniji razširi, saj kinologi potrebujejo primeren prostor in ovce za delo, ovčerejci pa izobražene ljudi za delo s psi. Zato menimo, da bi bila idealna rešitev, če bi se ovčerejci, ki imajo od 50 do 100 ovc, odločili za vzrejo ovčarskih psov in šolanje teh psov za pašo, kot to počnejo tudi v tujini. Druga rešitev pa je, da bi dali v najem lastne ovce in pašnike kinologom za učenje paše s psi, vendar je ta manj primerna, saj bi nastale težave, če bi prišlo do ugrizov ovc ipd.. Na takšen način bi kinologi pridobili primeren prostor za treniranje paše s psi, ovčerejci pa bi postali ustrezno usposobljeni za šolanje ovčarskih psov in s to dejavnostjo tudi nekaj zaslužili. Ovčerejci bi lahko prirejali tudi tekmovanja v paši, saj je v tujini takšna praksa ustaljena, kjer rejci prirejajo in sodelujejo na tekmovanjih za ovčarske pse. S tem, ko dosežejo na tekmovanju dober rezultat, pa se poveča cena psov, ki jih vzrejajo.

Glede na razmere reje drobnice v Sloveniji, kjer so pašniki majhni in ograjeni, se poraja vprašanje, če slovenski ovčerejci sploh potrebujejo ovčarskega psa za zganjanje živine. Odločitev za to, ali si bo rejce omislil ovčarskega psa ali ne, je prepuščena njemu, vendar menimo, da so ovčarski psi lahko tudi slovenskim rejcem v veliko pomoč. Iz svojih izkušenj lahko povemo, da nam takšen pes olajša rokovanje z živino, čeprav so pašniki majhni in ograjeni. Pes nam lahko pomaga pri prestavljanju živali s pašnika na pašnik. Ne glede na to, ali je pašnik blizu ali pa oddaljen nekaj kilometrov, bo pes stalno pozoren, da nam bodo vse ovce sledile do pašnika. V pomoč nam je tudi pri lovljenju posameznih ovc ali pa celega tropa za potrebe striženja, tretiranja proti zajedavcem, obrezovanja parkljev in lovljenju jagnjet za številčenje. Najbolj pa se ovčarski pes izkaže v primeru, da nam ovce pobegnejo, saj jih z neverjetno lahkoto privede v pašnik.

Ker pa se paša z ovčarskimi psi v Sloveniji šele razvija, bo šele čez nekaj let razvidno, ali se bo obdržala in ali se bodo ovčerejci in kinologi uspešno povezali.

5.2 SKLEPI

Na podlagi rezultatov ankete, prebrane literature in opravljenih intervjujev smo ugotovili naslednje:

- Paša s psi se v Sloveniji šele razvija, zato še ni strokovno usposobljenih ljudi za to delo.
- Ovčerejci nimajo pravih podatkov, kje in kako šolati ovčarskega psa.
- Od rejcev drobnice in kinologov je odvisno, koliko se bo paša razširila po državi in če se bo obdržala.
- Rejcem nista pomembna videz in pasma psa, ampak le njegova delovna sposobnost, ki se odraža v fizičnih in psihičnih sposobnostih psa.
- Največ ovčarskih psov, ki jih ovčerejci uporabljajo za zganjanje ovc, je pasme borderski ovčar.

6 POVZETEK

Psi so že od nekdaj služili ljudem pri različnih nalogah, kot so varovanje živine in lastnine, zganjanje živine, kot pomočniki pri lovu, za zatiranje glodavcev ... V današnjem času imajo ljudje pse večinoma kot hišne ljubljence in zato so izgubili svojo prvotno nalogo, za kar so bili izučeni. V diplomski nalogi smo se osredotočili na ovčarske pse, ki pomagajo ovčerejem pri zganjanju ovc, saj postajajo ti psi vse bolj priljubljeni tudi v Sloveniji.

V Trenti in na Velikem Rakitovcu smo opravili anketo o uporabi delovnih psov na ovčerejskih kmetijah in prikaz dela borderskega ovčarja z ovcami. Z anketo smo poskušali ugotoviti, če ovčerejci uporabljajo pse za vodenje živine in kakšne pasme so ti psi. Ugotovili smo, da večina ovčerejcev ne uporablja psov, niti ovčarskih niti pastirskih. Tisti, ki jih imajo, pa nimajo podatkov, kje bi lahko prišli do primerne pasme psa, saj so rezultati ankete pokazali, da rejci uporabljajo številne pasme psov, tudi takšne, ki niso najbolj primerne za delo z živino. Najpogosteje uporabljena pasma ovčarskega psa je borderski ovčar, pastirskega pa maremansko-abruški ovčar. Iz ankete je bilo tudi razvidno, da večinoma rejci šolajo pse sami in ne v kinoloških društvih. Smiselno bi bilo, da bi se rejci in KZS povezali. Tako bi rejci pridobili ustrezne strokovnjake na področju zganjanja živine s psi (ko bi KZS imela usposobljene ljudi za delo z ovčarskimi psi), kinologi pa primeren prostor in ovce za učenje ljudi in šolanje psov za tekmovanja v paši. Prikaz preganjanja ovc z borderskim ovčarjem je služil temu, da je pašo s psi približal rejcem in jim pokazal, s kakšno lahkoto primerno šolan pes obvlada tako nekaj ovc kot cel trop. Prikazani so bili določeni elementi, ki jih mora pes znati, da lahko pomaga pri vsakdanjem delu na kmetiji in s katerimi lahko tudi opravi delovni preizkus v paši.

Iz pogovorov s kinologi lahko sklepamo, da se paša s psi v Sloveniji šele razvija in zato zaenkrat še ni usposobljenih strokovnjakov za šolanje ovčarskih psov v ta namen. Šele čez nekaj let lahko pričakujemo, da bodo tudi v Sloveniji ustrezno izobraženi ljudje, saj so kriteriji za pridobitev strokovnih nazivov, kot so vodnik, inštruktor in sodnik, strogi in zahtevni. Mogoče se bodo ustrezno izobraženi ljudje glede paše s psi prej pojavili med ovčerejci, ki se zanimajo za ovčarske pse in delo z njimi, kot med kinologi, kar bi bilo najboljše, saj so tudi v tujini vodniki, inštruktorji in sodniki ovčerejci.

7 VIRI

Australian cattle dog FCI–Standard N°287. 2010. Bugari F.C.I. Australian cattle dog.

www.bugari.com.pl/ACD_FCI_Standard.htm (5. apr. 2011)

Australian Shepherd breed characteristics and temperament. 1997. United States Australian Shepherds Assotiation.

<http://www.australianshepherds.org/about.html> (12. avg. 2010)

Bonač P. 2010. "Hrvaški ovčar."

polona.bonac@gmail.com (osebni vir, november 2010)

Breed and Working Standards for the Australian Cattle dog. 2002. Australian Cattle Dog Club of America, Inc.

http://www.acdca.org/acd_breed_standards.html# (15. avg. 2010)

DeVine M. 2007. Border collies: A complete pet owner's manual. Hauppauge, Barron's EducationalSeries, Inc: 95 str.

Dupre M. 2011. The history of the border collie. Bark Bytes: Canine Cyber – Magazine.

<http://www.barkbytes.com/history/brdcol.htm> (5. apr. 2011)

Emeršič M. 2010. Kraški ovčar – kraševcevec. Kinolog, posebna izdaja, 9: 12–14

http://www.canadaguidetodogs.com/herding/puli_fci.htm (6. nov. 2010)

FCI Standard No. 277. 2009. MAWLCH: Border Collie, Croatian sheepdog web site.

<http://www.bordercollie.hr/HOstandard.htm> (5. apr. 2011)

FCI – Standard No. 342/05.06.2009/GB Australian shepherd. 2009. Australian Shepherds of JJ's Magic Garden.

http://www.magic-garden-aussies.de/Aussie_Standard_engl.html (5. apr. 2011)

Genetics. 2006. The Collie Eye – Your CEA information source.

<http://www.collieeye.org.uk/pages/cea.html> (5. apr. 2011)

Gorjanc G. 2002. Razvoj, stanje in prihodnost reje drobnice. Drobница, 7, 4: 3–6

Herding dog tradition. 2001. Meeker classic sheepdog championship trials.

http://www.meekersheepdog.com/herding_dog_tradition.htm (5. apr. 2011)

History of the breed. 2009. Australian shepherd club of America, Inc.

<http://www.asca.org/aboutaussies> (12. avg. 2010)

Holland V.S. 1994. Herding dogs: progressive training. New York, Howell Book House: 232 str.

Juvan I. 2011. "Število psov po pasmah vpisanih v slovensko rodovno knjigo." Zapoge, Kinološka zveza Slovenije.

irena@kinoloska-zveza.si (osebni vir, januar 2011)

Kononenko L. 2009. O paši in avstralskih ovčarjih. slo – Aussie.com: Avstralski ovčarji Slovenije.

<http://slo-aussie.com/sl/pasa> (20. jun. 2010)

Košak B. 2008. Moj pes photoshoot. Polona's brainiacs, maniacs and Hani the cat ...

<http://polona.agility-slo.net/album/moj-pes-photoshoot-photo> (7. sep. 2010)

Livestock guarding dogs protecting sheep from predators. 1999. United States department of Agriculture – National Agricultural Library.

<http://www.nal.usda.gov/awic/companimals/guarddogs/guarddogs.htm>

(15. sep. 2010)

Longton T., Sykes B. 1997. Training the sheep dog. Ramsbury, The Crowood Press

Ltd: 114 str.

Mareković A., Mareković S. 2009. The Croatian sheepdog. MAWLCH: Border Collie, Croatian sheepdog web site.

http://www.bordercollie.hr/croatian_sheepdog.htm (10. jun. 2010)

Musso L. 2001. Il border collie. Roma, Legatoria del Sud: 119 str.

Novak B. 2006. FCI standard št. 297. Seta del Oro.

<http://www.barbka.com/standardbc.htm> (29. maj. 2010)

Oklešččen L. 2011. "Paša s psi v Sloveniji in borderski ovčar." Zapoge, Kinološka zveza Slovenije (osebni vir, januar 2011)

Rigg R. 2001. Livestock guarding dogs: their current use world wide. Canid Specialist Group.
<http://www.canids.org/occasionalpapers/> (12. avg. 2010)

Romić S. 1977. Hrvatski ovčar. Moj pas, izredna številka: 3–5

Seidler C., Peper E. 2000. FCI-Standard No 55 / 13.09.2000 / GB. Canada's Guide to Dogs.
http://www.canadaguidetodogs.com/herding/puli_fci.htm (5. apr. 2010)

SI – stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Seznam tabel – Dimenzije in kategorije/Izbor podatkov. 2011. Statistični urad Republike Slovenije.
<http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (24. jan. 2011)

Simmons P., Ekarius C. 2009. Storey's guide to raising sheep: breeding, care, facilities. 4th ed. North Adams, Storey Publishing LLC: 438 str.

Strokovni pravilniki: sprejeti na skupnem zboru sodnikov Kinološke zveze Slovenije. 2004. Ljubljana, KZS: 64 str.

Szeremy S.E. History of the Puli. 2000. The puli club of America, Inc..
<http://www.puliclub.org/JECPuliHistory.pdf> (12. okt. 2010)

Štuhec I. 1996. Najpomembnejše etološke značilnosti pri ovcah. Strokovni posvet Drobnica – Možnosti razvoja reje drobnice v Sloveniji. Postojna, 27. do 29. november 1996. Revija Drobnica. Kmetijska založba d.o.o.
<http://agri.bfro.uni-lj.si/drobnica/postojna96/STUHEC.html> (17. jan. 2011)

The Border Collie history. 2011. Border collie web site.
<http://www.bordercollies.nl/eborhis.shtml> (5. apr. 2011)

Valvasor J. V. 1994. Slava vojvodine Kranjske. Ljubljana, Založba Mladinska knjiga: 355 str.

Working descriptions. 2009. Australian shepherd club of America, Inc.

<http://www.asca.org/aboutaussies/workingdescriptions> (12. avg. 2010)

Zahariaš K. 2005. Ovčarski psi – vodniki čred. Kinološko društvo Krim.

<http://www.kd-krim.si/dokumenti/ovcarski%20psi.pdf> (28. maj. 2010)

Žlender N. 2010. Galerija – Seminar paše s Sandro Zilch 3.4.. slo – Aussie.com: Avstralski ovčarji Slovenije.

<http://slo-aussie.com/sl/galerija/category/14-seminar-pae-s-sandro-zilch-3-4->
(27. jan. 2011)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Ivanu Štuhcu za pomoč in strokovne nasvete pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se predsednici komisije prof. dr. Antoniji Holcman in recenzentu prof. dr. Petru Dovču za prijaznost in hiter pregled diplomske naloge.

Zahvaljujem se Romanu Hoefflerleju za nasvete in pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se referentki Sabini Knehtl za nasvete, pomoč in prijaznost skozi ves študij.

Zahvaljujem se fantu Alešu, ki me je podpiral pri delanju diplomske naloge in mi je vedno stal ob strani.

Zahvaljujem se mami in očetu, ki sta me podpirala v času celega študija.

Zahvaljujem se Marjani Cvirn za lektoriranje diplomske naloge.

PRILOGE

Priloga A: Anketa

Pri vsakem vprašanju obkrožite ustrezen odgovor ali odgovore.

1) Iz katere regije v Sloveniji prihajate?

- Primorska
- Gorenjska
- Dolenjska
- Štajerska
- Prekmurje
- Notranjska
- Koroška

2) Kakšno proizvodno usmeritev ovc imate?

- mesno
- mlečno

3) Kako velik trop ovc imate?

- do 20 ovc
- od 20 do 50 ovc
- od 50 do 100 ovc
- od 100 do 200 ovc
- od 200 do 300 ovc
- nad 300 ovc

4) Ali poznate koga, ki uporablja pse za delo z domačimi živalmi na kmetiji?

- da, uporablja ovčarske pse (za premikanje živali)
- da, uporablja pastirske pse (za varovanje živali)
- ne

5) Ali mislite, da bi vam pes pri vašem delu z živalmi pomagal?

- da, pri premikanju živali
- da, pri varovanju živali
- ne, pes mi ne bi pomagal pri ničemer
- drugo: _____

6) Ali bi bili pripravljeni kupiti mladiča psa za zganjanje živali in koliko bi zanj odšteli?

- da, 100 €
- da, 250 €
- da, 500 €
- da, 800 €

- ne
- drugo: _____

7) Koliko časa mislite, da je potrebno, da ovčarskega psa naučite zganjanja ovc?

- 2 tedna
- 1 mesec
- 3 meseci
- 6 mesecev
- 1 leto
- 3 leta
- celo življenje psa
- drugo: _____

8) Imate psa, ki ga uporabljate za delo z živalmi?

- da (pojdite na naslednjo stran)
- ne (z anketo ste zaključili)

9) Če imate takšnega psa, navedite njegovo pasmo.

Pasma psa: _____

10) Koliko psov za delo z živalmi imate?

- 1
- 2
- 3
- več kot 3

11) Psa uporabljate za:

- varovanje živali
- premikanje in zganjanje živali
- drugo: _____

12) Ima vaš pes rodovnik?

- da
- ne

13) Če imate psa za varovanje/premikanje živali, ali ste imeli z njim kakšen javni nastop?

- da
- ne

14) Kako ste psa za varovanje/premikanje živali šolali?

- sami, z branjem knjig, druge literature
- s pomočjo nekoga, ki že ima izšolanega ovčarskega psa
- v kinološkem društvu
- nisem ga šolal

Priloga B: Splošne določbe komisije za pašo

Komisija za pašno-zbiralni način spada pod okrilje Slovenskega kluba za britanske ovčarske pasme (SKBOP), članice KZS.

Komisijo za pašno-zbiralni način sestavlja pet (5) članov. Predsednik komisije mora imeti status mednarodnega sodnika.

V predhodnem obdobju (do zadostnega števila sodnikov iz discipline Pašno-zbiralni način) člane Komisije za zbiralni način na predlog SKBOP potrjuje Komisija za strokovna vprašanja pri KZS.

Mandatna doba članov Komisije za pašno-zbiralni način je štiri (4) leta, z možnostjo ponovne izvolitve.

Naloge:

- izdaja delovne knjižice tekmovalcem v pašno-zbiralnem načinu,
- vodi evidenco izdanih knjižic,
- vodi evidenco uspešno opravljenih pašnih preizkušenj ,
- vodi evidenco rezultatov slovenskih tekmovalcev na državnih in mednarodnih tekmovanjih,
- organizira seminarje,
- organizira tečaje,
- s Komisijo za izobraževanje in izpite KZS organizira seminar za inštruktorje in sodniške pripravnike,
- organizira izpite iz pašno-zbiralnega načina,
- organizira tekmovanja iz pašno-zbiralnega načina,
- načrt prireditve prijavi Komisiji za prireditve pri KZS,
- na tekmovanja in izpite vabi sodnike v skladu s FCI pravili,
- na tečaje in seminarje vabi inštruktorje z veljavnimi licencami matičnih kinoloških organizacij.

VODNIK PSA V »ZBIRALNEM NAČINU«

Je oseba, ki je sama izšolala psa za zbiralni način do ravni 2. razred.

INŠTRUKTOR ZA ŠOLANJE PSOV V »ZBIRALNEM NAČINU«

Je polnoletna oseba, ki je strokovno usposobljena, da vodi skupino tečajnikov za »zbiralni način«.

Za pridobitev naziva inštruktor mora kandidat imeti:

- naziv vodnik psa v »zbiralnem načinu«,

- opravljen seminar, ki ga organizira Komisija za pašno-zbiralni način s Komisijo za izobraževanje in izpite KZS.

KANDIDAT ZA SODNIŠKEGA PRIPRAVNIKA ZA OCENJEVANJE DELA PSOV V »ZBIRALNEM NAČINU«

Kandidat za sodniškega pripravnika (v nadaljevanju pripravnik) za ocenjevanje dela psov v »zbiralnem načinu« je lahko vsak član kinološke organizacije – članice KZS, ki najmanj pet let aktivno deluje v okviru matične organizacije, ne da bi za to prejemal denarno ali drugačno nadomestilo.

Oseba lahko postane pripravnik, ko je dopolnila starost 18 let.

Osnovni pogoji za pridobitev naziva so:

- vsaj petletno aktivno delo v kinološki organizaciji,
- priporočilo matične organizacije,
- imeti naziv vodnika psa v »zbiralnem načinu«,
- uspešno opravljen izpit za pripravnika pri Komisiji za izobraževanje in izpite KZS.

Kandidat za pripravnika se k izpitu prijavi v skladu s Pravilnikom o izobraževanju, preverjanju znanja, imenovanju in napredovanju kinološkega kadra KZS in razpisom Komisije za izobraževanje in izpite KZS.

IZPIT ZA KINOLOŠKEGA SODNIKA ZA »ZBIRALNI NAČIN«

Izpiti za kinološkega sodnika za zbiralni način se opravljajo in potekajo v skladu z razpisom Komisije za izobraževanje in izpite KZS in Pravilnikom o izobraževanju, preverjanju znanja, imenovanju in napredovanju kinološkega kadra KZS.

Pripravnik za ocenjevanje dela »zbiralni način« mora poleg splošnih pogojev izpolnjevati naslednje pogoje:

- mora aktivno sodelovati na najmanj petih (5) prireditvah, kjer se ocenjuje zbiralni način (od tega morajo biti najmanj tri prireditve uradne tekme),
- od tega mora najmanj enkrat biti vodja prireditve.

Ta pravila so veljavna prehodno obdobje 5 let in začnejo veljati po potrditvi s strani Komisije za strokovna vprašanja pri KZS in Upravnega odbora KZS.

Priloga C: Delovni preizkus na paši "FCI – HWT"

DELOVNI PREIZKUS NA PAŠI "FCI-HWT"

- zbiralni način –

Samo za borderske ovčarje in avstralske kelpije

junij 2008

Preizkus izvajamo zato, da ocenimo kakovosti psa, kot so pašna sposobnost, poslušnost, pobuda in nežnost. S tem preizkusom vzpodbujamo vzrejni izbor psov, uporabnih za pašo. Pomagal naj bi tudi razumeti način šolanja psov. Pravilnik velja za »zbiralni način«.

Splošno:

- a) Preizkus lahko opravljajo borderski ovčarji in avstralski kelpiji, stari vsaj eno leto. Psi z enim modom (monorhidni), s prikritimi modi (kriptorhidni) in bolni psi ne smejo sodelovati. Goneče psice moramo ločiti od preostalih psov in morajo tekmovati zadnje.
- b) Trop mora vsebovati najmanj 10 ovc in jo je treba zamenjati po vsakem preizkusu. Izbrati jih je treba tako, da vsak tekmovalec dela z ovcami enake kakovosti. Po možnosti naj bodo vse ovce, ki jih uporabljamo za preizkus, iz istega tropa in podobnega tipa.
- c) Ovce naj bodo dovolj uporniške in zdrave. Jagnjeta je treba odstaviti. Organizacijski odbor mora poskrbeti za dovolj ovc, tako da nobena skupina ovc ne bo pod stresom in da se je ne bo čezmerno uporabljalo.

Preizkus vedenja: na začetku prvega dela vsakega preizkusa mora sodnik, ki ga prizna državna kinološka organizacija, oceniti vedenje psa. Del tega preizkusa je tudi kontrola tetovaže in mikročipa. Preveriti je treba obnašanje psa do tujcev: pes se mora vesti naravno, živahno, ne plašno in ne agresivno. Dovoljeno je rahlo zadržano vedenje.

Preizkus se lahko priredi pod okriljem državne kinološke organizacije v sodelovanju z državno skupino za delo ovčarskih psov. Sodijo lahko le usposobljeni sodniki.

Izhod iz ograde (dovoljena je vodnikova pomoč)	10 točk
Vodenje ovc (vodnik je pred ovcami, pes pa za njimi) s tremi spremembami smeri, na približno 200 m	10 točk
Prehitevanje (zbiranje), najmanj 75 metrov, z dobro krotitvijo	20 točk
Dvig (previdno približevanje in skrbni dvig)	10 točk
Privedba (v ravni črti in mirno)	20 točk
Odganjanje v določeni smeri, najmanj 25 metrov daleč	10 točk
Zganjanje v ogrado (lahko s pomočjo vodnika)	10 točk
Slog in obnašanje:	10 točk

Pes mora delovati na način, značilen za pasmo.

Pes se mora ustrezno obnašati do ljudi in ovc.

Zlonamerno stiskanje (pes zagrabi ovco) se kaznuje z diskvalifikacijo.

SKUPAJ: **100 točk**

- Izpit je opravljen, če je doseženih vsaj 60 točk. -

Rezultat se mora vpisati v delovno knjižico psa ali drug ustrezen dokument (npr. pašni delovni certifikat psa).

OCENE:

90 ali več točk

Od 80 do manj kot 90 točk

Od 70 do manj kot 80 točk

Od 60 do manj kot 70 točk

Manj kot 60 točk

ODLIČNO (ODL, ang. EXC)

PRAV DOBRO (PD, ang. VG)

DOBRO (D, ang. G)

ZADOSTNO (ZAD, ang. SUF)

NEZADOSTNO

Vsaka država izda »certifikat o opravljenem delovnem preizkusu na paši«.

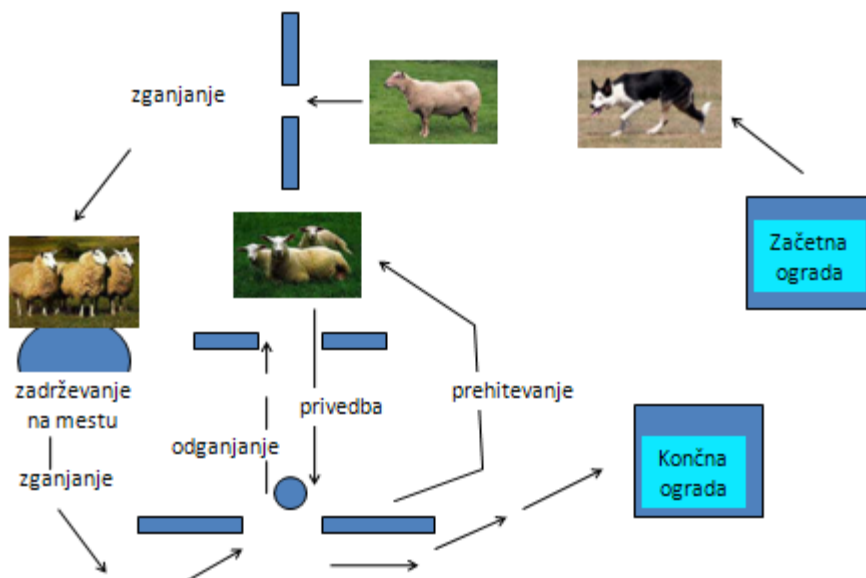
Po opisanem delovnem preizkusu na paši se morajo ravnati vse države članice FCI in pogodbeni partnerji.

S certifikatom o opravljenem delovnem preizkusu na paši pridobi pes kvalifikacijo za naziv mednarodnega prvaka v lepoti.

Psi, ki so opravili delovni preizkus na paši, lahko sodelujejo v razredu delovnih na mednarodnih razstavah, ki jih prizna FCI.

VAJE

HWT-B.C.

Priloga D: Mednarodni pravilnik za preizkušnje psov ovčarjev

Mednarodni pravilnik za preizkušnje psov ovčarjev

– Zbiralni način –

Samo za borderske ovčarje in avstralske kelpije

Junij 2008

Uvod

Preizkušnjo opravljamo, če želimo preveriti sposobnost psa za pravilno delo z ovci v različnih okoliščinah, s katerimi se srečujemo pri vsakdanjem delu. Različni preizkusi, kot so: zbiranje, zganjanje, striženje, osamitev, spravljanje v ogrado, nalaganje v prikolico, uporaba strižnega lijaka in podobne naloge mora marsikateri pes ovčar opravljati vsak dan. Med namene preizkušenj psov ovčarjev sodijo predvsem osveščanje o dobrem ravnanju z ovci (brez pretiranega stresa zanje), dobrem ravnanju s psom ovčarjem, njegovi koristnosti in športni dejavnosti ter zavarovanju in izbiri najboljših delovnih linij. Pravilnik velja za **»zbiralni način«**.

Zaradi težavnosti izbire »idealnega terena« in »idealnih ovc« so dovoljena določena odstopanja pri uporabljenih razdaljah in številu ovc v treh razredih, 1., 2. in 3.

Tekmujejo lahko samo tisti psi, ki so opravili delovni preizkus na paši FCI (zbiralni način).

Mednarodne preizkušnje morajo potekati v skladu s tem pravilnikom.

Oglaševati jih je potrebno kot: CACIT mednarodna pašna preizkušnja – FCI. V katalogu mora biti logotip FCI z napisom: **“Fédération Cynologique Internationale (FCI)”**.

1. Organizacijski odbor preizkušnje

Za delo organizacijskega odbora vsake lokalne, državne ali mednarodne preizkušnje odgovarja državna skupina za delo ovčarskih psov, ki mora biti članica državne kinološke zveze, ki jo prizna FCI, ali imeti z njo ustrezen dogovor.

Organizacijski odbor določi število prijav v vsak razred, prijavnino in vse nagrade.

Preizkušnje psov ovčarjev morajo biti organizirane na ravnem in ograjenem terenu (lahko je ograjen naravno, z ograjo ali mrežo), ki nudi največjo možno zaščito ljudi, ovc in psov.

Organizacijski odbor sestavljajo člani, zadolženi za:

- pridobitev vseh pomočnikov, ki jih potrebujejo;
- pošiljanje programa vsem tekmovalcem in sodnikom v najkrajšem času;
- pripravo sodniškega poročila in zagotovitev sodnikovih pomočnikov (asistentov);
- postavitev tekmovalne proge in nadzor preizkušnje;
- nadzor nad zdravjem ovc in psov;
- nadzor usposobljenosti vodnikov in psov za tekmovanje v prijavljenem razredu;
- zadrževanje psov izven tekmovalnega območja pred in po opravljenih nalogah;
- izročitev pravilno izpolnjenega in podpisanega ocenjevalnega lista vsakemu tekmovalcu.

Vsaka članica je odgovorna za izbor ekipe (vodnika in psa) za katerokoli lokalno, državno ali mednarodno preizkušnjo.

Organizacijski odbor vodi vodja prireditve, odgovoren za vse naloge, povezane s preizkušnjo; prisoten mora biti ves čas preizkušnje ali tekmovanja.

2. OVCE

Na tekmovalni progi (postavitvi) naj bo v vseh razredih 5 ovc, izbranih tako, da bodo vsi tekmovalci opravljali preizkušnjo z ovcami enake kakovosti. Če je mogoče, naj bodo ovce iz iste črede in podobnega tipa.

Ovce naj bodo dovolj uporniške in zdrave. Jagnjeta je potrebno odstaviti.

Organizacijski odbor mora poskrbeti za zadostno število ovc, tako da nobena skupina ne bo pod stresom in da se je ne bo uporabljalo več kot dvakrat v enem dnevu za 3. razred, trikrat za 2. razred in štirikrat za 1. razred. Ovce je potrebno mirno privedi na prizorišče, na enak način za vsakega tekmovalca, pomočniki naj se do vsakega tekmovalca vedejo enako, dokler pes ne dvigne ovc in ne začne s privedbo. Zadržane ovce naj bodo umirjene in kar se da blizu svojega mesta.

3. PSI

Preizkušnje psov ovčarjev na zbiralni način so namenjene

borderskim ovčarjem in avstralskim kelpijem.

Psi morajo biti vpisani v rodovno knjigo, ki jo prizna FCI. Vse rezultate je potrebno vpisati v delovno knjižico psa ali drug ustrezen dokument. Istovetnost psa moramo preveriti s kontrolo tetovaže ali mikročipa.

Psov, ki niso v dobri kondiciji, na primer psic tik pred kotitvijo, doječih psic, poškodovanih in nalezljivo bolnih psov, ni dovoljeno pripeljati na prizorišče preizkušnje.

Tekmovalci z gonečimi psicami morajo pred začetkom preizkušnje opozoriti organizatorja in psic ne smejo pripeljati na prizorišče, dokler jih pooblaščen osebja ne pokliče. Noben tekmovalni pes na sebi ne sme imeti ničesar, kar bi lahko kakorkoli vplivalo na rezultat preizkušnje.

4. TEKMOVALCI

Vsak lastnik oziroma vodnik lahko dela z več psi v 1., 2. ali 3. razredu. Vsak tekmovalec mora biti pripravljen, ko ga na tekmovališče pokliče vodja prireditve. Kdor se na njegov poziv ne odzove, se izloči (diskvalificira) in nima pravice tekmovali v zamujenem teku.

Tekmovalci se morajo zavedati, da se kljub natančnemu urniku njihov nastop lahko časovno zamakne zaradi tekmovalcev, odsotnih iz nepredvidenih razlogov.

Takoj ko tekmovalec začne opravljati preizkušnjo, njegovo delo začnejo ocenjevati in nadzirati sodniki, ki od njega pričakujejo poznavanje tekmovalne proge in strogo upoštevanje njene postavitve. Pred začetkom preizkušnje mora vodja prireditve zbrati vse tekmovalce in jim razložiti vse podrobnosti, povezane s tekmovaljem. Takrat morajo tekmovalci zastaviti morebitna vprašanja in zahtevati pojasnila.

Tekmovalci med delom ne morejo dobiti nobenega nasveta ali pomoči od nikogar. Tekmovalec, ki prejme pomoč v kakršnikoli obliki, se izloči (diskvalificira).

Vsakega sodelujočega, ki ne upošteva pravil ali po oceni organizacijskega odbora ali sodnikov s svojim neprimernim vedenjem škoduje organizaciji prireditve, je potrebno kaznovati z ukrepi ali disciplinskimi kaznimi, kot so:

- a) diskvalifikacija na dan tekmovalja;
- b) odvzem vseh nagrad, ki jih je pridobil na dan preizkušnje;

- c) prepoved opravljanja preizkušenj ovčarskih psov v državi organizatorja za obdobje, ki ga določi organizacijski odbor;
- d) druge oblike kazni, ki se organizacijskemu odboru zdijo primerne.

Vodniki si lahko pred začetkom preizkušnje ogledajo progo brez svojih psov.

Sodelujoči morajo imeti svoje pse ves čas pod nadzorom. Vsakega vodnika in/ali njegovega psa, ki motita drugega psa ali vodnika pri delu, je potrebno takoj odstraniti in izločiti (diskvalificirati).

Prizadetemu tekmovalcu sodnik omogoči ponovni nastop. Izključno sodnik odloči, ali bo tekmovalec ponovno opravljal vse ali samo določene vaje. V slednjem primeru veljajo točke, ki jih je že dosegel v prejšnjem poizkusu. Izločeni (diskvalificirani) tekmovalci izgubijo vse točke. Tekmovalec, ki izgubi eno ali več ovc, se izloči (diskvalificira).

Ob prijavi je potrebno navesti ime lastnika ali lastnikov psa, s psom pa lahko razen lastnika tekmuje vodnik, ki mora biti član od FCI priznane organizacije. Lastnik psa mora na prijavnici navesti vodnikovo ime in naslov.

5. UVRSTITVE

Za napredovanje v višji razred je potrebno doseči

najmanj 70 % kvalifikacijskih točk.

Pes, ki prvič doseže najmanj 70 % točk, lahko napreduje v višji razred.

Pes, ki trikrat doseže najmanj 70 % točk, mora napredovati v višji razred.

Nazadovanje v nižji razred ni dovoljeno.

Ocenjevalni listi, ki jih prejmejo tekmovalci, morajo biti pravilno izpolnjeni, na njih morajo biti podpisi sodnikov in naslednji podatki:

Odlično (odl., Exc) za doseženih 80 % točk ali več

Prav dobro (pd, VG) za doseženih od vključno 70 % do manj kot 80 % točk

Dobro (D, G) za doseženih od vključno 60 % do manj kot 70 % točk

Neurvrščen za doseženih manj kot 60 % točk

6. PRITOŽBE

Vsaka odločitev sodnika glede odlik psa, uvrstitve in točkovanja, je dokončna in se nanjo ni mogoče pritožiti, razen če je sodnik kršil uradna in veljavna pravila.

Tovrstne pritožbe in tiste, povezane z izvedbo preizkušnje, je potrebno v pisni obliki takoj izročiti organizacijskemu odboru in priložiti varščino v znesku 50 evrov. Če se izkaže, da pritožba ni upravičena, organizator prireditve obdrži varščino. Pritožniku, ki se je utemeljeno pritožil, se varščina vrne.

Sodniki obravnavajo pritožbo z organizacijskim odborom in jo rešijo, če je to mogoče. Odločitev večine je dokončna in obvezujoča.

7. IZLOČITEV (DISKVALIFIKACIJA)

Od vodnika, ki se ne obnaša športno do ovc ali psa, zahtevamo, naj pred diskvalifikacijo odstopi.

Vodnik, ki svojega psa nima pod popolnim nadzorom ali pa pes po nepotrebnem grabi ovce, bo takoj izločen (diskvalificiran).

Sodnik presodi, če je v konkretnih razmerah potreben rahel ugriz. Sodnik lahko odobri upravičen prijem v samoobrambi, če neubogljiva ovca poskuša večkrat napasti psa. Tekmovalec lahko v tem primeru nadaljuje preizkušnjo, če prijem ni bil grob ugriz, po katerem je potrebno psa nemudoma izločiti (diskvalificirati).

Tekmovalec, ki je pod vidnim učinkom alkohola ali mamil, se izloči (diskvalificira).

Če se izkaže, da z ovcami ni mogoče delati, se lahko sodnik in vodja prireditve odločita za ponovitev teka.

8. PONOVI TEK

Sodniki lahko kadarkoli naročijo vodji prireditve, naj ustavi tekmujočega psa in zahteva delno ali celotno ponovitev vaj, če se jim to zdi upravičeno. Odločitev je popolnoma v rokah sodnika. Pri delnem ponavljanju se štejejo točke ostalih vaj, ki jih je tekmovalec dosegel pri prejšnji izvedbi.

9. IZENAČENOST

Če sta dva tekmovalca ali če je več tekmovalcev doseglo enako število točk, naj sodniki uporabijo naslednje kriterije:

1. število točk pri vajah prehitevanja, dviga in privedbe;
2. dodajo lahko zganjanje in odganjanje ali
3. zahtevajo ponovitev kateregakoli dela proge.

10. SODNIKI

Organizacijski odbor povabi izkušene in ugledne sodnike, ki jih prizna njihova državna kinološka organizacija.

Sodnikom je treba na zahtevo priskrbeti sekretarja in merilca časa, s katerima razpolagajo v času preizkušnje.

11. SPLOŠNE LASTNOSTI TEKMOVALNE PROGE

V nadaljevanju so določene lastnosti proge, razmerja kontrolnih točk in časovne omejitve. Organizacijski odbor odgovarja za postavitve proge v skladu s temi predpisi.

- a) razdalja med vrati je 7 m;
- b) premer kroga za striženje je 35 m;
- c) vrv pri ogradi je dolga 1,50 m;
- d) dimenzije ograde so 2,5 m x 2,5 m, vrata so široka 2 m.

PREHITEVANJE (ZBIRANJE) 20 točk

Vodnik in pes stojita na začetnih mestih. Pri prehitevanju lahko vodnik psa usmeri v katerokoli smer. Dobro prehitevanje naj bo v hruškasti obliki, ne preveč naravnost in ne preveč široko, brez ustavljanja in povelj. Oboje lahko sodnik kaznuje. Kratkega povelja za upočasnitev ali ustavljanje na koncu prehitevanja se ne kaznuje. Če pes prekorači progo, mu sodnik lahko odbije najmanj 10 in največ 19 točk.

Prehitevanje je končano, ko pes doseže ravnotežno točko za zganjanje ovce, kar pomeni, da se mora pes ustaviti na ravnotežni točki, s katere lahko v ravni črti prižene ovce, ki so se premaknile z mesta, do prve ovire.

DVIG 10 točk

Na koncu prehitevanja mora biti pristop psa gladek, previden in miren, ne glede na to, ali se je ustavil ali zgolj upočasnil. Ne sme hiteti in plašiti ovce ali počivati in čakati na niz ukazov. Ne sme neupravičeno motiti ovce.

PRIVEDBA 20 točk

Pes mora ovce privedi v mirnem koraku in v ravni črti od točke dviga do vodnika, pri čemer mora prečkati posebna »vrata za privedbo«. Pes ne sme hiteti ali se postavljati bočno glede na ovce, pri čemer se žagasto giblje. Če zgreši vrata, mu sodnik odšteje najmanj pol točke za vsako ovco, vendar sodniki upoštevajo vse pomembne okoliščine. Pes mora privedi ovce za vodnika (ki stoji na svojem mestu), v njegovo neposredno bližino.

VODENJE 30 točk

»Vodenje« se dogaja v trikotni smeri (razen v 1. razredu) in lahko poteka od leve proti desni ali od desne proti levi, kar je odvisno od odločitve organizacijskega odbora. Prvi del trikotnika se začne, ko so ovce za vodnikom. V ravni črti morajo najprej prečkati prvi niz vrat. Ko vse ovce prečkajo vrata, jih je potrebno takoj obrniti v ravni črti čez progo proti drugemu nizu vrat. Ko prečkajo druga vrata, jih je potrebno obrniti kar se da lepo v ravni črti proti krogu za striženje. Ovce se morajo gibati umirjeno, preveliko pospeševanje in ustavljanje nista zaželeni in se kaznujeta.

Tako pri vodenju kot pri privedbi so vrata vodilo za poravnavo ovce. Sodniki upoštevajo dobro vodenje psa v težavnih razmerah.

ZGANJANJE (1. razred)

Zganja se v vrstnem redu vodnik, ovce in pes. Zganjanje je zelo pomembno za razvoj dobre uravnoteženosti mladega psa in je resnično upoštevanja vreden praktični del pastirskih opravil. V 1. razredu pes najprej odžene ovce 40 metrov daleč, jih nato privede za vodnika, ta pa jih nato žene po progi, pri čemer hodi pred njimi, pes pa njihovo gibanje uravnateži za njimi. Najmanjša razdalja, ki jo morajo prehoditi, je 150 metrov. Premikajo se proti 3 vratom, ki jih morajo prečkati v smeri, ki jo določi organizacijski odbor.

Ovce se morajo gibati umirjeno, preveliko pospeševanje in ustavljanje nista zaželeni in se kaznujeta. Zganjanje se konča s približevanjem prostoru za striženje.

STRIŽENJE (1. razred)

Prostor za striženje mora imeti obliko lijaka (cevi), v njem mora biti dovolj prostora za manevriranje ovč in psa. Če so ovce v prostoru, se vodnik lahko odloči, ali bo zaprl vrata ali ne. Če jih zapre, mu sodnik odšteje eno točko. Če zapre dvojce vrat, mu sodnik odšteje dve točki. Ko so ovce v prostoru, jih sme vodnik premikati po ozkem prehodu z rokami ali pastirsko palico. Vse ovce morajo iti skozi lijak. Vaja je končana, ko se vse ovce zberejo zunaj lijaka in vodnik zapre izhodna vrata ter odpre prej omenjenih dvojce vrat, če se je odločil, da jih bo med vajo zaprl.

STRIŽENJE (2. razred) **10 točk**

Prostor za striženje ima obliko obroča, ki ima v premeru približno 35 metrov, dve neoznačeni ovci morata biti ostriženi ločeno od preostale črede. Idealno »striženje« je takrat, ko se pes na vodnikovo povelje slednjemu približa, razdeli ovce in odžene dve neoznačeni ovci od preostalega tropa. »Striženje« je končano, ko ima pes ovce pod nadzorom. Po zaključenem »striženju« mora vodnik na pravilen način zbrati ovce v krogu. Vodnik ne sme nadaljevati poti proti ogradi, dokler sodnik ne odloči, da je bila vaja striženja ustrezno opravljena.

OGRADA (vsi razredi) **10 točk**

Ograda mora biti dovolj velika za trop ovac. Vrata mora biti široka vsaj 2 m, nanje mora biti privezana vrv dolžine 1,5 m. Po striženju se mora vodnik premakniti do ograde, pes mora medtem zadrževati ovce v strižnem krogu in jih nato priversti do ograde.

Vodnik stoji pri vratih in v rokah drži vrv, dokler niso vse ovce v ogradi, vrata pa zaprta. Po spuščanju ovč mora vodnik z vrvo zapreti vrata, sicer ga sodnik kaznuje.

OSAMITEV (3. razred) **10 točk**

Osamitev ni obvezna vaja. Pri tej vaji se mora vodnik premakniti v strižni krog, pes pa mora priversti ovce iz ograde v krog.

Eno ali dve ovci je treba ostriči znotraj kroga, pes pa ju mora izolirati od preostale črede (v krogu ali izven kroga), odvisno od sodnikove odločitve. Ko vodnik pripravi ovce za striženje, mora delo opraviti pes in ne vodnik (podobno kot pri vaji striženja).

Striženje ene ovce je končano, ko pes vstopi in ima ovco pod nadzorom. Pri odganjanju vodnik ne sme pomagati psu. Tudi pri tej vaji, kot pri striženju, lahko sodnik presodi, da zaradi obnašanja ali značaja ovce psu ni bilo omogočeno pošteno opravljanje vaje, zato vodniku naroči, naj znova zbere ovce ter ostriže in osami drugo ovco.

NALAGANJE NA PRIKOLICO (2. in 3. razred) **10 točk**

Nalaganje na prikolico lahko izvedemo **namesto** zganjanja v ogrado. Prikolica je odprta in zavarovana na obeh straneh klančine. Vodnik se premakne proti prikolici, se postavi na levo ali desno stran klančine, medtem ko pes zadržuje ovce v krogu. Pes mora mirno in naravnost priversti ovce iz kroga do klančine. Vodniki, ki tekmujejo v 3. razredu, se ovč ne smejo dotakniti.

MALTEŠKI KRIŽ (3. razred) 10 točk

Malteški križ ni obvezna vaja, treba pa jo je izvesti po vodenju.

POMEMBNO: če dodate eno vajo, se številko možnih točk poveča na 110.

3. RAZRED

Tekmuje se s 5 ovcami, dve sta označeni.

ZBIRANJE (PREHITEVANJE): Na razdalji približno 350 m (odvisno od terena)

Pri prehitevanju lahko vodnik usmeri psa v katerokoli smer. Pes mora ovce privedi naravnost od mesta dviga do vodnika, pri čemer jih mora gnati skozi 7 m široka vrata, ki so od vodnika oddaljena 150 m. Privedbe skozi vrata ni dovoljeno ponavljati. Vodnik mora ostati na svojem mestu od začetka prehitevanja. Vaja se konča tako, da pes privede ovce za vodnika in se začne vaja vodenja.

VODENJE: Vodnik stoji na svojem mestu in usmerja psa, ki vodi ovce najmanj 350 m (odvisno od dolžine prehitevanja) po trikotni progi skozi dvoje vrat, širokih približno 7 m. Privedbe skozi katerakoli vrata NI dovoljeno ponavljati.

Vaja je končana, ko so ovce v krogu za striženje.

Vodnik mora ostati na svojem mestu, dokler niso ovce v krogu za striženje.

Če je proga za vajo zbiranja krajša od 350 m, je treba progo za vodenje po možnosti podaljšati, tako da je skupna dolžina proge za zbiranje in vodenje približno 500 m. Vodi se lahko po levi ali desni strani, o čemer odloča organizacijski odbor pred tekmovanjem.

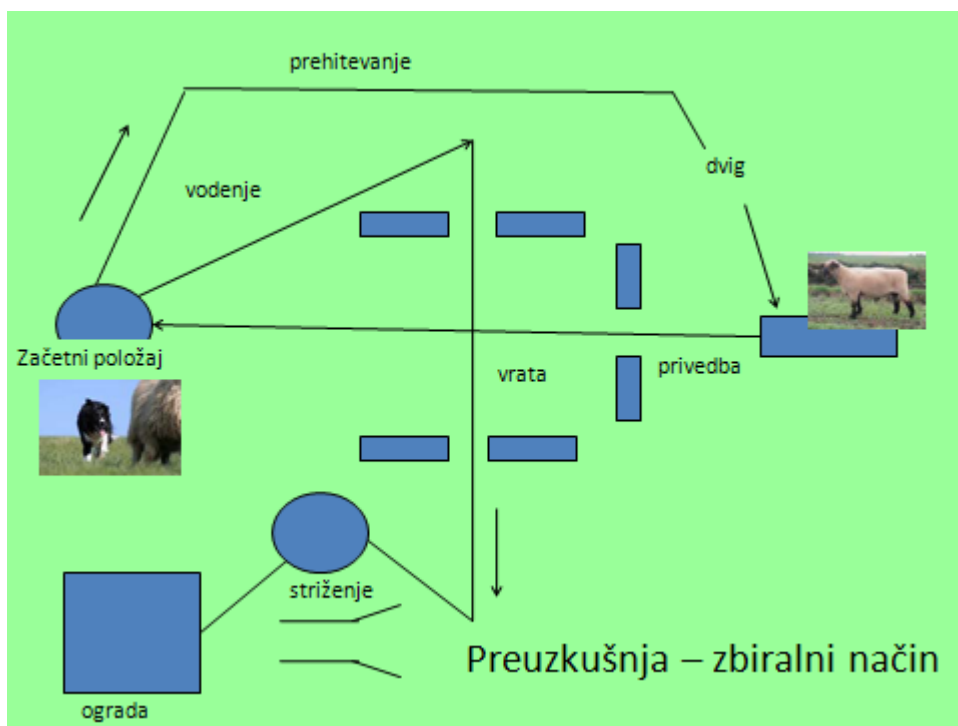
STRIŽENJE: Dve označeni ovci je treba ostriči v krogu s premerom 35 m. Pes mora označeni ovci nadzorovati v krogu ali izven njega, sicer sodnik vaje ne bo priznal. Dokler vodnik po končanem striženju ne zbere ovc, se ne sme premakniti proti ogradi.

ZGANJANJE V OGRADO: Dimenzije ograde so 2,5 m x 2,5 m, v njej so 2 m široka vrata, na katera je privezana vrv dolžine 1,5 m. Po striženju se mora vodnik premakniti k ogradi, pes pa mora samostojno privedi ovce do ograde. Vodnik ne sme pomagati psu pri vodenju ovc do ograde. Vodnik stoji pri vratih in v rokah drži vrv. Po izpustitvi ovc zapre vrata z vrvjo.

V 2. razredu lahko to vajo nadomestimo z nalaganjem na prikolico.

OSAMITEV: Vodnik se premakne do kroga za striženje, pes pa mora ovce privedi od ograde do kroga. Ena ali dve označeni ovci je treba ostriči v krogu in osamiti (v krogu ali izven kroga), odvisno od sodnikove odločitve. Pri odganjanju vodnik ne sme pomagati psu.

ČASOVNA OMEJITEV: 15 minut. Podaljškov ni.

1. razred

Število ovc: najmanj 5 do 10 neoznačenih ovc. Razdalja: približno 100 m.
Časovna omejitev: 10 minut. Podaljškov ni.

Največje število točk: 100

 Prehitevanje: 20 točk
 Dvig: 10 točk
 Privedba: 15 točk
 Odganjanje: 15 točk
 Zganjanje: 15 točk
 Strižni lijak: 15 točk
 Zganjanje v ogrado: 10 točk

Skupaj: 100 točk

2. razred

Število ovc: 5 (dve sta označeni). Razdalja: najmanj 150 m.
Časovna omejitev: 12 minut. Podaljškov ni.

Največje število točk: 100

Prehitevanje: 20 točk
Dvig: 10 točk
Privedba: 20 točk
Vodenje: 30 točk
Striženje: 10 točk
Zganjanje v ogrado: 10 točk

Skupaj: 100 točk

3. razred

Število ovc: 5 (dve sta označeni). Razdalja: najmanj 300 m (odvisno od terena).
Časovna omejitev: 15 minut. Podaljškov ni.

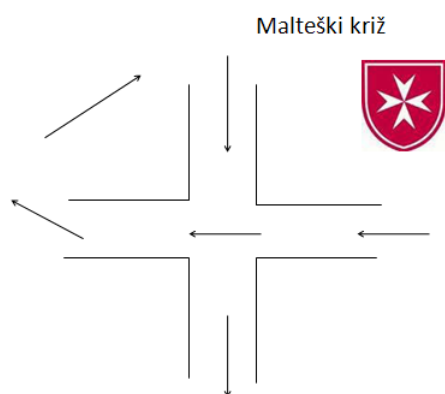
Največje število točk: 100 ali 110

Prehitevanje: 20 točk
Dvig: 10 točk
Privedba: 20 točk
Vodenje: 30 točk
Striženje: 10 točk
Zganjanje v ogrado: 10 točk

Skupaj: 100 točk

Dodatna vaja: osamitev ali malteški križ: vsaka 10 točk

Skupaj: 110 točk

Pristno besedilo je v angleščini.

Psom, ki so že opravljali državne ali mednarodne (ISDS) pašne preizkušnje, namenjamo petletno prehodno obdobje, ki se začne 1. junija 2008 in konča 31. decembra 2013. Dosežki na teh preizkušnjah so zadostni pogoj za udeležbo psov na mednarodnih pašnih preizkušnjah FCI (zbiralni način) in na delovnih pašnih preizkušnjah FCI (zbiralni način).

**Ta pravilnik je sprejela Skupščina FCI na zasedanju v Berlinu 31. oktobra 2007.
Pravilnik je veljaven od 1. junija 2008.**

Besedilo v krepkem in poševnem tisku je odobrila Skupščina FCI, ki je zasedala 1.aprila 2008 v Madridu.

Priloga E: Vzrejni pravilnik britanskih ovčarskih pasem

1. člen

Vzrejni pravilnik Slovenskega kluba britanskih ovčarskih pasem (SKBOP) (v nadaljevanju Pravilnik) povzema in dopolnjuje določila Pravilnika o strokovnem delu KZS in Pravilnika FCI o vzreji pasemskih psov. Pravilnik določa predvsem posebne zahteve za vzrejo psov pasem FCI I. skupine, sicer pa veljajo splošna določila obeh omenjenih pravilnikov.

2. člen

Za vzrejo psov britanskih ovčarskih pasem v Sloveniji je pristojna Strokovna komisija (v nadaljevanju SK) Slovenskega kluba za britanske ovčarske pasme.

3. člen

Pravilnik temelji na določilih: Pravilnika o strokovnem delu KZS, Statuta SKBOP, Zakona o zaščiti živali

4. člen

SK:

Vodi vzrejo v skladu s standardom pasem, organizira vzrejne preglede, skrbi za strokovno izobraževanje sodniških pripravnikov in vzrediteljev, preverja zadovoljivost pogojev za vzrejo.

Osnovni zahtevi sta: pravilna oskrba legla in stik mladičev z ljudmi. Za preveritev stanja se lahko pooblasti tetovirnega referenta.

SK, kot strokovno telo kluba, je na razpolago vzrediteljem in članom za vsa vprašanja v zvezi z vzrejo in sicer na ozemlju celotne države.

K osnovam svetovanja spadajo vzrejni pregledi, srečanja vzrediteljev, klubska srečanja, predavanja in informacije.

5. člen

Vzrejni in tetovirni referenti so dolžni sodelovati s SK.

Dolžnosti vzrejnega in tetovirnega referenta so: da z nasveti pomaga vzreditelju; da po opravljenem tetoviranju pošlje kopijo prijave legla SK; da obvesti SK o eventualni netipičnosti mladičev ali drugih nepravilnostih v leglu.

6. člen

Strokovna komisija organizira praviloma dva redna vzrejna pregleda v tekočem letu. Za udeležbo na vzrejnem pregledu (v nadaljevanju VP) se morajo udeleženci praviloma predhodno prijaviti. Obvestilo za vzrejni pregled je objavljeno v reviji Kinolog, lahko tudi na internetni spletni strani kluba, klubskih obvestilih, nove lastnike pa se lahko obvesti tudi s posebnim obvestilom. Na VP SK lahko pripravi tudi telesno ocenjevanje. Psa, ki se zaradi opravičenega razloga VP ne more udeležiti, lahko SK izredno telesno oceni in vzrejno pregleda. Stroške izredne ocene in izrednega VP, ki ga opravi praviloma dva člana VK, nosi lastnik psa. Na rednem VP morajo sodelovati najmanj trije člani SK (izjemoma dva). Odločitev SK na VP je dokončna. Na vzrejno prepoved je mogoča pritožba le, če bi bila kršena pravila in/ali če bi bila narejena strokovna napaka. Pritožba se

podatki v pisni obliki, najkasneje v roku 8 dni, na naslov SK.

7. člen

Na VP mora lastnik psa prinesiti original in fotokopijo rodovnika, fotokopijo telesne ocene (če jo že ima) in morebitna veterinarska potrdila oz. izvide, ki so predvidena za pasmo. Pred vzrejnim pregledom mora biti pes vpisan v slovenski rodovnik (v nadaljevanju SLR). Če pes na dan VP nima vseh zahtevanih dokumentov, SK izda vzrejno dovoljenje, ko lastnik dostavi vse potrebne dokumente.

8. člen

Na presojo o primernosti psa za vzrejo vpliva: značaj (obnašanje psa), telesna kondicija in sposobnost za vzrejo, skladnost psa s standardom.

9. člen

Najmanjša starost psa/psice za udeležbo na VP je 15 mesecev.

10. člen

VP se lahko udeležijo psi s telesno oceno najmanj DOBRO (3). Slikanje kolkov in komolcev je priporočljivo, ko se pojavi sum kolčne ali komolčne displazije.

Slikanje kolkov pa je obvezno za pse pasme bobtail v naslednjih primerih:

- 1 če se v vzreji uporabljajo večkrat,
- 2 za pse, pri katerih se na VP ugotovi funkcionalno kakor koli omejeno gibanje, česar ni moč pripisati dokumentirani poškodbi,
- 3 za pse, ki so dali že več potomcev z ugotovljeno hujšo obliko displazije (D, E).

11. člen

Vzrejno dovoljenje (v nadaljevanju VD) velja dve leti. VD podaljšajo po pošti, včasih pa je treba psa na zahtevo SK ponovno pripeljati na VP. VD začne veljati, ko je pes/psica dopolnil predpisano minimalno starost. VD preneha, če ga ne podaljšajo ali ga na osnovi določil pravilnika odvzamejjo.

12. člen

SK ovrednoti primernost psa za vzrejo z naslednjimi ocenami:

- 1 A - PRIMEREN ZA VZREJO,
- 2 B - POGOJNO PRIMEREN ZA VZREJO,
- 3 C - VZREJNA PREPOVED.

Oceno B dobi pes, ki odgovarja pasemskemu standardu, ima primeren značaj, ima pa morebitne dedne hibe, ki bi jih lahko prenesel na potomce. Psu z oceno B lahko SK podaljša vzrejno dovoljenje le na osnovi najmanj prav dobre ocene vsaj treh mladičev pri starosti najmanj 9 mesecev.

13. člen

Vzrejno prepoved dobijo psi, če so na vzrejnem pregledu ugotovljene naslednje hibe:

- 1 nepopolno spolovilo,
- 2 nepravilen ugriz,
- 3 izrazita plahost,
- 4 nemirnost ali popadljivost,
- 5 hibe, ki so v standardu navedene kot izključitvene,
- 6 gluhost,
- 7 nemost,
- 8 znani prenašalci prirojenih hib,
- 9 kolčna displazija D ali slabše,

14. člen

Dovoljena starost za razplod je:

- 1 PES od 15 mesecev dalje,
- 2 PSICA od starosti 18 mesecev dalje.

SK izjemoma lahko dovoli odstopanja. SK lahko pri pasmah, kjer je več psov z vzrejnim dovoljenjem, omeji število skokov posameznega plemenjaka. Psico parimo do dopolnjenega 8. leta starosti, pse pa dokler imajo normalen spolni nagon in ustrezno kondicijo. Psica ima lahko praviloma eno leglo v koledarskem letu. V leglu lahko obdržimo vse zdrave in pasemsko tipične mladiče. V primerih, ko ima psica več kot 8 mladičev v enem leglu, SK odredi vzrejni premor za psico. Vzrejni premor traja 12 mesecev. Izjeme po predhodni pisni prošnji obravnava in potrdi SK, ki določi tudi pogoje.

15. člen

Vzreditelj je oseba, ki je lastnik psice v času kotitve. V primeru, ko lastnik odstopi psico drugi osebi v namen vzreje, je potrebno ob prijavi paritve oziroma legla predložiti tudi pisni dogovor o prenosu pravice do vzreje. V dogovoru morajo biti navedene pravice in obveznosti obeh oseb in naveden čas, v katerem mora začasni lastnik vrniti psico in njene dokumente prvotnemu lastniku. V primeru, da gre za psico iz druge države, jo je potrebno pred leglom vpisati v SLR, SK pa mora opraviti vzrejni pregled. Enako velja tudi za odstopno pravico za psa plemenjaka.

16. člen

Tetoviranje mladičev opravijo med 7. in 8. tednom starosti mladičev. Tetoviranje opravi tetovirni referent z licenco KZS. Čipiranje kot označevanje mladičev še ni obvezno.

17. člen

Vzreditelj lahko pari psico le z ustreznim plemenjakom, ki ga lahko izbere sam, o izbiri pa mora pravočasno obvestiti SK. Lastnika para za paritev predvidenih psov sta dolžna pred paritvijo preveriti, ali so izpolnjeni vsi predpisani administrativni pogoji v zvezi s paritvijo.

Praviloma se smejo pariti psi – psice, ki niso v sorodu vključno do tretje generacije. Parjenje v sorodstveni zvezi lahko odobri SK na prošnjo vzreditelja, v kateri mora biti navedeno, s kakšnim namenom in kaj pričakujemo v takšni kombinaciji. Vzreditelj mora prijavo paritve, najkasneje v dvajsetih dneh po opravljeni paritvi, na predpisanem obrazcu (PRIJAVA PARITVE) dostaviti SK. Pri paritvah v drugih državah mora priložiti še fotokopijo rodovnika tujega plemenjaka in fotokopijo njegove ocene zunanosti in/ali vzrejnega dovoljenja. Priporočljivo je, da se glede skočnine dogovorita lastnik psa in psice pred paritvijo pisno ter tudi o ponovitvi neuspele paritve v primeru, da lastnik psice skočnino plača neposredno ob paritvi. Vzreditelj mora skupaj s tetovirnim referentom izpolniti prijavo legla na predpisanem obrazcu (PRIJAVA LEGLA) v štirih izvodih, ki jih tetovirni referent najkasneje v 30 dneh dostavi na KZS (2 izvoda), SK (1 izvod), enega obdrži vzreditelj. Tudi v primeru, da legla ni, vzreditelj o tem obvesti SK.

18. člen

Dolžnosti vzreditelja so:

- 1 Da skrbi za dobro zdravstveno in kondicijsko stanje psice, vitalnost mladičev ter njihove optimalne nastanitvene in zoohigienske razmere.
- 2 Da skrbi za kakovostno vzrejo, skrbno neguje ter hrani mladiče in jih primerno socializirane pripravi za oddajo novim lastnikom.
- 3 Da pred oddajo mladičev očisti mladiče vseh notranjih in zunanjih zajedavcev in poskrbi za vsa potrebna preventivna cepljenja mladičev po sodobnih veterinarskih navodilih.
- 4 Da pri vzreji upošteva vse predpise in sklepe SK.
- 5 Da sodeluje s SK in tetovirnim referentom.
- 6 Da v predpisanem roku in v celoti poravna vse svoje finančne obveznosti.
- 7 Da vzreja mladiče s priznanim in veljavnim rodovnikom KZS, ne sme pa vzrejati psov brez rodovnika katerekoli pasme.
- 8 Prodaja mladičev preko preprodajalcev in trgovcev s psi ni dovoljena.
- 9 Da se udeležuje vseh izobraževalnih prireditev, ki jih organizira SK, društvo ali KZS.
- 10 Od vzrediteljev pričakujemo upoštevanje nasvetov, priporočil in opozoril SK.
- 11 Vzreditelj spremlja informacije glede ocen zunanosti, razstav psov, se udeležuje predavanj in študira literaturo o pasmi, ki jo vzreja, da bi na ta način pripomogel k boljši kakovosti vzreje.
- 12 Da takoj po prodaji obvesti SK in KZS o naslovih novih lastnikov mladičev.

19. člen

Dolžnosti lastnika plemenjaka so:

- 1 Da skrbi za dobro zdravstveno in kondicijsko stanje psa.
- 2 Da upošteva vse predpise in sklepe s področja vzreje, ki jih določi vzrejna komisija in KZS.

20. člen

Prepoved vzreje oziroma preklic že izdanega VD lahko izreče vzrejna komisija:

- 1 Če ugotovi, da je pes nosilec dednih hib.
- 2 Če se ugotovi, da je pes v zelo slabem kondicijskem ali zdravstvenem stanju ali nima ustreznih nastanitvenih in zoohigijskih razmer, do ureditve le teh.
- 3 Če v predpisanem roku in v celoti ne poravna vseh finančnih obveznosti.

21. člen

Prepoved vzreje izreče SK za določen čas, v izjemnih primerih je lahko tudi trajna, če jo na predlog SK potrdi pristojni organ KZS. Lastniki psov morajo SK sporočiti vsako spremembo lastništva; v primeru, da tega ne storijo, SK ne odobri paritve, dokler stvari ne uredijo. Neupoštevanje vzrejnega pravilnika kaznujejo v skladu s Disciplinskima pravilnikoma SKBOP in KZS.

22. člen

Pravilnik razlaga SK SKBOP. Dopolnitve in spremembe sprejemajo na enak način kot sam pravilnik.

23. člen

Pravilnik je bil sprejet na delnem zboru sodnikov in pripravnikov za pse Britanskih in ovčarskih pasem, dne 2. marca 2005 v Domžalah in začne veljati, ko ga potrdi Strokovni svet KZS.